

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Julie Bucharová

Spory z řízení o pozůstalosti

Rigorózní práce

Pověřený akademický pracovník: JUDr. Dita Frintová, Ph.D.

Tematický okruh: Občanské právo procesní

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 3. 7. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 249 037 znaků včetně mezer.

Mgr. Julie Bucharová

V Praze dne 3. 7. 2021

Děkuji vážené paní JUDr. Ditě Frintové, Ph.D., za cenné připomínky a účinnou pomoc při zpracování této rigorózní práce.

Obsah

Úvod	1
1 Řízení o pozůstalosti.....	4
1.1 Povaha nesporného řízení a některé procesní zásady	4
1.2 Spory vyvstávající z řízení o pozůstalosti	7
1.3 Členění sporů na spory právní a spory skutkové.....	7
2 Historický přehled	9
2.1 Nesporný patent.....	9
2.1.1 Odporující si dědické přihlášky a žaloby na určení dědického práva	9
2.1.2 Žaloby o vydání pozůstalosti.....	12
2.1.3 Spory nepominutelného dědice	14
2.2 Občanský soudní řád 1950	16
2.2.1 Sporné otázky právní a skutkové.....	17
2.2.2 Ochrana pravého dědice	19
2.3 Notářský řád 1963	20
2.3.1 Spor o dědické právo jako prejudiciální otázka před státním notářstvím.....	20
2.3.2 Ochrana oprávněného dědice	23
2.4 Občanský soudní řád 1963	24
2.4.1 Vyšetření sporného dědického práva s <i>nesporným</i> skutkovým základem	24
2.4.2 Vyšetření sporného dědického práva se <i>sporným</i> skutkovým základem	25
2.4.3 Ochrana oprávněného dědice	28
3 Spory o dědické právo	30
3.1 Význam určení dědického práva	30
3.2 Zjištění sporu o dědické právo	31
3.3 Postup v případě nesporných skutečností	32
3.4 Postup v případě sporných skutečností.....	34
3.5 Žaloba na ochranu oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti.....	40
4 Spory o vydědění	48
4.1 Nepominutelný dědic a jeho vydědění	48
4.2 Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti	49
4.3 Procesní důsledky vydědění nepominutelného dědice	49
4.4 Spor o vydědění nepominutelného dědice.....	51

4.5	Srovnání s rakouskou právní úpravou	57
5	Spory o rozsah pozůstalosti	63
5.1	Sporná aktiva a pasiva pozůstalosti	63
5.2	Řešení sporů o rozsah pozůstalosti	66
5.3	Odstranění spornosti a dodatečné projednání pozůstalosti	67
5.4	Majetkové spory dědiců se třetími osobami	72
6	Ostatní spory z řízení o pozůstalosti	75
6.1	Spory o započtení	75
6.2	Spory o vypořádání dle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012	79
6.3	Spory o vypravitele pohřbu	82
6.4	Spory o odkaz	84
6.5	Spory z likvidace pozůstalosti	86
	Závěr	89
	Použité prameny a literatura	95
	Seznam zkratek	108
	Abstrakt	110
	Abstract	111

Úvod

Jako téma své rigorózní práce jsem zvolila spory z řízení o pozůstalosti, jelikož se domnívám, že se jedná o tematiku zajímavou, podnětnou, která se dosud vyvíjí a v některých oblastech stále neposkytuje zcela jasný výklad.

Řízení o pozůstalosti je tradičně považováno za řízení nesporné. Toto zařazení nelze však vykládat v tom smyslu, že v řízení o pozůstalosti nemohou žádné spory vzniknout. Tak tomu vsutku není. Lze naopak říci, že spory mezi účastníky řízení o pozůstalosti jsou relativně časté a variabilní – mohou se týkat všemožných v tomto řízení projednávaných záležitostí. Ne nadarmo stará moudrost praví: „*Člověka jsi nepoznal, dokud jsi s ním nedědil.*“ Patrně i fakt, že řízení o pozůstalosti je ve většině případů spojeno s úmrtím blízkého člověka, způsobuje, že se do tohoto řízení promítají různé rozjitřené emoce i dávné rodinné křivdy, což může být pro všelike spory mezi účastníky živnou půdou.

Řízení o pozůstalosti jako řízení nesporné tedy musíme chápat tak, že vzhledem k zásadám ovládajícím toto řízení není primárně určeno k řešení sporů mezi účastníky. Z této skutečnosti vyplývá nutnost nějakým způsobem upravit mechanismy, které spory mezi účastníky mohou rozhodnout, aby řízení o pozůstalosti mohlo pokračovat a dosáhnout zdárně svého účelu, jímž je zejména dohlédnout na zákonný přechod hodnot z osoby zemřelé na osoby žijící.

Cílem této práce je podání uceleného přehledu o právní úpravě všemožných sporů, které mohou vyvstat z řízení o pozůstalosti, zejména však sporů o dědické právo a sporů o vydědění. Za účelem komplexnosti celého výkladu pojednává rigorózní práce i o jednoznačných otázkách této právní úpravy, nicméně podrobněji se zaměřuje na otázky, jejichž výklad je v teorii i praxi nejednoznačný či dokonce rozporuplný. Za cíl této práce lze označit i hodnocení současné právní úpravy a dále snahu o předložení nejvhodnějšího řešení výkladově nejasných otázek, případně představení návrhů *de lege ferenda*, které by mohly do budoucna v řízení o pozůstalosti pomoci s řešením nastalých sporných situací.

Tato rigorózní práce sestává ze šesti kapitol, které čtenáře seznamují s jednotlivými typy sporů vznikajících v průběhu řízení o pozůstalosti i po jeho skončení. Jednotlivé typy sporů jsou představeny z hlediska současné právní úpravy, ty podstatnější z nich jsou pojaty

i v historickém kontextu. Právní úprava sporů o vydědění, jako problematika velmi rozporuplná, je dále komparována s řešením této otázky v rakouském právním řádu, jelikož naše i rakouská právní úprava vychází ze stejného základu, a tudíž se rakouský přístup jeví jako možná inspirace.

Kapitola první této rigorózní práce seznamuje čtenáře se základními rysy řízení o pozůstalosti a představuje principy, které toto nesporné řízení ovládají. Dále se dotýká sporů, které se mohou v řízení o pozůstalosti vyskytnout, jejich základního členění a přístupu k jejich řešení.

Druhá kapitola této práce je zaměřena na historický přehled právní úpravy, která se na našem území v letech 1855 až 2013 zabývala řešením sporů o dědické právo. Spory o dědické právo můžeme dle mého názoru považovat za nejvýznamnější typ sporů vznikajících v průběhu nesporného řízení, pro něž zákonodárce sice v jednotlivých historických etapách volil různé názvy, vždy se však jednalo o řízení zabývající se dědickoprávními nároky. Kapitola se věnuje jak sporům vzniklým v průběhu řízení projednávajícího dědictví či pozůstalost, tak i sporům, které se mohly objevit až po skončení tohoto řízení – v těchto případech se jedná zejména o otázku nároků dědice, kterému dědické právo sice náleží, nicméně z nějakého důvodu se původního řízení neúčastnil. Tato kapitola dále pojednává i o historickém nahlížení na řešení sporů týkajících se nároků nepominutelného dědice.

Kapitola třetí nahlíží na spory o dědické právo prizmatem současných právních předpisů. Uceleně představuje jejich právní úpravu s upozorněním na změny, ke kterým v otázce řešení sporů o dědické právo přijetím současných předpisů došlo, a tyto změny dále hodnotí. V rámci této kapitoly navíc dochází k seznámení čtenáře s aktuálním rozporuplným řešením ochrany oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti, přičemž tato kapitola obsahuje i navrhované řešení, jak tuto ochranu co nejlépe pojímat.

Čtvrtá kapitola nazvaná Spory o vydědění nejprve pojednává o novém pojetí právního postavení nepominutelného dědice. Toto pojetí totiž vnáší do současné právní úpravy sporů o vydědění neboli sporů o právo na povinný díl mnoho teoretických i praktických nejasností, kterými se tato kapitola zabývá, analyzuje je a snaží se najít vhodné řešení jejich výkladu. Dále tato kapitola pro větší rozsah navrhovaných řešení činí srovnání s právní úpravou sporů o vydědění, která se uplatňuje v rakouském právním řádu.

Kapitola pátá se věnuje další časté kategorii sporů, a sice sporům o rozsah pozůstalosti, které mohou mít podobu sporů o aktiva pozůstalosti, pasiva pozůstalosti či o součásti společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky. Tato kapitola seznamuje čtenáře se zákonným řešením těchto sporů, dále pojednává o ne zcela jasné otázce postupu po odstranění spornosti těchto majetkových položek, když současné právní předpisy vnesly do právní úpravy možnost různého výkladu, o němž aktuálně nepanuje v právní teorii a praxi úplná shoda.

Kapitola šestá a poslední pro úplnost výkladu této práce pojednává o dalších několika typech sporů. Některé z nich se v praxi příliš často nevyskytují, nicméně zákonodárce s jejich řešením buď počítá nebo se sice jejich výslovnému řešení nevěnuje, avšak jejich existenci nelze vyloučit. Tato kapitola tedy přináší zákonodárcovu představu o řešení těchto sporů tam, kde ho právní úprava obsahuje, a pokud zákonná ustanovení ohledně řešení těchto sporných situací chybí, jsou autorkou představeny mechanismy řešení dovozené právní teorií či navrženy vlastní úvahy o možnostech vypořádání se s těmito spory.

K dosažení shora uvedených cílů byla v této práci využita jednak metoda deskriptivní, která z povahy věci převažuje v kapitole věnující se historickému přehledu, dále metoda analytická, syntetická, dedukční a v otázce sporů o vydědění při porovnání naší právní úpravy s právní úpravou rakouskou též metoda komparativní.

1 Řízení o pozůstalosti

Řízení o pozůstalosti je zvláštním řízením soudním, jehož účelem je zejména zjistit okruh dědiců zůstavitele a zjistit rozsah jeho pozůstalosti. Tento účel se projevuje v jeho dvou základních funkcích, a sice funkci legitimační a funkci majetkové.

Legitimační funkce řízení o pozůstalosti je ze všech jeho funkcí tou nejvýznamnější a vyznačuje se tím, že v rámci řízení o pozůstalosti dochází speciálními postupy ke stanovení okruhu dědiců zůstavitele, přičemž toto určení je pak závazné i mimo řízení o pozůstalosti. Okruh dědiců je v řízení o pozůstalosti určen v zásadě s konečnou platností a obecnou závazností v tom smyslu, že se rozhodnutí o dědictví stává spolehlivým a závazným podkladem při posuzování právního nástupnictví i pro jiná řízení či jiné účely. Kromě soudu v řízení o pozůstalosti (dále též „pozůstalostní soud“), potažmo soudního komisaře, nemá žádný jiný subjekt pravomoc a potřebné procesní prostředky, aby v souvislosti se smrtí zůstavitele činil závazné závěry o dědickém právu jeho nástupců.

Funkce majetková se projevuje tím, že v řízení o pozůstalosti dochází ke zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti, aby mohlo být následně rozhodnuto, jakým způsobem bude majetek mezi dědici vypořádán a kdo ponese odpovědnost za zůstavitelovy dluhy. Jak již bylo naznačeno shora, majetková funkce je oproti funkci legitimační o něco méně významná, a to z toho důvodu, že majetková zjištění učiněná v řízení o pozůstalosti nemusí být vždy zcela kompletní. Z majetkového hlediska tak není usnesení o dědictví pro třetí osoby závazné a nepředstavuje nevyvratitelné závěry o vlastnickém právu dědiců k majetku, který byl předmětem pozůstalostního řízení, případně konečné závěry o existenci a výši závazků zůstavitele.¹

1.1 Povaha nesporného řízení a některé procesní zásady

Řízení o pozůstalosti je tradičně řazeno mezi řízení nesporná. Jak je již zmíněno v úvodu této práce, neznamená to, že by v rámci řízení o pozůstalosti nemohlo dojít k žádným sporům mezi účastníky. Je naopak všeobecně známo, že spory mezi dědici jsou relativně

¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola I. Řízení o pozůstalosti a jeho funkce. Hlavní funkce řízení o pozůstalosti. Legitimační funkce. Majetková funkce. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 358-362.

časté. K zařazení řízení o pozůstalosti do kategorie nesporných řízení dochází z jiných důvodů.

Jedním z užívaných dělicích kritérií mezi řízením sporným a nesporným je účel či funkce oněch typů řízení. Sporné řízení má funkci reparační, tedy jeho účelem je především napravit porušení práva neboli poskytnout ochranu právní sféře, do níž bylo zasaženo. Oproti tomu řízení nesporné má funkci preventivní, snaží se tedy zejména předejít sporům tím, že vzájemné právní poměry postaví na pevný základ, což může zamezit porušování práva do budoucna.² Z tohoto rozlišení dle mého názoru dobře vyplývá důvod, pro nějž je řízení o pozůstalosti považováno za řízení nesporné. Preventivně jsou postaveny vztahy mezi dědici na jisto, aby mezi nimi do budoucna nevznikaly spory ohledně majetkových a dalších záležitostí souvisejících s děděním.

V rámci řízení sporného a nesporného se uplatňují při zahájení i v průběhu řízení některé odlišné principy, které vychází právě z rozdílných účelů těchto typů řízení. V řízení o pozůstalosti se tak na rozdíl od řízení sporného projevuje princip oficiality a princip vyšetřovací. Řízení o pozůstalosti i řízení sporné jsou ovládány principem jednotnosti řízení, nicméně ve sporném řízení se ve větší míře než v řízení o pozůstalosti projevují prvky principu koncentračního.

Princip oficiality je opakem principu dispozičního, který se uplatňuje v řízení sporném. Princip dispoziční dává do rukou účastníků dispozici jak se samotným řízením, tak i s jeho předmětem. V rámci sporného řízení tak účastník žalobou řízení vyvolá a může i disponovat s jeho předmětem. Na rozdíl od toho se v řízení o pozůstalosti silně projevuje právě princip oficiality, a to již v zahájení tohoto řízení, k němuž dochází zpravidla bez návrhu. Dále ani předmět řízení není závislý na vůli účastníka, rozsah tohoto řízení určuje soud, resp. soudní komisař.

Princip vyšetřovací, jímž je ovládáno řízení o pozůstalosti, vychází z přístupu, že soudní komisař není při zjišťování skutkového stavu vázán tím, co účastníci tvrdí, a jejich návrhy není vázán ani při dokazování. Soudní komisař je v souladu s principem vyšetřovacím povinen zjistit skutkový stav v takovém rozsahu, v jakém je to nutné pro rozhodnutí ve věci, a za tím účelem provádí důkazy dle své úvahy, i když by účastníci takové důkazy nenavrhl.

² ZOULÍK, František (revidovala a doplnila WINTEROVÁ, Alena). Řízení nalézací (sporné a nesporné). In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), s. 40.

To však neznamená, že by účastníci mohli rezignovat na jakoukoli procesní aktivitu. Účastníci jsou povinni svým tvrzením přispět k úplnému a správnému zjištění skutkového stavu. Na rozdíl od sporného řízení, v němž se uplatňuje opačný princip projednací, však nesplnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní nezpůsobí neúspěch v řízení. V rámci řízení o opravných prostředcích se princip vyšetřovací v řízení o pozůstalosti projevuje i v tom, že soudy nejsou vázány mezemi, ve kterých se účastník domáhá přezkoumání rozhodnutí.

V řízení o pozůstalosti se dále více než ve sporném řízení uplatňuje princip jednotnosti řízení neboli princip arbitrárního pořádku. Jeho projevy můžeme spatřovat např. v tom, že účastníci mohou uplatňovat nové skutečnosti až do právní moci konečného rozhodnutí ve věci, či v tom, že pokud se kdykoliv před právní mocí usnesení o dědictví objeví nový dědic, musí být jeho dědické právo posouzeno. Opačným principem k principu jednotnosti řízení je princip koncentrační neboli princip legálního pořádku, jehož prvky se výrazněji projevují v řízení sporném, přestože i toto řízení je ovládáno zásadou jednotnosti řízení.³

Mezi řízením sporným a nesporným lze tedy rozdíl spatřovat v tom, že v řízení nesporném nejde, až na výjimky, o vyřešení sporu mezi účastníky, což se projevuje tak, že s výsledkem řízení mohou být spokojeni či nespokojeni všichni účastníci zároveň, na rozdíl od řízení sporného, kde mají žalobce a žalovaný postavení vzájemných odpůrců a úspěch jednoho znamená zpravidla neúspěch druhého.⁴ Protichůdný zájem žalobce a žalovaného ve sporném řízení umožňuje to, aby na ně procesní předpisy přenesly iniciativu a odpovědnost za objasnění skutkového základu rozhodnutí, což v řízení o pozůstalosti není možné.⁵

Z uvedeného je zřejmé, že řízení o pozůstalosti není s ohledem na principy, které ho ovládají, natolik uzpůsobeno k rozhodování sporů, což je i důvodem pro zvláštní konstrukci řešení některých sporů v řízení o pozůstalosti.

³ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola I. Řízení o pozůstalosti a jeho funkce. 2 Principy civilního procesu. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 350-355.

⁴ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe, s. 195.

⁵ LAVICKÝ, Petr. Úvod. Sporné a nesporné řízení. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 3.

1.2 Spory vyvstávající z řízení o pozůstalosti

V rámci řízení o pozůstalosti mohou mezi účastníky řízení nastat všemožné neshody. Podle toho, o co se ve sporu jedná, lze dle mého názoru spory vyvstávající z řízení o pozůstalosti rozčlenit do tří větších skupin, a sice na spory o účastenství, spory o rozsah pozůstalosti a třetí skupinu můžeme označit např. jako spory ostatní. Z tohoto dělení vychází i kompozice této práce.

Za nejvýznamnější považuji právě spory o účastenství, což vyplývá i ze zásadní legitimační funkce pozůstalostního řízení. Do těchto sporů řadíme spory o dědické právo a spory o vydědění. Spory o dědické právo jsou tradiční dědickoprávní spory, k nimž do nedávna náležely i spory o vydědění. V souvislosti se změnou pojetí nepominutelného dědice bylo nutné spory o vydědění vyčlenit, jelikož se v nich již nejedná o spornou otázku dědického práva, nýbrž o spornou otázku práva na povinný díl, z čehož vyplývá i odlišný procesní postup při jejich řešení.

Další skupinou sporů jsou spory majetkové neboli spory o rozsah pozůstalosti, při nichž se již neřeší otázka toho, kdo má být dědicem či nepominutelným dědicem s právem na povinný díl, jelikož o tom spory mezi účastníky nejsou, nýbrž účastníci se neshodují v tom, co vše má do pozůstalosti náležet. V rámci této kategorie jsou řešeny i spory o to, co je součástí společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky.

Do třetí skupiny ostatních sporů jsem jako do zbytkové kategorie zařadila spory, v nichž nejde ani o účastenství, ani o rozsah pozůstalosti. Jedná se o spory o započtení v širším smyslu, spory o odkaz, spory z likvidace pozůstalosti a spory o vypravitele pohřbu.⁶

1.3 Členění sporů na spory právní a spory skutkové

Jelikož řízení o pozůstalosti jako řízení nesporné ovládají jiné zásady než ty, které se uplatňují v řízení sporném, které je primárně určeno k řešení sporů mezi účastníky, dospěl zákonodárce k názoru, že v určitých případech je vhodné, aby vyřešení sporu bylo vyloučeno do samostatného řízení mimo řízení o pozůstalosti. Není však možné, aby se muselo o jakékoli sporné otázce, která se objeví v řízení o pozůstalosti, vést samostatné sporné

⁶ V případě sporu o vypravitele pohřbu sice jde o účastenství, nicméně s ohledem na výjimečnost výskytu takového sporu mu nebyla věnována samostatná kapitola a byl proto zařazen do kapitoly Ostatní spory z řízení o pozůstalosti.

řízení. Docházelo by tak ke kolizi se zásadou hospodárnosti řízení, jelikož takové řešení by řízení o pozůstalosti značně prodloužilo a prodražilo.

Rozhodujícím pro volbu zákonodárce, které sporné otázky mají být řešeny v rámci řízení o pozůstalosti a které mají být vyňaty k samostatnému rozhodnutí ve sporném řízení, bylo kritérium spornosti rozhodných skutkových okolností. V případě sporů v řízení o pozůstalosti tak v zásadě vycházíme z přístupu, že spor o právní posouzení skutkově nesporného případu má rozhodnout v řízení o pozůstalosti soudní komisař. Pokud jsou však mezi účastníky sporné i rozhodné skutkové okolnosti dané věci, spor by měl být rozhodnut mimo řízení o pozůstalosti ve sporném řízení.⁷

V otázce rozlišování mezi spory, jejichž skutkové okolnosti jsou mezi účastníky sporné, a spory, jejichž skutkové okolnosti jsou mezi účastníky nesporné, přičemž sporným je pouze právní posouzení těchto okolností, může samozřejmě v praxi dojít k tomu, že se nejedná vždy o situace, kdy je hranice mezi těmito dvěma typy sporů zcela jasná a ostrá. Základním vodítkem pro rozlišení těchto dvou typů sporů, a tudíž i pro určení dalšího postupu v řízení, by proto mělo být pečlivé posouzení existence shody účastníků ohledně tvrzených skutečností. V zásadě v obou typech sporů totiž mezi účastníky nepanuje shoda ohledně právního posouzení případu (situace, kdy by se účastníci neshodli na skutkových okolnostech, ale docházeli ve výsledku ke shodnému právnímu posouzení, by teoreticky nastat mohla, nicméně stejně by se jednalo o spor o skutkových okolnostech a pro možnost dalšího postupu v řízení o pozůstalosti by se musel soudní komisař s tímto skutkovým sporem v souladu se zákonem vypořádat), proto rozhodujícím kritériem je právě shoda či neshoda v tvrzených skutečnostech. V rozlišování hraničních případů lze také vycházet z judikatury, která již dala na mnohé otázky odpověď.

Konstrukci, že skutkové spory mají být rozhodnuty vně řízení o pozůstalosti a právní spory v jeho rámci, považuji za zcela přiléhavou, jelikož je i z předchozího textu o rozdílných zásadách ovládajících sporné a nesporné řízení zřejmé, že řízení o pozůstalosti není na rozdíl od řízení sporného primárně zaměřeno na řešení sporů a není proto pro řešení sporů natolik účinným prostředkem. Naopak u sporů o právní posouzení, které většinou nevyžadují provedení rozsáhlého dokazování a u nichž nehrozí průtahy v řízení vyvolané zneužitím principů nesporného řízení, nevidím důvod, proč by o nich soudní komisař neměl rozhodovat.

⁷ Uvedené však neplatí bezvýjimečně. Můžeme se setkat i se situacemi, kdy se vyžaduje, aby soudní komisař rozhodoval i o sporných skutkových otázkách – k tomu srov. výklad u sporů o započtení.

2 Historický přehled

Druhá kapitola rigorózní práce pojednává o způsobech, jakými jednotlivé právní úpravy dříve platné na našem území řešily spory vyvstávající v rámci procesu, který se zabýval otázkou dědických nároků.⁸ Kapitola je zaměřena na předchozí právní úpravy sporů o dědické právo vzniklých v průběhu projednání dědictví i po jeho skončení, dále se zabývá nároky nepominutelného dědice v případě, kdy ohledně nich nepanovala mezi účastníky řízení shoda.

2.1 Nesporný patent

Od 1. 1. 1855 byla na našem území nesporná řízení upravována císařským patentem č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech (dále jen „nesporný patent“), jehož Druhá část se zabývala projednáním pozůstalosti. Tehdejší právní předpisy pojímaly v zásadě dva okruhy možné ochrany dědického práva, které lze souhrnně nazývat jako dědické žaloby.

Jednalo se jednak o žaloby na určení dědického práva, které účastníci využívali v průběhu pozůstalostního řízení, aby se před jeho skončením vyjasnilo sporné dědické právo. Druhým typem právních prostředků ochrany dědického práva byly žaloby, které tehdejší právní teorie označovala jako pravé dědické žaloby či žaloby o vydání pozůstalosti a jejichž užití přicházelo do úvahy až po skončení projednání pozůstalosti.⁹

2.1.1 Odporující si dědické přihlášky a žaloby na určení dědického práva

Procesní postup při projednání pozůstalosti se mimo jiné odvíjel od toho, že se při dědění uplatňoval tzv. princip adiční, tedy, že dědic, který se o dědictví nepřihlásí, pozůstalosti nikdy nenabývá.¹⁰ Adiční princip v kombinaci s principem úřední ingerence, které se prosazují v tehdy platné hmotněprávní úpravě císařského patentu č. 946/1811 Sb. z. s., obecného zákoníku občanského (dále jen „obecný zákoník občanský“), nahlízejí na konstrukci dědického nápadu tak, že dědic nenabývá dědictví

⁸ Toto řízení se v různých historických etapách nazývalo odlišně – projednání pozůstalosti, projednání dědictví, řízení o dědictví, řízení o pozůstalosti.

⁹ HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická poslušnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s 183-184.

¹⁰ TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Reprint původního vydání z roku 1905. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s 35.

okamžikem úmrtí zůstavitele, nýbrž přechod zůstavitelových práv a povinností na dědice nastane až tehdy, když je dědici pozůstalost úředně odevzdána (přikázána).¹¹ V mezidobí mezi smrtí zůstavitele a odevzdáním pozůstalosti dědici je na jmění zůstavitele nahlíženo jako na tzv. ležící pozůstalost. Ležící pozůstalost neboli *hereditas iacens* byla dle převládajících názorů právní teorie považována za samostatný majetkový soubor sui generis, samostatně odpovídající za dluhy a odkazy, a to až do okamžiku odevzdání pozůstalosti dědici. Soud vyzýval domnělé dědice, aby tito podali dědické přihlášky a uplatnili tak své dědické právo, které mohlo být založeno jedním z dědických titulů – zákonem, závětí či dědickou smlouvou, případně jejich kombinací.¹²

Je zřejmé, že mohla nastat situace, kdy si dědická práva uplatněná dědickými přihláškami navzájem odporovala, tedy nemohla vedle sebe obstát. Touto konfliktní situací se zabýval nesporný patent.

V případě, že se k pozůstalosti přihlásilo několik dědiců, jejichž dědické přihlášky si vzájemně odporovaly, byly všechny tyto přihlášky pozůstalostním soudem přijaty. Dokud však nebyl slovy tehdejší právní teorie odpor odklizen, nemohla být pozůstalost projednána – dědici mohli rozpor mezi přihláškami odstranit dohodou, avšak pokud k této nedospěli, odpor mohl být odklizen pouze sporem.¹³ Soud přihlášené dědice vyslechl a rozhodl, který z domnělých dědiců bude jako žalobce odkázán na právní pořad. Odkázání strany na právní pořad či pořad práva znamenalo, že sporná otázka bude rozhodnuta ve sporném řízení, tedy nikoli v rámci projednání pozůstalosti.¹⁴ K podání žaloby stanovenému žalobci určil pozůstalostní soud přiměřenou lhůtu. Pokud určený žalobce žalobu skutečně podal, nemohla být pozůstalost projednána až do skončení sporu zahájeného touto žalobou. Kdyby žalobce ve stanovené lhůtě žalobu nepodal, projednala by se pozůstalost bez ohledu na jeho dědické nároky.¹⁵

¹¹ ROUČEK, František. Účinek přijetí dědictví. § 547. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 53.

¹² ŠEŠINA, Martin. A1 Obecný zákoník občanský, Úvodní komentář. In BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 3-4.

¹³ HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická poslušnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s. 90.

¹⁴ LAVICKÝ, Petr. Úvod. Sporné a nesporné řízení. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 1.

¹⁵ K tomu srov. ustanovení § 125 a § 127 nesporného patentu.

Nesporný patent v ustanovení § 126 upravoval, kdo má ve sporném řízení vystupovat jako žalobce, pokud nastala jedna z následujících situací. V případě, že spor o dědické právo tkvěl v rozporu dědické smlouvy, jež byla zřízena s potřebnými náležitostmi a nebyla popřena co do pravosti, a posledního pořízení¹⁶ (taktéž zřízeného v náležité formě a nepopřeno co do pravosti) či zákonné dědické posloupnosti, k podání žaloby byl odkázán dědic ze závěti či ze zákona. Pokud zde byla v rozporu závěť a tvrzený dědický nárok ze zákona, jako žalobce měl vystupovat zákonný dědic. Judikatura upřesňuje řešení situací, kdy byl dědický nárok zakládán na dědické smlouvě či závěti, které však nesplňovaly formální požadavky zákona či jejichž pravost byla popřena. V takovém případě byli na pořad práva odkázáni ti z dědiců, kteří se opírají právě o dědickou smlouvu či závěť napadenou pro tyto nedostatky. Je dlužno doplnit, že k popření pravosti či formální platnosti nestačilo pouhé tvrzení nepravosti či neplatnosti dědického titulu, nýbrž bylo nutné poukázat na patrné vady, z nichž bylo možné právem soudit, že se nejedná o pravou listinu či o listinu obsahující veškeré zákonné náležitosti.¹⁷ V otázce formálních požadavků na platnost dědického titulu byl pozůstalostní soud oprávněn posoudit pouze tzv. vnější formu (např. počet svědků posledního pořízení, jejich způsobilost svědčit), a to zejména s ohledem na rozdělení procesních rolí pro navazující soudní spor, když žalobcem by měl být ten z dědiců, jemuž svědčí slabší dědický titul; otázka vnitřní platnosti poslední vůle byla vyhrazena soudci rozhodujícímu sporné řízení.¹⁸

Nesporný patent se věnoval i určení toho, kdo má být žalobcem, pokud spor vyvstává ze stejného dědického titulu, tedy pokud se přeli dědici ze závěti mezi sebou nebo dědici ze zákona mezi sebou. V takovém případě musel pozůstalostní soud dědice vyslechnout a odkázat k podání žaloby toho z dědiců, který „*by musel dříve zbaviti moci silnější důvod dědického práva svého odpůrce, aby mohl zjednati platnost svému dědickému právu*“¹⁹, tedy

¹⁶ Nesporný patent považuje za dědický titul označený jako poslední pořízení pouze závěť, nikoliv dědickou smlouvu, jak vyplývá mimo jiné z ustanovení § 533 a § 534 obecného zákoníku občanského; shodně ROUČEK, František. Právní důvod dědického práva. § 533. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 19. – k tomu srov. odlišné pojetí pořízení pro případ smrti dle občanského zákoníku 2012 v ustanovení § 1491, v němž je za pořízení pro případ smrti pojímána i dědická smlouva.

¹⁷ HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení*. 2. vydání. Praha: Československý Kompas, 1931, s. 311.

¹⁸ K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. května 1922, sp. zn. R I 434/22. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (1394-2135) Františka Vážného pod č. 1672/22. Dále rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. listopadu 1929, sp. zn. R I 776/29. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (8599-9502) Františka Vážného pod č. 9370/29.

¹⁹ Viz ustanovení § 126 nesporného patentu.

odkázal k podání žaloby toho z domnělých dědiců, jehož dědické právo by se neuplatnilo, pokud by se jím napadený dědický titul ukázal jako ten, dle něž bude pozůstalost odevzdána. Když se tedy v řízení střetly tvrzené dědické nároky ze zákona, k podání žaloby byl odkázán dědic, který je dle zákonné dědické posloupnosti vzdálenější zůstaviteli. Při střetu dvou testamentů byl na pořad práva odkázán dědic ze závěti dřívější.

Situace v rámci projednání pozůstalosti však nebyly vždy takto jednoznačné, jak si lze představit na řešení případu s choromyslným pořizovatelem závěti – pokud byla nezpůsobilost pořídit poslední vůli z důvodu domnělé choromyslnosti při pořízení pozdější závěti pouze tvrzena, žalobcem by byl dědic ze závěti starší; naopak pokud zůstavitel pořídil pozdější závěť poté, co na jeho osobu bylo uvaleno opatrovnictví pro choromyslnost, žalobcem by byl dědic z této závěti pozdější.²⁰

Jak vidno, nebylo vždy úplně jednoduché určit, který z dědiců bude vystupovat jako žalobce ve sporném řízení, jehož cílem bylo stanovit, kdo bude právoplatným dědicem zůstavitele. Obdobně jako dnes, tak i za účinnosti nesporného patentu bylo hlavním kritériem pro rozdělení procesních rolí vyřešení otázky, který ze střetnuvších se dědických titulů se jeví jako slabší a bude tak muset své užití při projednání pozůstalosti „vybojovat“ jako strana žalující.

2.1.2 Žaloby o vydání pozůstalosti

Jak je již uvedeno v úvodních slovech této podkapitoly, právním prostředkem ochrany dědického práva po skončení projednání pozůstalosti byla tzv. žaloba o vydání pozůstalosti neboli *hereditatis petitio*. Smyslem této žaloby bylo napravit situaci, kdy se z nějakého důvodu dostala pozůstalost do držby jiné osoby, než kterou byl dědic, jemuž pozůstalost po právu náležela. V případě takovéto situace totiž nedocházelo k opětovnému projednání pozůstalosti a tento rozpor musel být vyřešen mimo pozůstalostní řízení.

Žaloba o vydání pozůstalosti směřovala obdobně jako žaloba dle ustanovení § 125 nesporného patentu ke zjištění dědického práva, navíc však tato žaloba cílila i na vydání dědictví – tedy buď celé pozůstalosti nebo podílu na ní.²¹ Tuto žalobu mohla jako prostředek

²⁰ HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická posloupnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právníké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s 95.

²¹ Je nutno odlišit žalobu na vydání jednotlivých pozůstalostních předmětů, kterou označujeme za žalobu vlastnickou – k tomu srov. ustanovení § 823 obecného zákoníku občanského.

ochrany svého dědického práva využít osoba, která o sobě tvrdí, že její dědické právo je lepší (či stejné) než dědické právo osoby, již byla pozůstalost přikázána. Příklad, kdy se držby pozůstalosti ujal někdo, jehož dědický titul nebyl ten nejsilnější, mohl nastat z různých důvodů, např. když se pravý dědic nepřihlásil, ač byl známý, či se nepřihlásil, jelikož byl neznámý, nebo pravý dědic se vyjevil až po skončení projednání pozůstalosti, jelikož se poslední pořízení objevilo až po odevzdání pozůstalosti zákonným dědicům, nebo dědic odkázaný na pořad práva při sporných dědických přihláškách nepodal ve lhůtě žalobu, následně se však chtěl svého dědického nároku domáhat.²²

V řízení vyvolaném žalobou o vydání pozůstalosti musel žalobce prokázat, jednak že on je dědicem s nejsilnějším dědickým titulem, jednak že žalovaný drží pozůstalost či podíl z ní.

Prokázání síly svého dědického práva žalobce učinil např. dědickou smlouvou, testamentem nebo doložením příbuzenství. Žalobce musel v řízení prokazovat pravost či platnost dědické smlouvy či posledního pořízení, pokud došlo k jejich popření; naopak pokud jejich vnější forma byla správná, musela jiné tvrzené vady prokázat strana žalovaná. Pokud žalobce své dědické právo zakládal na tvrzení neplatnosti či nepravosti v řízení uplatněné dědické smlouvy či závěti, musel prokázat tuto jejich tvrzenou nepravost či neplatnost (žalovaný měl totiž pro sebe v důsledku přikázání domněnku dědického práva). Žalobce nemusel prokazovat svou dědickou způsobilost, naopak musel prokázat dědickou nezpůsobilost žalovaného, pokud na ní zakládal svůj nárok na pozůstalost.

K promlčení žaloby docházelo buď ve lhůtě třiceti či čtyřiceti let od nápadu dědictví nebo již ve lhůtě tří let zřejmě od prohlášení posledního pořízení²³, pokud došlo k přikázání pozůstalosti na základě neplatného (nikoli nepravého či zrušeného) posledního pořízení.²⁴

Z uvedeného je tedy zřejmé, že již v dobách dávno minulých zákonodárce považoval za účelné zahrnout do úpravy dědického práva speciální prostředky k ochraně pravého dědice po skončení řízení o projednání pozůstalosti. Takový stav lze považovat za žádoucí, zejména

²² S těmito situacemi počítají ustanovení § 120, §125 § 128 či §180 nesporného patentu.

²³ V otázce počátku běhu promlčecí lhůty nebyla tehdejší právní teorie zajedno, část se přikláněla k variantě, že počátkem běhu je podání dědické přihlášky opírající se o neplatný dědický titul.

²⁴ ROUČEK, František. § 823 a § 824. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 571-580.

při pohledu na současnou situaci s nejasnou úpravou, a tedy i nejasnými prostředky ochrany, čemuž se detailněji věnuje navazující kapitola pojednávající o současné právní úpravě.

2.1.3 Spory nepominutelného dědice

V rámci této podkapitoly je ještě pro úplnost pojednáno o nárocích nepominutelného dědice, z nichž taktéž mohly vyvstat spory. Pojetí nepominutelného dědice ve smyslu obecného zákoníku občanského se podobá jeho dnešnímu pojetí²⁵, tedy že nepominutelný dědic není dědicem jakožto univerzální právní nástupce zůstavitele, nýbrž nepominutelný dědic má pouze povahu věřitele pozůstalosti, který má právo na povinný díl²⁶. Právo na povinný díl je povahy obligační (nejedná se o právo dědické), povinný díl byli povinni nepominutelnému dědici hradit poměrně dědicové i odkazovníci.²⁷

Pokud nebyl povinný díl nepominutelnému dědici zanechán zůstavitelem v podobě dědického podílu či odkazu, mohl jej nepominutelný dědic požadovat po dědicích a odkazovnících. Nepominutelný dědic nepodával dědickou přihlášku, jelikož jak je již uvedeno shora, nebyl svou povahou dědicem. Pokud však nepominutelný dědic své právo na povinný díl v rámci projednání pozůstalosti uplatnil, získal tím v řízení určitá práva, a to např. žádat zřízení inventáře, separaci pozůstalosti či být přítomen při odhadu pozůstalostního jmění za účelem vyměření povinného dílu a činit při něm připomínky.²⁸

Jestliže se nepominutelnému dědici povinného dílu od dědiců či odkazovníků nedostávalo, nedomáhal se jeho zaplacení v řízení nesporném, tedy v rámci projednání pozůstalosti, nýbrž tento svůj nárok na povinný díl měl dle tehdejších předpisů uplatnit ve sporném řízení žalobou na vyplacení či doplnění povinného dílu. Přestože tehdejší judikatura i právní literatura často hovoří o odkázání nepominutelného dědice na pořad práva, je nutné zdůraznit, že v případě nároků nepominutelného dědice se nejednalo o řízení ve smyslu ustanovení § 125 nesporného patentu, které obsahuje mimo jiné sankční složku

²⁵ Osobami, které obecný zákoník občanský v ustanoveních § 762 a § 763 označil za nepominutelné dědice, byli kromě dětí zůstavitele (a případně jejich potomků) i jeho rodiče (či dědové a báby), pokud není zůstavitelových potomků.

²⁶ HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická posloupnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s 22.

²⁷ ŠEŠINA, Martin. A1 Obecný zákoník občanský, Úvodní komentář. In BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s 13.

²⁸ Viz ustanovení § 784, § 804 a § 812 obecného zákoníku občanského.

v podobě nezohlednění nároků osoby odkázané k podání žaloby v případě jejího nepodání ve stanovené lhůtě.²⁹

Nárok bylo žalobou možno uplatnit ihned po zůstavitelově smrti (žalována by v takovém případě byla pozůstalost zastoupená přihlášenými dědici, popřípadě opatrovníkem), nepominutelný dědic mohl ale žalovat i po skončení pozůstalostního řízení (v takovém případě by žalovanými byli dědici, případně i odkazovníci).³⁰ K promlčení práva na povinný díl docházelo ve třech letech od prohlášení poslední vůle.³¹

V otázce formulace žalobního petitu se judikatura vyvíjela. Původně se v rámci sporného řízení soudní výrok měl omezit pouze na otázku, zda nepominutelný dědic je oprávněn povinný díl či jeho doplnění požadovat či nikoli (tedy v zásadě se jednalo o žalobu určovací). Postupem času judikatura dospěla k tomu, že určovací žaloba zde nemá místo a nepominutelný dědic má žalovat na zaplacení či doplnění povinného dílu, tedy užít žalobu na plnění. Výpočtem výše povinného dílu se soud ve sporném řízení nezabýval, jelikož to bylo vyhrazeno projednání pozůstalosti. Pozůstalostní řízení mělo poskytnout skutkový podklad pro vyměření povinného dílu tím, že s konečnou platností bylo v jeho rámci zjištěno, kolik dle stavu pozůstalostního jmění připadá na povinný díl nepominutelného dědice. V mezích nesporného řízení tak musel být vyřešen např. i spor účastníků o započtení položek na povinný díl či neshody ohledně sepsaného inventáře.³² Pak teprve mohl být některý z účastníků odkázán na pořad práva.

Co je uvedeno v předchozích odstavcích, platí i pro nepominutelného dědice, který byl vyděděn, avšak tvrdil, že zůstavitel tak neučinil po právu, jelikož důvody vydědění nebyly dány. Svého práva na povinný díl se tak tato osoba taktéž domáhala žalobou na zaplacení

²⁹ HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení*. 2. vydání. Praha: Československý Kompas, 1931, s 304-305.

³⁰ ROUČEK, František. § 764. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 430; rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. května 1931, sp. zn. Rv II 211/30. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (10424-11302) Františka Vážného pod č. 10755/31.

³¹ K tomu srov. ustanovení § 1489 obecného zákoníku občanského a výklad v HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická posloupnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937, s 32.

³² K tomu srov. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 9508; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 10.168; rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (7678-8598) Františka Vážného pod č. 8528/28; rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 14.552.

povinného dílu.³³ Neprávem vyděděný nepominutelný dědic se nemohl z důvodu svého bezprávného vydědění soudně domáhat neplatnosti poslední vůle, mohl pouze žádat svůj povinný díl.³⁴

V otázce nároků nepominutelného dědice lze podle mého názoru jasně spatřovat podobnosti se současnou právní úpravou. Tradiční rakouské pojetí vždy považovalo nepominutelného dědice za věřitele pozůstalosti, s čímž souvisely i prostředky, jimiž se nepominutelný dědic domáhal svého práva na povinný díl (ať toto bylo sporné či nikoliv). Nepominutelný dědic tak vždy uplatňoval své právo na zaplacení povinného dílu ve sporném řízení, při projednání pozůstalosti k vypořádání jeho práva na povinný díl nedocházelo. Současná právní úprava se tehdejšímu pojetí postavení nepominutelného dědice v mnoha ohledech podobá, nicméně můžeme zaznamenat i jisté odlišnosti, jak bude patrné z výkladu kapitoly čtvrté zabývající se sporným právem na povinný díl, a to i v komparaci se současnou právní úpravou uplatňující se v Rakouské republice.

2.2 Občanský soudní řád 1950

Právní úprava nesporného patentu byla zrušena zákonem č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (dále jen „občanský soudní řád 1950“), který s účinností od 1. 1. 1951 upravoval na našem území civilní proces. Podle tohoto předpisu se postupovalo jak v případě řízení sporného, tak i nesporného (tedy včetně řízení o projednání dědictví), jelikož občanský soudní řád 1950 byl vybudován na koncepci jednotného civilního řízení.³⁵ Celá právní úprava dědického práva byla novými předpisy zkrácena, vypuštěno bylo mnoho institutů, což se odůvodňovalo tím, že se tímto způsobem právo lépe přiblíží chápání pracujícího lidu.

³³ ROUČEK, František. § 775 a § 776. In ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858)*. 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936, s. 447-449.

³⁴ K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. května 1919, sp. zn. Rv I 221/19. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (1-353) Františka Vážného pod č. 169/19.

³⁵ ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1969. Studie ČSAV, s 7.

2.2.1 Sporné otázky právní a skutkové

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník 1950“), v mnohém změnil přístup k dědickému právu tak, aby tento předpis odpovídal propagovanému dobovému smýšlení. Z tohoto důvodu byl opuštěn princip ležící pozůstalosti, jelikož „*Tato konstrukce byla vždy cizí nazírání lidu a neodpovídala právnímu vědomí pracujících. Měla za účel prodloužit individuální moc vlastníka výrobních prostředků i po jeho smrti.*“³⁶ Občanský zákoník 1950 tedy vycházel z toho, že dědictví se nabývalo smrtí zůstavitele, proto již dědici nepodávali dědické přihlášky. V případě, že dědic o dědictví neměl zájem, mohl ho odmítnout.³⁷

Přestože již nemohlo v řízení o projednání dědictví dojít k situaci rozporu mezi dědickými přihláškami, spory mezi dědici a jejich dědickými tituly samozřejmě nastat mohly, proto se i občanský soudní řád 1950 touto problematikou zabývá. V ustanovení § 331 občanského soudního řádu 1950 je tak uveden mechanismus řešení dědickoprávních sporů, které nastaly v průběhu řízení o projednání dědictví.

Tehdejší právní úprava rozlišovala dva typy sporů vzniklých v průběhu projednání dědictví, a sice spory pro sporné otázky právní a spory pro sporné otázky faktické. Neshody mezi účastníky pro rozdílný názor právní měl v rámci nesporného řízení rozhodnout projednávající orgán, tedy státní notářství³⁸, které se s vyřešením sporné otázky muselo vypořádat v závěrečném usnesení. Jako takovýto právní spor si můžeme představit např. situaci, kdy družka prokazatelně pobírala od zůstavitele výplatu za hospodaření v domácnosti a ostatní účastníci tvrdí, že tato platba vylučuje její charakter člena rodiny ve smyslu tehdejší podmínky družčina dědického nároku.³⁹

Řešení sporů pro sporné otázky faktické neboli skutkové probíhalo tak, že nejprve zde muselo dojít k pokusu o smír (což byla výjimečná situace v tom smyslu, že ke schválení smíru mělo dojít před státním notářstvím). Po marném pokusu o smír byl k podání žaloby odkázán ten z dědiců, jehož dědické právo se jeví méně pravděpodobným, což vždy záviselo na posouzení konkrétního případu notářstvím. K podání žaloby byla dědici stanovena

³⁶ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 17.

³⁷ Viz ustanovení § 509 a § 517 občanského zákoníku 1950.

³⁸ Původně notáři v řízení o projednání dědictví prováděli pouze jednotlivé úkony, rozhodnutí však vydával soud. Od 1. 1. 1952 i rozhodnutí vydával státní notář. – K tomu srov. výklad ŠEŠINA, Martin. B 3 Občanský soudní řád, Projednání dědictví. In BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 293.

³⁹ RUBEŠ, Josef a kol. *Komentář k občanskému soudnímu řádu*. Díl druhý. 1. vydání. Praha: Orbis, 1959, s. 347.

přiměřená lhůta. Dokud nebylo skončeno řízení zahájené podáním žaloby dědicem se slabším dědickým titulem, nepokračovalo se v řízení o projednání dědictví. Pokud by dědic odkázaný k podání žaloby žalobu ve stanovené lhůtě nepodal, v řízení o projednání dědictví bylo pokračováno bez ohledu na dědické právo tohoto dědice.⁴⁰

Konstrukci řešení neshod mezi účastníky ohledně skutkových okolností případu v občanském soudním řádu 1950 nepovažuji za natolik odlišnou od právní úpravy předchozí, zejména se stále setrvalo na názoru, že skutkové spory by neměly být řešeny v nesporném soudním řízení, což hodnotím jako vhodný přístup.

Velmi rozdílné je však právní postavení neopominutelných či také neopomenutelných dědiců.⁴¹ V souladu s tehdejšími názory na funkci dědického práva, kterou mělo být zejména posílení vzájemných vztahů založených manželstvím a rodinou, došlo k výraznému posílení postavení těchto blízkých příbuzných osob⁴², které již neměly povahu věřitelů s pouhým právem na povinný díl (k jehož vyplacení docházelo v penězích), nýbrž měly právo požadovat přímo podíl na pozůstalosti. Pokud tyto osoby zůstavitel v závěti bezprávně opomenul, tedy nevydělil je v důsledku naplnění některého ze zákonem stanovených důvodů vydědění, bylo to vykládáno jako jednání rozporné se zákonem a neopomenutelný dědic se mohl z tohoto důvodu dovolat neplatnosti závěti.⁴³ Toto vše je projevem tehdejšího přístupu zákonodárce, že přednostní dědění je ze zákona, závěť má až druhotné postavení a svobodná vůle zůstavitele rozhodnout o osudu svého majetku *mortis causa* má být co nejvíce potlačena ve prospěch dědění dle zákonné dědické posloupnosti.⁴⁴

Z tohoto pojetí tak vyplývá, že i případné spory neopominutelných dědiců, pokud došlo k jejich vydědění a oni rozporovali pravost, platnost či důvodnost vydědění, byly řešeny

⁴⁰ Viz ustanovení § 331 odst. 2 in fine občanského soudního řádu 1950 a RUBEŠ, Josef a kol. *Komentář k občanskému soudnímu řádu*. Díl druhý. 1. vydání. Praha: Orbis, 1959, s. 348.

⁴¹ Občanský zákoník 1950 terminologicky nehovoří o dědici neopomenutelném či neopominutelném, jedná se o pojem používaný právní teorií – nicméně pojem neopominutelného dědice tak, jak ho vnímal obecný zákoník občanský, již používán není.

⁴² Za neopomenutelné dědice určil občanský zákoník 1950 v ustanovení § 551 potomky, není-li jich pak rodiče a staré rodiče, pokud byli v době zůstavitelova úmrtí v nouzi a práce neschopní.

⁴³ Tehdejší právní teorie i praxe vedly debaty o povaze neplatnosti závěti ve smyslu ustanovení § 551 občanského zákoníku 1950, a sice zda se jednalo o neplatnost relativní, které se musel dědic dovolat, či zda byla tímto ustanovením předpokládána neplatnost absolutní, k níž musí soud (státní notářství) přihlédnout z úřední povinnosti. Debata byla nakonec za přispění judikatury vyřešena ve prospěch neplatnosti relativní, tedy bylo ponecháno na neopomenutelném dědici, zda závěť napadne či nikoliv. K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. května 1954, sp. zn. Cz 153/54. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 107/1954.

⁴⁴ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s. 18-21.

v souladu s pravidly ustanovení § 331 občanského soudního řádu 1950 tak, jak je rozepsáno shora. Pro neopominutelné dědice tedy na rozdíl od předchozí právní úpravy nebyly stanoveny žádné odlišné prostředky ochrany, jelikož jejich nárok již nebyl obligační, nýbrž dědický.

Když odhlédneme od základního účelu změny pojetí neopominutelného dědice a jeho práv, jímž bylo zejména potlačení autonomie vůle zůstavitele, což nelze považovat za pozitivní důvod, hodnotím tehdejší způsob řešení sporů neopominutelného dědice o jeho vydědění s ohledem na nový náhled na jeho postavení a povahu jeho práv jako koncepční a předpokládám, že v praxi se nejevil jako problematický.

2.2.2 Ochrana pravého dědice

I právní úprava platná na našem území od 1. 1. 1951 předpokládala situaci, že se pravý dědic zůstavitele, tedy osoba, jíž svědčí to nejsilnější dědické právo, objeví až po skončení řízení o projednání dědictví.⁴⁵ Pravému dědici proto poskytovala ochranu prostřednictvím na našem území již známé hereditatis petitio, kterou upravovalo ustanovení § 557 občanského zákoníku 1950, jelikož tak jako v předchozí právní úpravě v této situaci nedocházelo k obnově řízení o projednání dědictví či ke zrušení potvrzení o nabytí dědictví.

Právo, jemuž odpovídala restituční povinnost nepravého dědice, tak pravý dědic vůči nepravému uplatňoval žalobou, která směřovala na vydání toho, na co měl pravý dědic z dědictví nárok. Jednalo se tedy o žalobu na plnění, na rozdíl od žaloby k vyřešení sporných dědických nároků v průběhu řízení o projednání dědictví, která měla povahu žaloby určovací. Otázka neplatnosti závěti, důvodnosti vydědění, existence dědické nezpůsobilosti či jiného důvodu, na němž pravý dědic svůj nárok zakládal, byla v řízení řešena jako otázka prejudiciální.⁴⁶

Samozřejmě nebylo vyloučeno ani mimosoudní narovnání práv a povinností pravého a nepravého dědice, pokud nepravý dědic nároky dědice pravého uznal.

⁴⁵ Nebylo vyloučeno, aby se v pozici pravého i nepravého dědice ocitnul stát jako kadukář.

⁴⁶ HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957, s 254.

K promlčení nároku na vydání dědictví docházelo dle ustanovení § 558 občanského zákoníku 1950 ve lhůtě tří let ode dne zůstavitelovy smrti (případně ode dne jeho pravomocného prohlášení za mrtvého).

K ochraně pravého dědice mohu konstatovat, že je dle mého názoru potřebné, aby takovýto institut právní úprava obsahovala. Považuji tedy za vhodné, že občanský zákoník 1950, přestože mnoho dědickoprávních institutů ze své úpravy vyloučil, hereditatis petitio zachoval.

2.3 Notářský řád 1963

V 60. letech minulého století byly provedeny rozsáhlé změny našeho právního řádu. V rámci těchto změn došlo i k modifikaci v právní úpravě řízení o projednání dědictví. S účinností ode dne 1. 4. 1964 byla právní úprava řízení o dědictví přenechána zákonu č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (dále jen „notářský řád 1963“), který byl zákonem speciálním k novému zákonu č. 99/1963 Sb., občanskému soudnímu řádu (dále jen „občanský soudní řád 1963“).

2.3.1 Spor o dědické právo jako prejudiciální otázka před státním notářstvím

V rámci kodifikačních změn 60. let 20. století došlo mimo jiné i k přijetí nové hmotněprávní úpravy dědického práva, kterou obsahoval zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník 1964“), jenž byl na našem území účinný od 1. 4. 1964 až do 31. 12. 2013. Občanský zákoník 1964 v pojetí dědického práva nepřinesl nikterak zásadní změny, principy dědění převzal z občanského zákoníku 1950⁴⁷ – dědictví se tak jako dle předchozího předpisu nabývalo již smrtí zůstavitele a pokud dědic dědit nechtěl, měl možnost dědictví odmítnout.

Při řešení sporných otázek dědického práva bylo nutné aplikovat ustanovení § 18 notářského řádu 1963, které se v obecných ustanoveních tohoto předpisu věnovalo řešení prejudiciálních otázek, jež se mohly objevit ve všech řízeních vedených státním notářstvím podle tohoto zákona. Tato úprava se tedy netýkala pouze řízení o dědictví⁴⁸, přestože v řízení

⁴⁷ BÍLEK, Petr. A6 Občanský zákoník, Úvodní komentář. In BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s 123.

⁴⁸ Notářský řád 1963 upravoval kromě řízení o projednání dědictví i další řízení před státním notářstvím – řízení o umoření listin, řízení o registraci právních úkonů a řízení o úschovách.

o dědictví se uplatňovala nejčastěji. Ustanovení § 18 notářského řádu 1963 upravovalo mechanismus řešení sporných otázek skutkových, nikoliv právních, jelikož spory ohledně právního posouzení věci, jejíž skutkový stav je nesporný, si státní notářství vyřešilo samo.⁴⁹ Pod sporem ohledně právního posouzení věci (při současné shodě ohledně skutkových okolností případu) si můžeme v oblasti řízení o dědictví představit např. situaci, když by byla státnímu notářství předložena závěť, jejíž platnost napadá některý z dědiců s tím, že jako důvod neplatnosti označuje nedostatek formy; dědic z této závěti naopak tvrdí, že namítaný nedostatek neplatnost nezpůsobuje. Vzhledem k tomu, že zákon vypočítává požadavky na formu závěti, jedná se o sporné nazírání na právní otázku, kterou v řízení o dědictví rozhodlo samo státní notářství.

Řízení před státním notářstvím (na rozdíl od řízení před soudem) však nebylo zařízeno k tomu, aby se v něm řešily spory ohledně skutkového základu prejudiciální otázky, jelikož takovéto faktické spory se rozhodovaly za použití jiných zásad řízení a jinými způsoby, než jaké se uplatňovaly v řízení před státním notářstvím. Pod skutkovým sporem si můžeme představit obdobnou situaci se závětí, kdy však neplatnost závěti je odůvodňována duševní poruchou zůstavitele, případně tím, že testament byl pořízen pod nátlakem. Dědic ze závěti tato tvrzení popírá.⁵⁰

Pokud nastala takováto situace, která se jevila jako možný skutkový spor, státní notářství muselo nejprve provést šetření za účelem objasnění této sporné otázky.⁵¹ Bylo třeba, aby účastníci uvedli všechny skutečnosti, které tvrdí či popírají, a to včetně důvodů, pro které tak činí. Nestačilo tedy, aby zákonný dědic pouze popřel platnost závěti – musel uvést, z jakých důvodů neplatnost dovozuje; osoba, která uplatňovala své dědické právo z titulu společné domácnosti se zůstavitelem, musela uvést konkrétní skutečnosti, o které toto své tvrzení opírala apod.⁵² Předpokládalo se, že státní notářství nebude provádět rozsáhlé a důkladné dokazování, jelikož by tím nahrazovalo funkci soudu, což nebylo jeho úkolem. Státní notářství tak provádělo zejména výslech účastníků řízení či jiné snadno dosažitelné důkazy, aby se potvrdila spornost faktické otázky či aby se naopak dospělo ke zjištění, že skutkový spor zde není a právní posouzení věci tak může učinit samo státní notářství.

⁴⁹ RUBEŠ, Josef. *Občanský soudní řád, notářský řád a předpisy souvisící*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 150.

⁵⁰ STEINER, Vilém. § 18. II. Sporná „skutečnost“ ve smyslu § 18 not. ř. In MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1969, s. 76.

⁵¹ RUBEŠ, Josef. *Občanský soudní řád, notářský řád a předpisy souvisící*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1975, s. 150.

⁵² K tomu viz stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 4. dubna 1979, sp. zn. Cpj 169/78. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 21/1979.

Jevila-li se i po provedeném šetření daná okolnost mezi účastníky řízení stále sporná, mělo se státní notářství pokusit o dosažení dohody mezi dědici.⁵³ Po marném pokusu o dosažení dohody mezi účastníky pak státnímu notářství nezbývalo než přerušit své řízení a určit účastníka, který se návrhem u soudu bude domáhat rozhodnutí předběžné otázky spočívající ve sporných skutkových okolnostech.

Žádný v té době platný předpis se nezabýval určením, kterému z účastníků má být uloženo domáhání se rozhodnutí prejudiciální otázky v jiném řízení, resp. klíč k tomuto určení. Právní teorie tak dospěla k závěru, že mají být použita pravidla předchozích předpisů, tedy tato povinnost bude v případě sporů o dědické právo ukládána účastníku, jehož dědický nárok se jeví jako méně pravděpodobný, jako méně silný (a to samozřejmě s přihlédnutím k dobové zásadě, že dědění ze zákona má oproti dědění ze závěti přednost).⁵⁴

Státní notářství bylo povinno určit účastníku k podání návrhu lhůtu, jednalo se však o lhůtu svou povahou soudcovskou, tudíž účastník mohl příslušný návrh podat i po uplynutí této lhůty nebo dokonce ještě před jejím započítáním. Pokud by však k tomuto došlo, musel by účastník před soudem prokázat svůj naléhavý právní zájem, který prokazovat nemusel, pokud návrh podal v rámci této lhůty.⁵⁵ Státní notářství bylo rozhodnutím soudu o prejudiciální otázce pro své další řízení vázáno.⁵⁶

Pokud by účastník, kterému státní notářství uložilo podání návrhu, tento návrh nepodal, státní notářství o této nerozřešené předběžné otázce rozhodlo samo, aby v řízení o dědictví mohlo pokračovat.⁵⁷ Takováto konstrukce je odlišná od všech ostatních, které se na našem území dosud uplatňovaly či aktuálně uplatňují. Hodnotím ji jako nepřilíživou, jelikož způsobovala to, že i sporné skutkové okolnosti musely být rozhodnuty v řízení nesporném, které k tomu není zařízeno. Vhodnější je tedy dle mého názoru nastavit sankci pro dědice, který sice sporné okolnosti tvrdí, nicméně návrh, aby o nich bylo rozhodnuto ve sporném řízení, již nepodává.

⁵³ STEINER, Vilém. § 18. IV. Jednotlivosti postupu podle § 18 not. ř. In MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1969, s. 78.

⁵⁴ STEINER, Vilém. § 18. IV. Jednotlivosti postupu podle § 18 not. ř. In MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1969, s. 80.

⁵⁵ STEINER, Vilém. § 18. IV. Jednotlivosti postupu podle § 18 not. ř. In MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1969, s. 82.

⁵⁶ Viz ustanovení § 25 notářského řádu 1963 ve spojení s ustanovením § 135 občanského soudního řádu 1963.

⁵⁷ STEINER, Vilém. § 18. IV. Jednotlivosti postupu podle § 18 not. ř. In MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1969, s. 82. Ke způsobu rozhodnutí o této předběžné otázce viz dále též rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 9. července 1965, sp. zn. 4 Cz 94/65. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 61/1965.

Otázce sporu o vydědění neopomenutelného dědice zde nebude věnováno větší pozornosti, a to z důvodu, že občanský zákoník 1964 ve svém původním znění tento institut vůbec neupravoval. Věnoval se sice ochraně neopomenutelných dědiců⁵⁸, jejichž ochrana spočívala v tom, že při jejich opomenutí v závěti se tito mohli dovolávat neplatnosti testamentu tak jako za předchozí právní úpravy⁵⁹, nicméně procesní předpisy žádné zvláštní prostředky na řešení sporů neopomenutelných dědiců neobsahovaly, a to ani poté, co novelizace provedená zákonem č. 131/1982 Sb. s účinností ke dni 1. 4. 1983 institut vydědění do právní úpravy občanského zákoníku 1964 jako potřebný opět zařadila. Ukázalo se totiž, že byl v praxi postrádán prostředek, jehož prostřednictvím mohl zůstavitel z vlastní vůle postihnout morálně závadné chování svého potomka.⁶⁰ Pokud po tomto znovuzavedení institutu k vydědění neopomenutelného dědice došlo a on toto své vydědění rozporoval, uplatnila se při rozhodnutí sporné skutkové stránky této záležitosti shora popsaná právní úprava ustanovení § 18 notářského řádu 1963, kdy se neopomenutelný dědic mohl návrhem u soudu domáhat určení, že vydědění je nepravé či neplatné nebo že jeho důvody nebyly dány.

2.3.2 Ochrana oprávněného dědice

V popisovaném období se ochranou oprávněného dědice po skončení řízení o dědictví zabývala tak jako za předchozích předpisů úprava hmotněprávní. Konkrétně ustanovení § 485 až § 487 občanského zákoníku 1964. Oprávněnému dědici tak byla obdobně jako za předchozí právní úpravy poskytnuta ochrana speciální žalobou na vydání dědictví.

Potřebnost speciální žaloby na vydání dědictví, kterou uplatňoval svá práva oprávněný (pravý) dědic proti tomu nepravému, se spatřovala mimo jiné v tom, že nebylo žádoucí, aby se ochrana oprávněného dědice uskutečňovala prostřednictvím časově neomezených vlastnických žalob, při kterých nebylo možné namítat promlčení vzhledem k nepromlčitelnosti vlastnického práva.⁶¹

⁵⁸ Neopomenutelnými dědici byli tak jako dnes pouze zůstavitelovi potomci – viz ustanovení § 479 občanského zákoníku 1964.

⁵⁹ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1981, s. 77.

⁶⁰ MIKEŠ, Jiří. § 469a. Vydědění. In KABÁT, Jozef; ONDŘEJ, Josef; ČEŠKA, Zdeněk; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Díl II*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1987. Zákony – komentáře, s. 665.

⁶¹ MIKEŠ, Jiří; ZÁTURECKÝ, Peter; BÉBR, Roman. § 485. Ochrana oprávněného dědice. In KABÁT, Jozef; ONDŘEJ, Josef; ČEŠKA, Zdeněk; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Díl II*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1987. Zákony – komentáře, s. 725.

Oprávněný dědic se tedy mohl proti dědici nepravému domáhat vydání dědictví v souladu s požadavkem na právní jistotu pouze ve lhůtě tří let nejprve ode dne úmrtí zůstavitele či jeho pravomocného prohlášení za mrtvého⁶², následně ode dne právní moci usnesení, jímž bylo pravomocně skončeno řízení o dědictví.⁶³

I občanský zákoník 1964, stejně jako předchozí právní úpravy, tedy zachovával hereditatis petitio jako speciální právní prostředek ochrany oprávněného dědice.

2.4 Občanský soudní řád 1963

Poslední historickou právní úpravou, kterou se tato rigorózní práce zabývá, jsou pravidla pro řešení dědickoprávních sporů zavedená občanským soudním řádem 1963, který s účinností ke dni 1. 1. 1993 po rozsáhlejší novelizaci do své gesce převzal řízení o dědictví. V koncepci dědického práva hmotněprávní úpravy občanského zákoníku 1964 nedošlo k natolik zásadním změnám, aby bylo nutné je pro účely této podkapitoly detailněji rozebírat.

Podstatnou změnou z hlediska institucionálního bylo zrušení státních notářství. Projednání dědictví bylo opětovně svěřeno do pravomoci soudů. Notáři se od této chvíle na řízení o dědictví podíleli jako soudní komisaři, kteří v řízení prováděli úkony, k nimž byli soudem pověřeni.⁶⁴

Vzhledem k tomu, že právní úprava občanského soudního řádu 1963 již přímo navazuje na právní úpravu současnou, bude o některých souvisejících otázkách vznikajících při řízení o dědictví pojednáno i v navazujících kapitolách, které se věnují zákonné úpravě současné.

Otázce střetu dědických práv se v občanském soudním řádu 1963 věnovalo ustanovení § 175k, konkrétně jeho odst. 1 a 2.

2.4.1 Vyšetření sporného dědického práva s *nesporným* skutkovým základem

Odstavec první ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963 upravoval postup soudního komisaře v situaci, kdy spor o dědické právo spočíval na nesporném skutkovém

⁶² Viz ustanovení § 105 občanského zákoníku 1964 ve znění účinném do 31. 3. 1983.

⁶³ Viz ustanovení § 105 občanského zákoníku 1964 ve znění účinném od 1. 4. 1983.

⁶⁴ BÍLEK, Petr. B5 Občanský soudní řád, Úvodní komentář. In BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s 337.

základu, spor tedy tkvěl v neshodách ohledně právního posouzení. Pokud někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdil, že je dědicem, a popíral dědické právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, byl soud povinen vyšetřit podmínky dědického práva obou a dále jednat jen s tím, u nějž má za to, že je dědicem.

Postup spočíval v tom, že soudní komisař, poté co zjistil, že spor o dědickém právu spočívá na shodných tvrzeních účastníků ohledně rozhodných okolností, musel sám učinit rozhodnutí o tom, s kým z nich bude nadále jednáno v řízení jako s účastníkem, tedy který z nich je dědicem zůstavitele. Soudní komisař po vyřešení této otázky vydal usnesení o účastenství, tedy o tom, s kým z účastníků bude nebo naopak nebude v řízení nadále jednáno.⁶⁵ Usnesení mělo povahu rozhodnutí ve věci samé, nicméně neřešilo otázku dědického práva definitivně, bylo podstatné zejména pro otázku účastenství v dalších fázích řízení. Jeho účinky trvaly pouze v případě, že nedošlo ke změně rozhodných okolností v otázce dědického práva. Pokud by došlo ke změně skutkového základu věci, musel soudní komisař rozhodnout o účastenství znovu. Konečný okruh dědiců byl určen finálně až usnesením o dědictví.⁶⁶

2.4.2 Vyšetření sporného dědického práva se *sporným* skutkovým základem

Odstavec druhý ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963 upravoval taktéž postup v případě sporného dědického práva účastníků, nicméně zde spor spočíval na sporném skutkovém základu věci, tedy účastníci se neshodli ohledně rozhodných skutkových okolností.

Ve druhém odstavci předmětného ustanovení bylo uvedeno, že pokud záviselo rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, musel se soudní komisař nejprve pokusit o odstranění sporu dohodou mezi účastníky. Jestliže k dohodě nedošlo, zvážil soudní komisař, či dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, a vydal usnesení, v němž tuto osobu odkázal, aby své právo ve stanovené lhůtě uplatnila žalobou. Pokud by k podání

⁶⁵ V určitých případech soudní komisař toto usnesení po rozhodnutí sporné otázky vydávat nemusel – jednalo se např. o situaci, kdy dědici, který tvrdil své dědické právo, zcela zjevně dědické právo nesvědčilo. Ve chvíli, kdy by však takovýto dědic své dědické právo stále uplatňoval, bylo vždy vhodné o této otázce rozhodnout usnesením.

⁶⁶ FIALA, Roman. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1229-1230.

žaloby touto osobou nedošlo, pokračovalo by se v řízení o dědictví bez zřetele na tohoto dědice.

Opět se zde tedy vycházelo z principu, že soud (soudní komisař) z procesního hlediska nemá možnost objasňovat sporné skutkové okolnosti v řízení, které je považováno za nesporné.⁶⁷

Z formulace ustanovení § 175k odst. 2 občanského soudního řádu 1963, který hovořil o tom, že dědic je odkázán, aby *uplatnil své dědické právo žalobou*, bylo právní teorií i judikaturou dovozeno, že petit této žaloby má znít na určení, že určitá osoba je dědicem po zůstaviteli nebo že určitá osoba není dědicem po zůstaviteli (případně že je či není dědicem ze závěti po zůstaviteli). Nebylo tedy již možné žalovat např. na určení, že závěť je neplatná, že nějaký dědic je dědicky nezpůsobilý, případně, že důvody vydědění nebyly dány, jelikož takovýto petit by směřoval pouze na posouzení předběžné otázky, jejíž řešení se správně objevovalo pouze v odůvodnění, nikoliv ve výroku rozhodnutí.⁶⁸ Tento přístup je odlišný od toho, který se zde uplatňoval za účinnosti notářského řádu 1963, jehož ustanovení § 18 umožňovalo, aby způsobilým předmětem sporného řízení, které bylo zahájeno na základě odkazu v řízení o dědictví, bylo jen určení sporné skutečnosti.⁶⁹

Poté co bylo ve sporném řízení o otázce dědického práva pravomocně rozhodnuto, soudní komisař byl v řízení o dědictví povinen z tohoto rozhodnutí vycházet. I zde však docházelo ke ztrátě účinků rozřešení sporu o dědické právo, pokud by později v řízení vyšly najevo nové skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva.⁷⁰

Lze si tedy představit tři možné způsoby, kterými mohl být spor o dědické právo odstraněn, a sice (i) dohodou účastníků, (ii) rozsudkem soudu ve sporném řízení zahájeném na základě žaloby podané dědicem, jenž k jejímu podání byl odkázán (případně usnesením o schválení soudního smíru v tomto řízení), a (iii) fikcí, dle níž bylo tvrzení dědice

⁶⁷ DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 630.

⁶⁸ DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 631.

⁶⁹ FIALA, Roman. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1231.

⁷⁰ DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 632.

odkázaného k podání žaloby považováno za neprokázané, pokud žalobu ve stanovené lhůtě nepodal.⁷¹ Lhůta k podání žaloby byla lhůtou soudcovskou, dle názoru Ústavního soudu České republiky (dále jen „Ústavní soud“) však svou povahou hmotněprávní a prekluzivní.⁷² Pokud byl k podání žaloby dědic odkázán a žalobu ve lhůtě nepodal, přestože odkaz v usnesení byl správný, mělo to pro dědice hmotněprávní důsledky, které způsobily, že se již v budoucnu nemohl úspěšně domoci svého tvrzeného dědického práva.

Ke třetímu shora zmíněnému způsobu vyřešení sporu o dědické právo je dlužno podotknout, že zde došlo k rozdílnému pojetí vyřešení sporu v situaci nepodání žaloby. Zatímco ustanovení § 18 notářského řádu 1963 v tomto případě umožnilo státnímu notářství posoudit si skutkovou spornou otázku samostatně, ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963 již dopředu stanovilo, jakým způsobem bude spor v případě nepodání žaloby rozhodnut. Tato fikce se uplatnila nejen v situaci nepodání žaloby, k níž byl dědic odkázán, nýbrž i v případě, že podaná žaloba byla odmítnuta nebo řízení o ní bylo zastaveno.⁷³

Postupem dle ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963 nebylo možné řešit případné spory mezi dědici o výši jejich dědického podílu vyplývajícího např. ze závěti, případně ani spory o provedení zápočtu na dědický podíl, které směřují pouze k modifikaci výše dědických podílů dědiců, jejichž dědické právo je však postaveno najisto. Tyto spory musely být vyřešeny pouze v řízení o dědictví, a to jako předběžné otázky pro usnesení o dědictví. Ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963 tedy cílilo pouze na případy sporů o samotný základ dědického práva, tedy sporů, v nichž nebylo jasné, zda nějaká osoba vůbec je či není dědicem.⁷⁴

Otázka vydědění neopomenutelného dědice byla za účinnosti občanského zákoníku 1964 pevně spjata s otázkou dědického práva tohoto dědice v tom smyslu, že pokud se prokázalo, že neopomenutelný dědic nebyl vyděděn po právu, případně že vydědění nebylo pravé či platné, měl možnost uplatnit relativní neplatnost závěti, čímž se stal plnohodnotným dědicem. Když neopomenutelný dědic tvrdil nedůvodnost vydědění, považovalo se to již

⁷¹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011. Praktik (Leges), s. 252.

⁷² K tomu viz usnesení Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

⁷³ FIALA, Roman. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1232.

⁷⁴ DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 633.

za domáhání se relativní neplatnosti závěti, čímž se vlastně domáhal svého dědického práva.⁷⁵ I proto byla judikaturou dovozena nepromlčitelnost namítnutí relativní neplatnosti závěti. Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) shodně s Ústavním soudem dovodily, že vzhledem k tomu, že dědic své dědické právo může uplatnit a rozhodné skutečnosti tvrdit kdykoliv v průběhu řízení o dědictví, nepodléhá toto právo po dobu řízení o dědictví promlčení (promlčení podléhají pouze práva oprávněného dědice na vydání dědictví, tedy dědice, který svá práva počal uplatňovat až po skončení řízení o dědictví). Z uvedeného tak lze dle mého názoru jednoznačně dovodit, že tvrzení neplatnosti vydědění bylo stejně jako dovolání se relativní neplatnosti závěti v této závěti opomenutým neopomenutelným dědicem nepromlčitelné, když tyto skutečnosti měly zásadní vliv na posouzení dědického práva neopomenutelného dědice.⁷⁶

Pro řešení sporů o vydědění se proto uplatnily shora uvedené postupy ustanovení § 175k občanského soudního řádu 1963, jelikož i v těchto sporech se jednalo o sporné otázky dědického práva. Jejich řešení tak nepůsobilo v praxi větší obtíže.

2.4.3 Ochrana oprávněného dědice

I přes změnu procesní úpravy zabývající se řízením o dědictví byl hmotněprávním předpisem v tomto období stále občanský zákoník 1964. V otázce ochrany oprávněného dědice proto nedošlo k zásadní změně, jelikož tato ochrana byla stále ponechána řešení hmotněprávních předpisů. Dědici, který se neúčastnil řízení o dědictví, byla po jeho skončení i nadále poskytována ochrana prostřednictvím žaloby oprávněného dědice dle ustanovení § 485 až 487 občanského zákoníku 1964, proto i v tomto období platilo, co již bylo o ochraně oprávněného dědice a souvisejících otázkách v předchozí podkapitole uvedeno. Oprávněný dědic se tak mohl proti dědici nepravému domáhat vydání majetku z dědictví, a to dle zásad o bezdůvodném obohacení.

Lze pouze doplnit, že právní teorie již měla poměrně jasno v tom, že dědic, který byl dle ustanovení § 175k odst. 2 občanského soudního řádu 1963 odkázán k podání žaloby

⁷⁵ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 1207/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁷⁶ K tomu viz usnesení Ústavního soudu ze dne 13. března 2018, sp. zn. IV. ÚS 1404/17. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>. Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 665/04. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. února 2017, sp. zn. 21 Cdo 275/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2019, sp. zn. 24 Cdo 717/2019. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

a ve sporu zahájeném touto žalobou nebyl úspěšný, nemohl již žádat ochranu svého dědického práva prostřednictvím žaloby oprávněného dědice dle ustanovení § 485 občanského zákoníku 1964 (pokud ovšem své právo nezakládal na nových rozhodných skutečnostech). Žalobu oprávněného dědice nemohl úspěšně použít ani ten, kdo po odkázání k podání žaloby, jejímž prostřednictvím se ve sporném řízení měl domoci svého tvrzeného dědického práva, tuto žalobu ve stanovené lhůtě nepodal (ač k jejímu podání byl správně odkázán).⁷⁷

Ochrana oprávněného dědice tak cílila na situace, kdy se původního dědického řízení oprávněný dědic vůbec neúčastnil a nemohl se tak v případě krácení svých práv domáhat nápravy cestou řádných, případně mimořádných opravných prostředků.⁷⁸

Takovýto výklad považuji za správný, jelikož není dle mého názoru vhodné rozšiřovat ochranu oprávněného dědice po skončení řízení o dědictví až do takové míry, aby chránila i dědice, kterým nic nebránilo domáhat se svých práv již v průběhu řízení o dědictví, jehož byli účastníky.

⁷⁷ FIALA, Roman. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1232-1233.

⁷⁸ MIKEŠ, Jiří; FIALA, Roman. Ochrana oprávněného dědice. In ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1485.

3 Spory o dědické právo

Z předchozí kapitoly je zřejmé, že situaci, při které o sobě někdo tvrdí, že je dědicem po zůstaviteli, nebo že někdo jiný jeho dědicem není, přičemž ostatní účastníci mají na tuto otázku odlišný názor, který v řízení o pozůstalosti taktéž tvrdí, nazýváme sporem o dědické právo. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“), dokonce výslovně zavádí definici sporu o dědické právo, za nějž považuje situaci, kdy všechna dědická práva (neodmítnuvších dědiců) vedle sebe nemohou obstát.⁷⁹

Tato kapitola čtenáře seznamuje s aktuálně platnou právní úpravou sporů o dědické právo s tím, že mimo jiné upozorní na otázky, které zákon o zvláštních řízeních soudních pojímá od předchozích předpisů odlišně.

3.1 Význam určení dědického práva

Vyřešení otázky, kdo je zůstavitelovým dědicem, můžeme považovat za nejdůležitější výsledek řízení o pozůstalosti. Určení dědiců nemá význam pouze pro řízení o pozůstalosti a pro dědice samotné v tom, že získají přístup k majetku zůstavitele. Dědic je totiž univerzálním právním nástupcem zůstavitele pro všechny budoucí právní vztahy a konečný okruh dědiců pevně stanovený usnesením o pozůstalosti je závazný *erga omnes*, tedy vůči všem.⁸⁰

Spor o dědické právo není možné v řízení o pozůstalosti vyřešit až v konečném usnesení ve věci, jelikož pro procesně bezvadný průběh řízení je nutné mít tuto otázku rozhodnutou v co možná nejčasnější fázi. Je to z toho důvodu, že do účastenství v řízení o pozůstalosti je promítána hmotněprávní rovina celé věci, respektive hmotné dědické právo.⁸¹ Ten, kdo je skutečným dědicem zůstavitele, má právo se řízení účastnit a svými procesními úkony ovlivňovat jeho průběh i výsledek (např. vyjadřovat se k seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti, k otázce nahrazení soupisu pozůstalosti apod.), proto musí být otázka sporného dědického práva vyřešena dříve, než je vydáno konečné usnesení ve věci. Právě

⁷⁹ Viz ustanovení § 168 zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁸⁰ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. Právní praxe, s. 240.

⁸¹ FIALA, Roman. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. Velké komentáře, s. 1229.

z tohoto důvodu doposud každá procesní úprava upravovala vyřešení sporu o dědické právo vzniklého v průběhu řízení o pozůstalosti speciálním mechanismem před vydáním konečného usnesení (či odevzdací listiny), a je tomu tak i dnes.

Současná právní úprava se sporům o dědické právo věnuje s účinností od 1. 1. 2014 v ustanoveních § 168 až § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních. Pravidla nastavená těmito ustanoveními ve většině odpovídají předchozí právní úpravě sporů o dědické právo, tudíž můžeme z převážné části judikatury vzniklé za předchozí právní úpravy vycházet i dnes.

3.2 Zjištění sporu o dědické právo

Zákon o zvláštních řízeních soudních v ustanovení § 168 stanoví postup soudního komisaře při tzv. zjišťování dědického práva. Notář jako soudní komisař v zásadě v každém řízení o pozůstalosti, které nebylo zastaveno, vyšetří dědická práva všech, které o jejich dědickém právu vyrozuměl, případně i těch, kteří sami své dědické právo uplatnili – zároveň se jedná o osoby, které dědictví po vyrozumění o dědickém právu neodmítly, případně jim právo odmítnout dědictví zaniklo, jejich odmítnutí dědictví bylo neplatné nebo se k němu nepřihlíží. Pokud tato vyšetřená dědická práva vedle sebe nemohou obstát, jedná se o spor o dědické právo.

Z dikce tohoto ustanovení dle mého názoru vyplývá, že zákon vyžaduje, aby soudní komisař před zahájením postupu směřujícího k vyřešení sporu o dědické právo všechny účastníky vyrozuměl o dědickém právu, a to i přesto, že je zřejmé, že někdo z nich nakonec dědicem nebude. V tomto ohledu se současná právní úprava od té předchozí liší, jelikož dříve soudní komisař nejprve učinil opatření k odstranění sporu a otázkou odmítnutí dědictví se zabýval až po vyřešení sporných otázek jen s těmi dědici, s nimiž se v řízení pokračovalo (v případě, že by ve sporu úspěšný dědic chtěl nakonec dědictví odmítnout, uplatnila by se zde nemožnost dědictví odmítnout z důvodu, že dědic, který se aktivně svého práva domáhal, si již jako dědic počínal⁸²). Je otázkou, co zákonodárce k této změně vedlo. Důvodová zpráva k zákonu o zvláštních řízeních soudních se v této záležitosti nikterak nevyjadřuje. Jak je zde již vysvětleno, nemohla nastat situace, kdy by osoba uplatňující své dědické právo po zdoluhavém sporném řízení s pro ni úspěšným koncem na závěr dědictví odmítla, a to proto, že si z hlediska zákona již počínala jako dědic. Nicméně přeci jen lze

⁸² Viz ustanovení § 465 občanského zákoníku 1964 a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

dle mého názoru uvažovat o tom, že by tato drobná změna mohla přispět ke snížení četnosti sporů mezi účastníky. Osoby s potenciálně kolidujícími dědickými právy se musí před vzájemným sporováním konkurujících si dědických práv dobře rozmyslet, zda by o dědění vůbec stály. Nezřídka totiž může dojít k situaci, že z majetkového hlediska není pro potenciální dědice dědictví vůbec zajímavé, avšak z důvodu vyostřených rodinných vztahů začnou bezmyšlenkovitě činit spornými skutečnosti týkající se dědického práva. Nutnost rozhodnout se nejprve ohledně přijetí či odmítnutí dědictví by mohla přispět k vítězství racionálního uvážení všech okolností dané situace.

Pokud skutečně dojde ke sporu o dědické právo, jeho řešení se tak jako u předchozí právní úpravy odvíjí od toho, zda jsou mezi účastníky skutkové okolnosti sporné či zda spor spočívá pouze v rozdílném nazírání na právní posouzení skutečností mezi účastníky nesporných. Takovéto tradiční řešení, které zákonodárce zvolil i v právní úpravě zákona o zvláštních řízeních soudních, je dle mého názoru zcela namístě a odpovídající zásadám, které ovládají řízení sporné a nesporné.

3.3 Postup v případě nesporných skutečností

V případě shodného tvrzení ohledně skutkových okolností, kdy spor mezi účastníky tkví pouze v jejich rozdílném názoru na právní posouzení záležitosti, se uplatní právní úprava ustanovení § 169 zákona o zvláštních řízeních soudních.

Pod takovýmto sporem si můžeme představit např. spor o to, zda dědí manželka strýce (která je běžně v rodinách označována jako „teta“), zda je dědicem ze závěti osoba, která zároveň vystupuje v pozici svědka této závěti či zda může dědit osoba, která již dědictví jednou platně odmítla a následně odmítnutí odvolala.

V takovýchto sporech, kdy vyřešení závisí na právním posouzení otázky, jejíž skutkový základ je mezi účastníky nesporný, je oprávněn a povinen rozhodnout spor soud v řízení o pozůstalosti, tedy soudní komisař. Rozřešení otázky proběhne v usnesení, jímž soudní komisař rozhodne, jednak s kterými účastníky bude v řízení o pozůstalosti nadále jednáno, jednak kterým z účastníků se účast ukončuje.⁸³ Oproti předchozí právní úpravě tak zákon přímo stanoví, že takové usnesení je nutné vždy vydat a jaké výroky má toto usnesení

⁸³ MUZIKÁŘ, Ladislav. § 169 Postup v případě nesporných skutečností. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 315-316.

obsahovat.⁸⁴ Domnívám se, že jistě není na škodu, když současná právní úprava povinnost vydat usnesení a obsahové náležitosti jeho výroků staví najisto. Přestože v praxi k vydávání obdobného usnesení ve většině případů docházelo, s čímž se ztotožňovala i judikatura, existovaly i případy, kdy k vydání usnesení nedošlo, což však do budoucna mohlo způsobit problémy, když nebylo o nároku osoby domáhající se svého domnělého dědického práva nikterak formálně rozhodnuto.

V případě těchto sporných právních otázek spatřuji poněkud problematickou povinnost soudního komisaře před rozhodnutím sporu vyrozumět osoby, které své dědické právo uplatňují, o jejich možnosti dědictví odmítnout.⁸⁵ Mohlo by to totiž vést k absurdní situaci, kdy osoba, již zcela zjevně dědické právo neschválně (např. ona osoba sešvagřená se zůstavitelovým příbuzným, který by dědil, či dokonce osoba, která již jednou dědictví platně odmítla), své právo u soudu uplatní, soudní komisař by ji musel poučit o možnosti dědictví odmítnout, tato osoba by dědictví neodmítla, načež by její účast soudní komisař usnesením ukončil, i když by od samého počátku bylo zcela zřejmé, že tato osoba dědicem po zůstaviteli nikdy být nemůže. Dle mého soudu lze zcela souhlasit s Ladislavem Muzikářem, který v této situaci dovozuje, že je namístě zužující výklad v tom směru, že soudní komisař nemusí takovouto osobu poučovat o možnosti dědictví odmítnout. Neznamená to však, že by se o právu této osoby nemuselo nijak rozhodovat. Soudní komisař je v tomto případě povinen rozhodnout o ukončení účasti této osoby, pokud by takováto osoba na svém právu trvala.⁸⁶

Odstavec druhý ustanovení § 169 zákona o zvláštních řízeních soudních odpovídá na otázku, co se děje s dědickým právem těch, jejichž účast byla v řízení o pozůstalosti shora popsaným usnesením ukončena. Dědické právo těchto osob nezaniká, nicméně v řízení se k němu nebude nadále přihlížet. Výslovné zakotvení tohoto pravidla považuji spíše za potvrzení ustáleného výkladu, že usnesení o úcastenství má právní účinky pouze, pokud nedojde ke změně rozhodných okolností. Lze si totiž představit např. situaci, v níž soudní komisař ukončí účast dědici ze vzdálenější dědické třídy, přičemž později se v řízení ukáže, že bližší příbuzný je bezesporu dědicky nezpůsobilý. Dědit tak nakonec bude dědic, jemuž

⁸⁴ K tomu srov. ustanovení § 175k odst. 1 občanského soudního řádu 1963 ve znění účinném do konce roku 2013.

⁸⁵ Viz ustanovení § 167 a § 168 zákona o zvláštních řízeních soudních.

⁸⁶ MUZIKÁŘ, Ladislav. § 167 Osoby nevyrozuměné. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 313.

byla původně účast ukončena – jeho dědické právo totiž nezaniklo, pouze se k němu nepřihlíželo.

3.4 Postup v případech sporných skutečností

Pokud spor o dědické právo tkví ve sporných skutkových okolnostech případu, nedochází k jeho vyřešení přímo v řízení o pozůstalosti. K jeho rozhodnutí je zde povolán soud v nalézacím řízení sporném.

Pod takovými spory si můžeme představit např. spor o to, zda testátor závět' pořídil v důsledku donucení, zda domnělá zůstavitelova družka splňuje podmínku sdílení domácnosti se zůstavitelem či zda chování dědice k zůstavitelově poslední vůli bylo natolik zavrženíhodné, že naplnil znaky dědické nezpůsobilosti.⁸⁷

Postup v těchto případech upravuje ustanovení § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních. Odstavec první citovaného usnesení stanoví, že jestliže je potřeba k vyřešení sporu prokázat mezi dědici sporné skutečnosti, soud usnesením odkáže toho z nich, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, aby toto své dědické právo uplatnil žalobou, k čemuž mu stanoví lhůtu, která nesmí být kratší než dva měsíce.

Ustanovení § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních nově nestanoví povinnost soudního komisaře vést účastníky řízení před odkázáním k podání žaloby k odstranění sporu dohodou. Dle mého názoru vypuštění této povinnosti pro soudního komisaře však neznamená, že by měl na snahu o dohodu účastníků rezignovat. Domnívám se, že povinnost vést účastníky řízení ke smírnému řešení sporných otázek vyplývá již z norem obsažených v Obecné části zákona o zvláštních řízeních soudních⁸⁸, které se uplatní i v řízení o pozůstalosti. Soudní komisař má jistě možnost při důkladném seznámení účastníků s tím,

⁸⁷ Mezi tyto sporné skutečnosti nelze řadit rozpory mezi účastníky v otázkách osobního stavu, tedy např. v otázce tvrzení rodičovství zůstavitele či popírání platnosti manželství zůstavitele. Soud v řízení o pozůstalosti v otázkách osobního stavu vychází z matričních dokladů (rodných listů, oddacích listů apod.), které jsou veřejnými listinami dle ustanovení § 134 občanského soudního řádu 1963. Rozdílná tvrzení osob v otázce osobního stavu nejsou důvodem pro užití postupu dle ustanovení § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních. Osoba, která např. tvrdí své příbuzenství, musí předložit rozhodnutí soudu o osobním stavu, které by prokazovalo tvrzený vztah k zůstaviteli a nesprávnost toho, co je ve veřejné listině (matričním dokladu), jinak ji nelze důvodně považovat za dědice a účastníka řízení o pozůstalosti. – K tomu viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 369/97. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15]. A usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2003, sp. zn. 24 Co 31/2003. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15].

⁸⁸ Viz ustanovení § 9 zákona o zvláštních řízeních soudních.

jaký je průběh sporného řízení a co vše sporné řízení obnáší, významně přispět k dosažení dohody o sporných skutečnostech a zahájení sporného řízení tak předejít.

Pokud se však urovnání sporu soudnímu komisaři nepodaří, přichází na řadu usnesení, v němž je uloženo tomu z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou. Na toto usnesení jsou kladeny relativně vysoké obsahové požadavky, k nimž postupně dospěla judikatura. Usnesení by mělo obsahovat tyto informace:

- a) komu je podání žaloby uloženo a proti komu má žaloba směřovat,
- b) ke kterému soudu má být žaloba podána,
- c) čeho se má žalobce žalobou domáhat,
- d) lhůta k podání žaloby a poučení o důsledcích nepodání žaloby ve stanovené lhůtě.⁸⁹

K písm. a) shora. V tomto usnesení musí soudní komisař rozhodnout o rozdělení procesních rolí pro navazující sporné řízení. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník 2012“), dává k této otázce částečný návod, když stanoví: „*Proti dědici, který se opírá o dědickou smlouvu nepopřenu co do pravosti, se k podání žaloby odkáže každý dědic ze závěti nebo dědic zákonný. Proti dědici, který se opírá o závěť nepopřenu co do pravosti, se odkáže k podání žaloby každý zákonný dědic.*“⁹⁰ Toto ustanovení považuji za poněkud problematické, jelikož stanoví pravidla, která pokrývají pouze malou část z různých variant sporů, a navíc jejich použití ne vždy zaručí, že na straně žalující bude dědic se slabším dědickým titulem. Ladislav Muzikář při kritice tohoto ustanovení uvádí příklad, kdy zůstavitel, jehož svéprávnost byla omezena, pořídí závěť vlastní rukou. Pravost⁹¹ této listiny není popřena, platnost ano.⁹² V tomto případě by v souladu se shora citovaným ustanovením měl být k podání žaloby odkázán dědic ze zákona, přestože

⁸⁹ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 170. Postup v případě sporných skutečností. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 373.

⁹⁰ Viz ustanovení § 1673 odst. 1 občanského zákoníku 2012. O odst. 2 tohoto ustanovení bude pojednáno v navazující kapitole věnující se sporům o vydědění.

⁹¹ Tedy skutečnost, že listina pochází od zůstavitele, že jím byla sepsána.

⁹² MUZIKÁŘ, Ladislav. § 170 Postup v případě sporných skutečností. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 318.

po zhodnocení síly dědických titulů a ustálené judikatury⁹³ dojdeme k výsledku opačnému. Jistě má totiž slabší dědické právo dědic ze závěti, který musí prokázat, že se zůstavitel s omezenou svéprávností uzdravil do té míry, že mohl platně pořídit – pokud by však soudní komisař v usnesení určil jako žalobce dědice z této pochybné závěti, činil by tak v rozporu se shora uvedeným zákonným ustanovením. Dle mého soudu by tedy bylo vhodnější, aby soudní komisař o rozdělení procesních rolí rozhodoval sám dle konkrétních okolností případu, v souladu s ustálenou judikaturou⁹⁴ a nebyl svázán pravidly nepružného zákonného ustanovení.

Jako žalobce má tedy vystupovat dědic s nejslabším dědickým titulem, ostatní dědici se sporného řízení také musí zúčastnit, aby rozhodnutí o sporné skutečnosti bylo závazné pro všechny účastníky řízení o pozůstalosti. Tito se sporného řízení účastní dle svého stanoviska buď na straně žalující či na straně žalované – žalovanými mají být i ti účastníci, kteří se ke sporné otázce nestaví odmítavě, nebo ti, kteří vystupují pasivně.⁹⁵ Je důležité, aby se sporného řízení účastnili všichni dědici, jinak by žalobě nemohlo být vyhověno z důvodu nedostatku věcné legitimace, neboť by se řízení neúčastnili všichni nerozluční společníci.⁹⁶ S tím také souvisí, že usnesení by dále mělo obsahovat poučení pro případ, že některý z odkázaných žalobců žalobu nepodá – v takovém případě by se také měl objevit ve sporném řízení na straně žalovaných.⁹⁷

K písm. b) shora. Věcně příslušným soudem k řízení o sporu o dědické právo je soud okresní. Místně příslušným soudem je soud, u něž je vedeno řízení o pozůstalosti; jedná se o příslušnost výlučnou.⁹⁸

⁹³ K tomu viz např. stále použitelné stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 4. dubna 1979, sp. zn. Cpj 169/78. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 21/1979.

⁹⁴ K tomu viz např. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 1997, sp. zn. 24 Co 39/97. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-12].

⁹⁵ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 21 Cdo 1797/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁹⁶ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. února 2004, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 21 Cdo 1797/2008. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

⁹⁷ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 170. Postup v případech sporných skutečností. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 373.

⁹⁸ Viz ustanovení § 9 odst. 1 a § 88 písm. c) občanského soudního řádu 1963.

V případě podání žaloby může pozůstalostní soud dle ustanovení § 109 občanského soudního řádu 1963 přerušit své řízení do chvíle, než bude skončeno sporné řízení vyvolané podáním žaloby na určení dědického práva, není to však výslovně zákonem vyžadováno, jako tomu bylo v ustanovení § 18 notářského řádu 1963.⁹⁹ Přerušování řízení o pozůstalosti však v této situaci považují za vhodné, nicméně lze doporučit, aby soudní komisař vyčkal, zda k podání žaloby skutečně dojde.

K písm. c) shora. Usnesení, jímž je některý z dědiců odkázán k podání žaloby, by mělo ve výroku obsahovat i poučení o tom, jak má znít žalobní petit. Dle ustálené soudní praxe a judikatury by žalobní návrh měl znít na určení, že *žalobce je dědicem zůstavitele*, popř. že *někdo jiný dědicem zůstavitele není*. V žádném případě by žaloba neměla znít např. na určení, že *závěť zůstavitele je neplatná*, či na určení, že *nějaká osoba nežila se zůstavitelem ve společné domácnosti*. Tyto sporné skutečnosti samozřejmě soud ve sporném řízení posuzuje, avšak pouze jako otázky předběžné pro rozhodnutí o předmětu sporu (a sice o tom, kdo je nebo není dědicem zůstavitele). Tyto sporné skutkové okolnosti však nejsou způsobilé být předmětem sporu. Jejich řešení se proto neobjevuje ve výroku rozhodnutí, nýbrž pouze v jeho odůvodnění.¹⁰⁰

V tomto se současná právní úprava (i právní úprava řešení sporů o dědické právo dle občanského soudního řádu 1963) liší od právní úpravy notářského řádu 1963, kdy jeho ustanovení § 18 předpokládalo a praxe i tak fungovala, že předmětem sporu bylo právě vyřešení sporné prejudiciální otázky. Současné řešení se mi však jeví jako mnohem vhodnější, jelikož soud ve sporném řízení určí, zda někdo je či není dědicem, a to po zvážení všech tvrzených okolností. Myslím si, že takto jsou dědici vedeni k uplatnění všech sporných skutečností v řízení o určení dědického práva a nehrozí tak, že by soud určil, že *závěť je platná*, načež by zákonní dědici začali tvrdit dědickou nezpůsobilost onoho závětního dědice a vedlo by to k dalšímu soudnímu sporu, tentokrát o určení dědické nezpůsobilosti.

⁹⁹ V otázce přerušování řízení viz usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. dubna 1998, sp. zn. 18 Co 66/98. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15]. Dále TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 170. Postup v případě sporných skutečností. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HRMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 375.

¹⁰⁰ K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. října 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4774/2009. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Pokud by žalobce petit formuloval nesprávně z důvodu chybného či chybějícího poučení v usnesení o odkazu, měl by tento nedostatek napravit soud ve sporném řízení. Vidíme, že otázka správného obsahu žaloby a její formulace není záležitostí jednoduchou – judikatura tak dospěla k názoru, že vzhledem k tomu, že sporné řízení o sporné dědické právo je natolik provázáno s řízením nesporným, měli by být účastníci tohoto řízení v otázce, jak správně žalovat, nadstandardně poučováni.¹⁰¹ Domnívám se, že tento přístup lze z hlediska ochrany práv dědiců považovat za vhodný.

V případě, že se dědic domáhá svého práva na základě odkázání pozůstalostním soudem, nejedná se o žalobu určovací ve smyslu ustanovení § 80 občanského soudního řádu 1963, tudíž žalobce nemusí prokazovat naléhavý právní zájem (žaloba podaná po odkazu pozůstalostním soudem se považuje za žalobu o určení právní skutečnosti, u níž naléhavý právní zájem vyplývá z právního předpisu – takováto žaloba tedy nemůže být zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na požadovaném určení). Pokud by však žaloba přes náležité poučení soudem v pozůstalostním či následně ve sporném řízení nenaplnovala požadavky ve smyslu zákona, tedy nezněla na určení dědického práva, je žalobce povinen tvrdit a prokazovat skutečnosti svědčící o naléhavém právním zájmu na požadovaném určení.¹⁰²

K písm. d) shora. V usnesení o odkázání dědice k podání žaloby musí být dle ustanovení § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních určena lhůta k podání této žaloby. Zákon nově určuje, že tato lhůta nesmí být kratší než dva měsíce. Právní teorie i soudní praxe setrvávají na názoru, že se jedná o lhůtu hmotněprávní a propadnou, důsledkem čehož v případě zmeškání této lhůty dojde k zamítnutí žaloby.¹⁰³

Pokud je žaloba ve lhůtě podána a soud ve sporném řízení rozhodne ve věci samé, je pozůstalostní soud v dalším řízení tímto vyřešením sporu o dědické právo vázán. V případě, že žalobce ve sporu uspěl, otázka dědického práva tím byla vyřešena v souladu s jeho

¹⁰¹ FIALA, Roman. Spory o dědické právo. *Právní prostor*. [Online]. 2019. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

¹⁰² K tomu viz náleží Ústavního soudu ze dne 9. května 2005, sp. zn. I. ÚS 467/04. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁰³ HAMULÁKOVÁ, Klára; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 170. Postup v případě sporných skutečností. V. Poučovací povinnost soudu o lhůtě k podání žaloby. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 359. Dále viz usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 623/04. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

tvrzením, že on je či že někdo jiný není dědicem zůstavitele. Pokud je žaloba zamítnuta, žalobcem tvrzený dědický nárok či popření dědického práva jiného dědice se neuplatní. Jestliže nedošlo k podání žaloby žalobcem, užije se obdobně jako za předchozí úpravy zákonná sankce pro dědice, který žalobu, k jejímuž podání byl odkázán, nepodal – tedy platí, že spor byl vyřešen v jeho neprospěch.¹⁰⁴

Vidíme, že zákonodárce setrvává na tomto řešení, které se zásadně liší od právní úpravy notářského řádu 1963, dle kterého si státní notářství v případě nepodání návrhu muselo spornou skutečnost rozhodnout samo. Kloním se k názoru, že současné řešení zákonné sankce v podobě domněnky neúspěchu ve sporu je mnohem vhodnější, než kdyby zákon určil, že v případě nepodání žaloby musí soudní komisař spornou skutečnost rozhodnout sám. Řízení o pozůstalosti není právním prostředkem pro řešení sporných skutečností, jelikož je ovládáno zcela odlišnými zásadami a pravidly než nalézací řízení sporné.¹⁰⁵ Dále tato konstrukce motivuje účastníky, aby se aktivně domáhali svých práv, aby tato svá práva aktivně hájili a nevycházeli z toho, že i když žalobu nepodají, „někdo“ to za ně rozhodne.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy zákon o zvláštních řízeních soudních výslovně řeší i situace, kdy žaloba je odmítnuta, případně je řízení o ní zastaveno. Platí zde, že spor byl vyřešen v neprospěch toho, kdo měl své právo žalobou uplatnit. Takovéto řešení se zde užívalo i za předchozí právní úpravy, bylo však dovozeno judikaturou. Zákonné zakotvení těchto pravidel považuji za přínosné, jelikož se domnívám, že takto závažné následky by měly vyplývat přímo z právních předpisů.

Když po skončení sporného řízení z jeho výsledků vyplývá, že některému z dosavadních dědiců dědické právo nesvědčí, případně se uplatní fikce v případě nepodání či odmítnutí žaloby nebo v případě zastavení řízení, soud v řízení o pozůstalosti musí vydat usnesení o ukončení účasti tohoto dědice. Opět zde zákon výslovně uvádí, že tomuto dědici dědické právo nezaniká, ale v řízení o pozůstalosti se k němu již nebude přihlížet.

¹⁰⁴ Dle ustanovení § 175k odst. 2 občanského soudního řádu 1963 ve znění účinném do 31. 12. 2013 v takovémto případě pokračoval soud v řízení o pozůstalosti bez zřetele na dědice, který byl odkázán k podání žaloby a tuto nepodal, případně bez zřetele na jeho tvrzení.

¹⁰⁵ MACKOVÁ, Alena. 8. Spory o dědické právo nebo o aktiva a pasiva. In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), s. 411.

Závěrem této podkapitoly je třeba zkonstatovat, že v otázce řešení sporu o dědické právo, který je založen na neshodách ohledně faktických okolností případu, se současná právní úprava s těmi předchozími v ničem zásadním příliš nerozchází, dochází spíše ke zpřesnění některých výkladových otázek či k zákonnému zakotvení pravidel, která dosud vyplývala pouze z judikatury. Ponechání sporných skutkových otázek na rozhodnutí soudu ve sporném řízení se mi jeví jako vhodně zvolené řešení, jelikož v těchto záležitostech je nutné řádné a důkladné zjištění skutkového stavu provedením rozsáhlého dokazování, k čemuž notář jako soudní komisař v nesporném řízení není zcela zařízen.

3.5 Žaloba na ochranu oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti

Současná právní úprava přinesla do ochrany oprávněného neboli pravého dědice po skončení řízení o pozůstalosti mnoho změn či přesněji řečeno mnoho nejasností. Z předchozí kapitoly věnující se mimo jiné i historickému vývoji ochrany dědického práva po skončení řízení o pozůstalosti (či řízení o dědictví) je zřejmé, že ochranu pravého dědice obsahovala doposud každá právní úprava již od roku 1811. Tato ochrana byla pravému dědici poskytována po skončení řízení prostřednictvím speciální žaloby v teorii nazývané hereditatis petitio, již tradičně obsahovaly právní normy hmotněprávní úpravy dědického práva. Přestože se pojetí této žaloby v jednotlivých historických etapách drobně lišilo, o potřebnosti úpravy speciální žaloby, která bude chránit pravého dědice, nebylo pochyb. Občanský zákoník 2012 se však k této otázce staví poněkud odlišně, čemuž se vzápětí bude tato podkapitola podrobně věnovat.

Nejprve však k otázce toho, kdy může nastat situace vyžadující ochranu oprávněného dědice. Ochrana oprávněného dědice se za současné právní úpravy může totiž uplatnit hned v několika situacích. Jednak v případě, kdy se o pravém dědici vůbec nevědělo, jelikož nebylo známo, že takový dědic existuje (např. zatažené dítě zůstavitele), případně nebyla známa existence dědického titulu, který zakládal jeho dědické právo (např. ztracená závěť). Dále se ochrana oprávněného dědice může uplatnit i v případech, kdy se o dědici v řízení o pozůstalosti sice vědělo, avšak tento dědic se tohoto řízení z nějakého důvodu neúčastnil, a to buď vůbec jako např. v případě dědice neznámého a neznámého pobytu, který o sobě

ve lhůtě nedal vědět¹⁰⁶, nebo se sice řízení účastnil, avšak jeho účast byla z nějakého důvodu soudem v řízení o pozůstalosti ukončena, tedy nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti¹⁰⁷ – např. v případě dědice, který po odkázání pozůstalostním soudem k podání žaloby tuto žalobu nepodal, žaloba byla odmítnuta nebo řízení o ní bylo zastaveno, či v případě, kdy dědici byla účast v řízení o pozůstalosti soudním komisařem ukončena po vyřešení sporu o dědické právo (ať skutkového či právního) v jeho neprospěch.¹⁰⁸ I v těchto případech, kdy se o existenci dědice vědělo, ale dědic se řízení o pozůstalosti neúčastnil vůbec či zčásti, právní předpisy hovoří o tom, že dědicům dědické právo nezaniká, pouze se k němu při projednání pozůstalosti nepřihlíží, což těmto osobám otevírá možnost se svého práva v budoucnu domáhat.

V případech, kdy došlo k ukončení účasti dědice v řízení o pozůstalosti po vyřešení sporu o dědické právo (případně po uplatnění fikce neúspěchu ve sporu), může dojít dle názorů určité části právní teorie k domáhání se dědického práva po skončení řízení o pozůstalosti prostřednictvím žaloby oprávněného dědice pouze za situace, že tento dědic své dědické právo zakládá na nových rozhodných okolnostech (např. objevení nové závěti či zjištění okolností zakládajících dědickou nezpůsobilost dědice, jemuž bylo nabytí dědictví potvrzeno), nelze se tedy dědického práva domáhat opětovně na základě původně tvrzených skutečností, na jejichž základě bylo již pravomocně rozhodnuto v otázce sporného dědického práva v neprospěch tohoto dědice.¹⁰⁹ S tímto názorem se plně ztotožňuji. Nespátřuji žádný důvod, pro nějž by měl mít dědic, jehož účast byla již jednou v řízení o pozůstalosti usnesením soudu ukončena, opětovnou možnost domáhat se svých tvrzených dědických práv, když už o nich bylo jednou pravomocně rozhodnuto. Tento dědic v případě nespokojenosti s ukončením své účasti v řízení mohl využít a jistě i využil opravných prostředků, které měl v řízení o pozůstalosti k dispozici.

Nyní tedy k otázce, jakým způsobem současná právní úprava poskytuje ochranu pravému dědici po skočení řízení o pozůstalosti. Zákonodárce se při přijetí občanského zákoníku 2012 rozhodl vydat cestou odlišnou od předchozích občanských zákoníků a otázce ochrany oprávněného dědice se vůbec nevěnuje. Důvodová zpráva k občanskému

¹⁰⁶ Viz ustanovení § 1671 odst. 1 občanského zákoníku 2012.

¹⁰⁷ Viz ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁰⁸ Viz ustanovení § 1672 občanského zákoníku 2012 a ustanovení § 170 ve spojení s ustanovením § 169 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁰⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 189. Uplatňování práv žalobou. II. Žaloba oprávněného dědice. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 390.

zákoníku 2012, která se vypuštěním ochrany oprávněného dědice zabývá pouze okrajově u promlčení, uvádí, že právo na vydání dědictví náležející oprávněnému dědici, který se v podstatě úmrtím zůstavitele stává vlastníkem pozůstalostního majetku, by mělo být nadále chápáno jako právo nepromlčitelné. Právý dědic by tak měl mít k dispozici *stejnou ochranu jako vlastník a podle ustanovení o bezdůvodném obohacení*.¹¹⁰

Občanský zákoník 2012 tedy zřejmě s odkazem na vysvětlení v důvodové zprávě žádnou speciální žalobu pravého dědice neupravuje. Touto problematikou se však přeci jen současná právní úprava alespoň částečně zabývá, a to v ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních, které stanoví že *tomu, kdo nebyl účastníkem jako dědic v době vydání rozhodnutí o pozůstalosti, nebrání právní moc rozhodnutí o pozůstalosti v tom, aby se svého práva k pozůstalosti domáhal žalobou*. Procesní předpis upravující řízení o pozůstalosti tak vyjadřuje, že určité prostředky ochrany pravý dědic má, nicméně názory odborné veřejnosti na to, jaká je povaha této ochrany, se velmi rozcházejí.

Jedním z přístupů ohledně povahy žaloby dle ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních je, že se jedná o žalobu reivindikační, tedy klasickou žalobu, již má k dispozici vlastník na ochranu svého vlastnického práva.¹¹¹ Právý dědic – vlastník by se tak proti nepravému dědici domáhal své ochrany žalobou, která by zněla na vydání či vyklizení věci. Tento názor koresponduje se shora zmíněným přístupem vyjádřeným v důvodové zprávě k občanskému zákoníku 2012.¹¹² Z tohoto pojetí by pak vyplývala nepromlčitelnost ochrany oprávněného dědice, jelikož tato ochrana by byla pojmána stejně jako ochrana nepromlčitelného vlastnického práva.

Dalším názorem na povahu žaloby dle ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních je, že by se oprávněný dědic své ochrany měl domáhat prostřednictvím žaloby na vydání bezdůvodného obohacení.¹¹³ Právo na vydání bezdůvodného obohacení

¹¹⁰ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 614. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 269.

¹¹¹ PIRK, Tomáš. § 189. Uplatňování práv žalobou. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 437. Obdobně HAMULÁKOVÁ, Klára; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 189. Uplatňování práv žalobou. II. Žaloba oprávněného dědice. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 390.

¹¹² Viz ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 614. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 269.

¹¹³ ŠEŠINA, Martin. Řízení o pozůstalosti. Vydání dědictví pravému dědici. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 676-677. Dále ŠEŠINA, Martin. A. Hmotněprávní část. Kapitola XXXIII.

je promlčitelné – jako právo majetkové se promlčuje v objektivní lhůtě nejpozději deset let ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo (za tento okamžik lze zřejmě považovat potvrzení nabytí dědictví nepravému dědici); v případě, že k bezdůvodnému obohacení došlo úmyslně, tedy nepravý dědic nebyl v dobré víře při dědění, tj. věděl, že on pravým dědicem není, k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení dochází ve lhůtě patnácti let; subjektivní promlčecí lhůta je tříletá a běží ode dne, kdy mohl pravý dědic své právo uplatnit poprvé.¹¹⁴

Tato dvě shora uvedená řešení by dle mého názoru v praxi narážela na problém, že jejich prostřednictvím se řeší pouze otázka vlastnění jednotlivých pozůstalostních předmětů, přičemž se domnívám, že majetková stránka není při dědění tou jedinou podstatnou, velmi významná je totiž i otázka univerzálního právního nástupnictví zůstavitele se všemi důsledky. Reivindikace či vydání bezdůvodného obohacení však nikterak nevyřeší fakt, že za dědice zůstavitele bude v souladu s usnesením o pozůstalosti stále považován nepravý dědic. Usnesení o pozůstalosti určující okruh dědiců zůstavitele je ve výroku, který řeší otázku dědického práva, závazné pro každého.¹¹⁵

Se zajímavým, i když kontroverzním přístupem přichází Filip Plašil, Iveta Talandová a Adam Talanda, když navrhují jako jednu z možných variant výkladu ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních odkaz k užití žaloby na obnovu řízení. Jako výhodu tohoto pohledu autoři spatřují, že na konci obnoveného řízení bude vydáno usnesení, které závazně určí oprávněného dědice. Za nevýhodu autoři označují fakt, že takovéto řízení nevyřeší vydání pozůstalosti v držení nepravého či nepravých dědiců, tudíž oprávněnému dědici hrozí, že by na toto řízení navazovala řízení další, jejichž prostřednictvím by se pravý dědic musel domáhat získání svého majetku.¹¹⁶

Toto řešení hodnotím jako zcela netradiční, nicméně obsahuje určité nosné myšlenky. Zejména vítám vyřešení problému s určením univerzálního sukcesora zůstavitele. Sami autoři ve svém řešení však spatřují i řadu nevýhod, proto zřejmě k prosazení tohoto výkladu v řešení této otázky nedojde. Nadto bych se obávala omezené možnosti užití tohoto oprávněného

Vydání dědictví pravému dědici. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 320-321.

¹¹⁴ Viz ustanovení § 638, § 629 odst. 1, § 619 a § 621 občanského zákoníku 2012.

¹¹⁵ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹¹⁶ PLAŠIL, Filip; TALANDOVÁ, Iveta; TALANDA, Adam. Žaloba oprávněného dědice. *Advokátní deník*. [Online]. 2020. [cit. 2021-03-18]. Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/>.

prostředku, jelikož nově nalezená závěť či nově zjištěný důvod dědické nezpůsobilosti dědice, jemuž bylo původně nabytí dědictví potvrzeno, by zřejmě bylo možné považovat za nové skutečnosti, ovšem jak by to bylo třeba v případě dědice neznámého pobytu, který se pouze nezdržuje na adrese svého trvalého pobytu, či dědice, jehož účast byla v řízení o pozůstalosti ukončena? I na tyto dědice přeci ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních pamatuje.

Dále spatřuji jako nejistou aktivní legitimaci oprávněného dědice k podání žaloby na obnovu řízení. Se zákonným požadavkem účastenství v původním řízení pro možnost podání žaloby na obnovu řízení se shora uvedení autoři vypořádávají elegantně v tom smyslu, že oprávněný dědic sice účastníkem řízení nebyl, avšak být jím správně měl. Judikatura (i když vycházející z předchozích předpisů) se však v této otázce vyjadřuje poměrně jasně, když stanoví, že: „*Návrh na obnovu řízení o dědictví může podat jen ten, kdo byl účastníkem řízení o dědictví, o jehož obnovu jde. Není rozhodné, zda navrhovatel mohl být nebo měl být účastníkem řízení o dědictví a není také rozhodné, z jakého důvodu se řízení o dědictví neúčastnil.*“¹¹⁷ Argumentace Nejvyššího soudu sice vychází mimo jiné z faktu, že oprávněný dědic má jiné možnosti, jak se domáhat nápravy, a sice prostřednictvím žaloby dle ustanovení § 485 občanského zákoníku 1964, nicméně současné předpisy účastenství v původním řízení k možnosti žalovat na obnovu řízení také vyžadují, a nelze předvídat, jaký by Nejvyšší soud měl k této problematice postoj v současnosti. Ani historicky nebývala obnova řízení řešením nároků oprávněného dědice.

Dále se objevují i názory, že ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních předvídá klasickou žalobu na vydání dědictví, tedy zřejmě onu hereditatis petitio.¹¹⁸ O bližším pojetí této žaloby jako žaloby na vydání dědictví a dalších souvislostech se však literatura příliš nerozepisuje.

Lze dodat, že judikatura soudů se v otázce povahy žaloby dle ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních dosud nevyjádřila (zřejmě proto, že se nejedná o tak častou situaci).

¹¹⁷ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. března 1984, sp. zn. 4 Cz 24/84. Uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 19/1986. Ve spojení s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 3. dubna 2001, sp. zn. 28 Cdo 458/2000. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

¹¹⁸ Např. MUZIKÁŘ, Ladislav. § 189 Uplatňování práv žalobou. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 354.

Veškeré shora uvedené přístupy považuji za zajímavé, přičemž je zřejmé, že nelze najít jednoznačné řešení, jelikož se v jednotlivých řešeních uplatňují různé názory na to, jak silně a prostřednictvím jakých prostředků by měl být oprávněný dědic chráněn. Domnívám se však, že je potřeba jako protiváhu ochrany oprávněného dědice vzít v potaz i požadavek na právní jistotu dědiců ostatních, které můžeme označit jako nepravé. Označení nepravý či neoprávněný dědic nicméně dle mého názoru značí pejorativní nádech pojetí těchto osob jakožto účastníků, kteří např. záměrně zatajili dědice pravé či zamlčeli existenci zůstavitelova právního jednání pro případ smrti, nicméně tak tomu být nemusí.

V praxi se nestává tak často, že by se soudní komisař o existenci dědice z řad příbuzných nebo o existenci pořízení pro případ smrti nedozvěděl. V dnešní době již nevychází notář při zjišťování osob, které přicházejí do úvahy co dědici, pouze z tvrzení vypravitele pohřbu na předběžném šetření či dalších účastníků řízení. Notář má k dispozici elektronické systémy, jako např. Informační systém evidence obyvatel spravovaný Ministerstvem vnitra České republiky či Evidenci právních jednání pro případ smrti vedenou Notářskou komorou České republiky. Tyto a další systémy notář jako soudní komisař využívá ke zjištění a ověření informací ohledně osob, které by mohly být dědici a ohledně právních jednání zůstavitele pro případ smrti. Pokud by se ani tímto způsobem notář o osobě, které svědčí dědické právo, nedozvěděl, jelikož se např. jedná o osobu, která by dle zákonné dědické posloupnosti nedědila, protože je její dědické právo založeno např. holografní závětí, kterou má v držení, takováto osoba se s nejvyšší pravděpodobností soudnímu komisaři sama přihlásí, jelikož je o úmrtí zůstavitele informována – zůstavitel přeci většinou povolá za dědice osoby, které se o něj starají, ke kterým má citový vztah, se kterými se vídal, proto tyto osoby o jeho úmrtí v převážné části případů ví a počítají s účastí v řízení o pozůstalosti, pokud jim svědčí dědický titul.

Z tohoto nastavení tak dle mého názoru vyplývá, že ochrana oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti by se uplatnila nejčastěji v případě dědiců neznámých či neznámého pobytu – jedná se např. o zahraniční potomky zůstavitele, kteří s ním v žádném kontaktu po mnoho let nejsou, v zásadě ani není jisté, zda stále vůbec žijí apod. O těchto dědicích většinou na předběžném šetření notář získá informaci od vypravitele pohřbu, kterým je často někdo z řad vzdálenějších příbuzných, např. tedy sourozenec, který se o zůstavitele staral. Notář se pokusí všemi možnými způsoby potomky zůstavitele kontaktovat, a když se toto nezdaří ani pomocí vyhlášky dědiců neznámých či neznámého pobytu, přestane

se v řízení k těmto osobám po uplynutí lhůty přihlížet¹¹⁹ a soudní komisař potvrdí nabytí dědictví dalším dědicům v řadě zákonné posloupnosti, tedy v popisované situaci např. onomu sourozenci zůstavitele.

Bylo by následně v popisované situaci spravedlivé, aby potomci, kteří se o zůstavitele roky vůbec nezajímají a ani neví, že zemřel, měli proti tomuto zůstavitelově sourozenci časově neomezený a nepromlčitelný postih a nástroj k získání zděděného majetku? Nebo je vhodnější po uplynutí nějaké dostatečně dlouhé lhůty v souladu se zásadou *vigilantibus iura scripta sunt* a s požadavkem na právní jistotu „uzamknout“ uspořádání vztahů vzniklých děděním a nemoci do nich již znovu zasahovat?

Tímto obsírným způsobem jsem se snažila vyjádřit, že časově neomezená ochrana dědiců se mi nejeví vždy spravedlivá. Samozřejmě lze argumentovat, že pokud by zůstavitel chtěl, aby dědil jeho sourozenec, a ne jeho děti, poskytuje mu k tomu právo mnohé nástroje. Musím však s politováním konstatovat, že přístup mnoha zůstavitelů není natolik prozíravý a následky své liknavosti v uspořádání poměrů *mortis causa* velmi často vůbec nedomyslí. Z mého hodnocení je jisté zřejmé, že bych se přikláněla spíše k řešení, kdy lze ochranu oprávněného dědice časově omezit.

Za další potíž při užití žaloby reivindikační či na vydání bezdůvodného obohacení shledávám fakt, že jejich prostřednictvím lze vyřešit pouze otázku vlastnění jednotlivých pozůstalostních předmětů, nicméně to dle mého názoru podstatu děděním nevystihuje a nechrání. V těchto případech by tak soudy zřejmě posuzovaly otázku silnějšího dědického práva jako otázku prejudiciální, s níž by se vypořádaly v odůvodnění rozhodnutí. Tuto otázku silnějšího dědického nároku neboli toho, kdo je tedy skutečně tím oprávněným dědicem, je však, myslím si, nutné vyřešit nějakým závaznějším způsobem. Jako další problém reivindikace spatřuji, že oprávněný dědic by zřejmě musel svá práva na vydání pozůstalostních předmětů uplatňovat u různých soudů z hlediska místní příslušnosti, pokud by nepravých dědiců, kteří mají v držení pozůstalostní majetek, bylo vícero a tyto žalovaní měli různá bydliště.

Vzhledem k tomu, že dědické právo a dědickoprávní vztahy jsou zcela unikátní, vyžadují dle mého názoru i unikátní způsob ochrany. Není tak možné na specifickou situaci ochrany oprávněného dědice užít právní prostředek, který není s to pojmout všechny

¹¹⁹ Viz ustanovení § 166 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních ve spojení s ustanovením § 1671 odst. 1 občanského zákoníku 2012.

zvláštnosti nastalé situace v případě potvrzení nabytí dědictví nepravému dědici. Nejvhodnější se mi proto jeví výklad žaloby dle ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních jako žaloby povahy hereditatis petitio, kdy se jedná o speciální druh žaloby pouze pro případ ochrany oprávněného dědice. K promlčení této ochrany by zřejmě docházelo v klasických promlčecích lhůtách, tedy v subjektivní lhůtě tři roky, objektivní lhůtě deset let.¹²⁰

Domnívám se, že nejlepším řešením by bylo nahlížet na žalobu dle ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních nejen jako na žalobu na vydání dědictví, ale i jako na žalobu, jejímž výsledkem bude také závazné určení, kdo tedy skutečně je zůstavitelovým dědicem.

V otázce, co do dědictví náleží a co je tedy nepravý dědic povinen vydat, by se pravděpodobně mohlo vycházet z konečného usnesení v řízení o pozůstalosti. Při vypořádání nároků pravého a nepravého dědice se mi jeví jako vhodné vycházet ze zásad upravených pro případy bezdůvodného obohacení. Při návrhu řešení, kdy rozhodnutí soudu bude navíc určovat, kdo je dědicem zůstavitele, vycházím ze skutečnosti, že jak už bylo shora uvedeno, při dědění nejde pouze o nabývání majetkových položek, nýbrž komplexně o určení univerzálního právního nástupce zůstavitele ve všech navazujících otázkách, jako např. v otázce odpovědnosti za dluhy, která v zásadě stále postihuje nepravého dědice¹²¹, či v právech, která zákon poskytuje výhradně dědicům zůstavitele (jedná se např. o práva dědice nájemce bytu¹²², práva dědice nájemce hrobového místa¹²³ apod.). Domnívám se proto, že by bylo vhodné, aby výsledkem uplatnění ochrany pravého dědice nebylo pouze rozhodnutí soudu o tom, že nepravý dědic je povinen tomu pravému vydat dědictví, nýbrž i určení, že pravý dědic je skutečným právním nástupcem zůstavitele, čímž by se mohl oprávněný dědic v případě potřeby prokazovat, případně nepravý dědic bránit např. při požadavku věřitele na plnění dluhů za zůstavitele.

¹²⁰ Dle ustanovení § 629 občanského zákoníku 2012.

¹²¹ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 3099/2010. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹²² K tomu viz ustanovení § 2282 a § 2283 občanského zákoníku 2012.

¹²³ K tomu viz ustanovení § 25 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví.

4 Spory o vydědění

Tato kapitola se zabývá spory o vydědění, v jejichž řešení se zásadně promítá nové pojetí nepominutelného dědice. Kapitola se věnuje nepominutelnému dědici a jeho vydědění, postavení nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti, dále navrhuje řešení, jak se vypořádat se spory vzniklými v průběhu řízení o pozůstalosti ohledně vydědění nepominutelného dědice, konečně představuje i náhled na tuto problematiku z hlediska rakouského právního řádu.

4.1 Nepominutelný dědic a jeho vydědění

Ode dne 1. 1. 2014 vstoupil v účinnost občanský zákoník 2012, který výrazně změnil pojetí nepominutelného dědice.¹²⁴ Ochrana nepominutelného dědice již nespočívá v tom, že pokud by na něj zůstavitel ve svém posledním pořízení nepamatoval, mohl by se nepominutelný dědic dovolat jeho relativní neplatnosti a tím se tak stát dědicem s přímým podílem na pozůstalosti. Nepominutelný dědic má v současnosti postavení jiné. Jeho ochrana spočívá v tom, že mu zákon garantuje právo na povinný díl, jehož vyplacení může nepominutelný dědic v případě svého opomenutí požadovat po dědicích (či odkazovnicích). Opomenutý nepominutelný dědic se tak v případě dovolání svého práva na povinný díl nestane jedním z dědiců, nýbrž má pohledávku za dědici.¹²⁵ Jeho postavení můžeme připodobnit k věřitelům dědiců, případně můžeme nepominutelného dědice označit za zákonného odkazovníka tak, jak činí Ondřej Horák.¹²⁶

Pokud chce zůstavitel svému nepominutelnému dědici jeho zákonnou ochranu v podobě práva na povinný díl odejmout, může tak učinit pouze z taxativně stanovených zákonných důvodů, které vyjadřují závažné morální poklesky, kterých se nepominutelný dědic vůči zůstaviteli dopustil.¹²⁷

¹²⁴ Rozdíl však nenastal v tom, koho zákon za nepominutelné dědice označuje. Dle ustanovení § 1643 odst. 1 občanského zákoníku 2012 jsou za nepominutelné dědice i nadále považovány děti zůstavitele a nedědí-li, pak jejich potomci.

¹²⁵ SVOBODA, Jiří. § 1643 [Děti a jiní potomci zůstavitele]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 404.

¹²⁶ HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, č. 11, s. 383.

¹²⁷ Důvody vydědění jsou uvedeny v ustanovení § 1646 a § 1647 občanského zákoníku 2012.

Jestliže dojde k situaci, že je nepominutelný dědic zůstavitelem vyděděn, musí zákon obsahovat právní prostředky, jimiž se nepominutelný dědic může tomuto vydědění bránit, pokud se domnívá, že k jeho vydědění nedošlo po právu.

4.2 Nepominutelný dědic jako účastník řízení o pozůstalosti

Nepominutelný dědic je dle zákona o zvláštních řízeních soudních účastníkem řízení o pozůstalosti. Nemá však procesní postavení účastníka řízení tak jako klasický dědic v průběhu celého řízení, nýbrž pouze v těch jeho fázích, které se týkají jeho práva na povinný díl a které mohou ovlivnit výši tohoto povinného dílu. Zákon o zvláštních řízeních soudních tedy stanoví, že: „*Nepominutelný dědic je účastníkem, jde-li v něm o soupis pozůstalosti, určení obvyklé ceny pozůstalosti a o vypořádání jeho povinného dílu.*“¹²⁸

Když v průběhu řízení o pozůstalosti soudní komisař zjistí, že je zde pořízení pro případ smrti, které opomíjí nepominutelného dědice buď zcela nebo z části, zjistí soudní komisař, zda nepominutelný dědic hodlá v řízení uplatnit své právo na povinný díl. Pokud je nepominutelný dědic zůstavitelem zároveň vyděděn (případně v řízení vytane možnost, že opomenutí nepominutelného dědice představuje tzv. vydědění mlčky a po právu¹²⁹), dotáže se soudní komisař i na stanovisko nepominutelného dědice ohledně jeho vydědění – zda vydědění považuje za pravé, platné a učiněné po právu, tedy důvodné.¹³⁰

4.3 Procesní důsledky vydědění nepominutelného dědice

Pokud dojde k vydědění nepominutelného dědice, můžeme rozlišit v zásadě čtyři základní postupy v řízení o pozůstalosti poté, co soudní komisař nepominutelného dědice seznámí s tím, že byl vyděděn.

První postup se uplatní v případě, že nepominutelný dědic své vydědění uzná, tedy důvody svého vydědění nepopírá a zůstavitelovo prohlášení o vydědění považuje za pravé a platné. Zjednodušeně řečeno, nepominutelný dědic své právo na povinný díl neuplatňuje, jelikož je srozuměn s tím, že mu toto právo kvůli vydědění nenáleží. V tomto případě se tedy

¹²⁸ Viz ustanovení § 113 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹²⁹ K tomu viz ustanovení § 1651 občanského zákoníku 2012.

¹³⁰ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola VIII. Zjišťování práva nepominutelného dědice na povinný díl. Poučovací povinnost. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 517.

nebude nutné právem nepominutelného dědice na povinný díl nadále v řízení o pozůstalosti zabývat (ani o tom vydávat zvláštní usnesení).

V této souvislosti je však vhodné zmínit, že prohlášení nepominutelného dědice o tom, že své vydědění uznává za pravé, platné a důvodné, případně ani jeho procesní nečinnost, tedy když se nepominutelný dědic v této otázce nikterak nevyjadřuje, nezpůsobuje ztrátu jeho možnosti se povinného dílu v budoucnu domáhat. Může tak učinit buď ještě v průběhu řízení o pozůstalosti, kdy však bude muset přijmout stav řízení o pozůstalosti k okamžiku, kdy se své právo rozhodl dodatečně uplatnit. Nebo se může svého práva na povinný díl po skončení řízení o pozůstalosti domáhat prostřednictvím sporného řízení – pokud se vůbec řízení o pozůstalosti neúčastnil, není ani vázán rozhodnutími, k nimž v řízení o pozůstalosti došlo (např. určením obvyklé ceny pozůstalosti).¹³¹

Druhá situace může zastat v případě, kdy nepominutelný dědic své vydědění neuzná, s čímž však dědici souhlasí a na vydědění netrvají (všichni účastníci řízení tak shodně prohlásí, že důvody vydědění nebyly dány¹³²). V řízení o pozůstalosti se tak s nepominutelným dědicem o jeho právu na povinný díl jedná a toto jeho právo je v řízení vypořádáno tak, jako by k jeho vydědění nedošlo.

Třetím případem může být situace, kdy dědic popírá jak platnost vydědění, tak zároveň napadá i zůstavitelovo pořízení pro případ smrti a domáhá se určení, že mu náleží nikoli pouze právo na povinný díl, nýbrž plnohodnotné dědické právo ze zákona. V této situaci se jedná o klasický spor o dědické právo, o jehož řešení rozsáhle pojednává předchozí kapitola.

Poslední čtvrtá a z hlediska práva nejkomplikovanější situace nastává v případě, kdy nepominutelný dědic nenapadá pořízení pro případ smrti v tom smyslu, že tedy uznává, že dědicem zůstavitele je někdo jiný, nicméně tvrdí, že důvody k jeho vydědění nejsou dány a má mu tudíž náležet povinný díl. Ostatní dědici však mají názor odlišný a tvrdí, že důvody

¹³¹ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola VIII. Zjišťování práva nepominutelného dědice na povinný díl. Neuplatnění práva na povinný díl. Dodatečné uplatnění práva na povinný díl v řízení o pozůstalosti. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 517-519.

¹³² Takovýmto prohlášením o nedůvodnosti vydědění však není možné s ohledem na procesní zásady, které ovládají řízení o pozůstalosti jako řízení nesporné, zneplatnit vydědění bez dalšího; soudní komisař je povinen zkoumat v souladu s respektem k vůli zůstavitele i skutkové okolnosti celé věci a tyto právně posoudit, neměl by se spokojit s pouhým tvrzením účastníků, že důvod vydědění nebyl dán – k tomu srov. stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 29. prosince 1984, sp. zn. Cpj 51/84. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 45/1986, z nějž lze vycházet i v současnosti.

k vydědění nepominutelného dědice dány objektivně byly, tedy že nepominutelný dědic byl vyděděn po právu. Nastává zde tak spor o vydědění. Vzhledem ke komplikovanosti této otázky je jí věnována následující podkapitola.

4.4 Spor o vydědění nepominutelného dědice

V případě, že nepominutelný dědic své vydědění popírá, zatímco dědici tvrdí, že byl vyděděn po právu, nastává spor o vydědění, který bychom mohli nazvat také jako spor o právo na povinný díl. Tento spor však, jak je již uvedeno v předchozí podkapitole, nemá dosud jednoznačné řešení, resp. jednoznačně nastavený postup, jakým ho rozhodnout. V současnosti se v právní teorii i praxi prosazují dva hlavní přístupy, které na řešení sporu o vydědění nahlížejí relativně protichůdně.

Přístup konzervativní

První z přístupů, který můžeme (s ohledem na podobnost mechanismu řešení předchozí právní úpravy) označit za konzervativnější, vychází z toho, že při řešení sporů o vydědění lze analogicky použít ustanovení § 168 až § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních a postupovat obdobně jako v případě klasických sporů o dědické právo. Tento přístup reprezentuje část právní teorie¹³³, dále ho podpořil Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí, v němž uvádí: „*Nepominutelný dědic, který popírá platnost svého vydědění, a žádá, aby bylo jeho právo na povinný díl vypořádáno v řízení o pozůstalosti, je účastníkem řízení podle § 113 ZŘS a má právo na to, aby spor o platnost vydědění byl řešen v řízení o pozůstalosti postupem dle § 168 a násl. ZŘS. Ukončení jeho účasti v řízení je možné jen na základě pravomocného usnesení podle § 169 nebo 170 ZŘS. To platí i tehdy, nezpochybňuje-li platnost závěti.*“¹³⁴

V případě, že tedy v řízení o pozůstalosti nastane situace, kdy nepominutelný dědic uplatňuje své právo na povinný díl, nicméně dědicové z pořízení pro případ smrti tvrdí,

¹³³ Viz např. MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola VIII. Zjišťování práva nepominutelného dědice na povinný díl. Zjišťování práva na povinný díl, byl-li nepominutelný dědic vyděděn. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 521.

¹³⁴ K tomu viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-20].

že mu tento povinný díl nenáleží, jelikož byl platně vyděděn, odkáže soudní komisař nepominutelného dědice v souladu s ustanovením § 1673 odst. 2 občanského zákoníku 2012 k podání žaloby na určení, že je nepominutelným dědicem zůstavitele a že mu náleží právo na povinný díl (případně jsou v souladu s tímto ustanovením občanského zákoníku 2012 k podání žaloby odkázání dědici ze zůstavitelova pořízení pro případ smrti, pokud zůstavitel důvody vydědění nepominutelného dědice neuvedl – v takovém případě by se domáhali určení, že nepominutelný dědic nemá právo na povinný díl). Když hovoříme o tomto postupu, jedná se samozřejmě o spor skutkový; kdyby se jednalo o spor o právní posouzení na shodném skutkovém základu, věc by rozhodl soudní komisař přímo v řízení o pozůstalosti postupem dle ustanovení § 169 zákona o zvláštních řízeních soudních. Poté, co tedy dojde k vyřešení sporu o právo na povinný díl, bude již pro další postup v řízení o pozůstalosti jednoznačně jasné, zda je nutné nepominutelného dědice považovat za účastníka řízení o pozůstalosti se všemi jeho zákonnými právy a na závěr vypořádat jeho povinný díl, či nikoliv.

Přístup moderní

Druhý přístup, který bych označila za modernější (vzhledem k jeho výrazné odlišnosti od postupu za účinnosti předchozí právní úpravy)¹³⁵, přistupuje k záležitosti sporu o dědické právo tak, že je zcela na nepominutelném dědici, aby své sporné právo na povinný díl procesně vybojoval. Nepominutelný dědic tedy podá žalobu na zaplacení povinného dílu s tím, že v rámci rozhodování o nároku nepominutelného dědice si posoudí soud ve sporném řízení otázku pravosti, platnosti a důvodnosti vydědění jako otázku prejudiciální. Tento přístup vyjádřil Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, když uvedl: „*Je-li na podání žaloby ve smyslu ustanovení § 170 z.ř.s. odkázán nepominutelný dědic, který napadá pouze důvody vydědění zůstavitelem, nemůže takové usnesení založit žádné právní účinky, neboť výsledkem*

¹³⁵ Toto označení je využito pouze za účelem zjednodušení orientace v popisovaných přístupech, aby nebylo nutné vždy opisovat, o kterém přístupu je zrovna v kapitole pojednáváno. Samozřejmě by bylo možné relativizovat vhodnost označení s ohledem na podobnosti „moderního“ přístupu s přístupem uplatňujícím se u nás za účinnosti obecného zákoníku občanského a nesporného patentu.

*takového sporného řízení není vyřešení otázky dědického práva.*¹³⁶ Dále se k tomuto přístupu taktéž přiklání část právní teorie.¹³⁷

V souladu s tímto přístupem by tedy mělo dojít k tomu, že pokud se v řízení o pozůstalosti objeví spor o vydědění neboli spor o právo na povinný díl, neměl by se tento spor v řízení o pozůstalosti řešit, a to ani použitím odkazu k podání žaloby k soudu, jelikož tento postup je možné použít pouze v případě sporu o dědické právo, o který se zde nejedná. Tím, že nepominutelný dědic uplatní své právo na povinný díl, stane se účastníkem řízení v těch částech, které se týkají výše jeho povinného dílu. Pokud však v řízení nedojde k vypořádání povinného dílu z důvodu jeho spornosti, nepominutelný dědic se svého práva musí domáhat prostřednictvím žaloby na zaplacení povinného dílu, tedy žaloby na plnění. V rámci řízení o této žalobě bude jako předběžná otázka posouzena platnost vydědění. Určená výše povinného dílu, která bude vycházet z pravomocně stanovené obvyklé ceny pozůstalosti, při jejímž určování byl nepominutelný dědic účastníkem řízení, tak bude pro nepominutelného dědice ve sporném řízení závazná.

Nejvyšší soud ve svém rozsudku dále dovodil, že pokud by došlo k odkázání nepominutelného dědice k podání žaloby na určení, že je nepominutelným dědicem a má právo na povinný díl, měla by být tato žaloba zamítnuta pro nedostatek naléhavého právního zájmu na tomto určení, když účastenství nepominutelného dědice již dostatečně zajišťuje ustanovení § 113 zákona o zvláštních řízeních soudních.¹³⁸ Nepominutelný dědic, který uplatní své právo na povinný díl, se tak stává účastníkem řízení, ať je jeho právo na povinný díl sporné či nikoli.

Oba výše uvedené přístupy mají svá pozitiva i negativa. Za nejvýznamnější klad přístupu konzervativního, který vychází z analogického postupu jako v případě sporných otázek dědického práva, považuji nepopiratelný fakt, že účastníkům řízení o pozůstalosti poskytuje právní jistotu ohledně jejich práv. Hned jak v řízení nastane tento spor, za pomoci jasného mechanismu je odstraněn s tím, že vyřešením sporu obdobně jako v případě sporu o dědické právo dojde k jednoznačnému určení, zda nepominutelný dědic má právo na povinný

¹³⁶ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Je nutno uvést, že se nejedná o rozhodnutí o dovolání proti shora uvedenému rozhodnutí Městského soudu v Praze.

¹³⁷ K tomu viz např. DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, č. 6, s. 19. Dále PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, č. 3, s. 19.

¹³⁸ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

díl má či nemá. Pokud toto právo nemá, v řízení o pozůstalosti bude jeho účast ukončena a nebude s ním tak již jednáno v žádné záležitosti – nebude se účastnit soupisu pozůstalosti, nebude mít se soupisem související práva, nebude se ho týkat určování obvyklé ceny pozůstalosti a nebude se jeho právo na povinný díl vypořádávat v konečném usnesení o pozůstalosti. Tyto otázky si tak budou mezi sebou řešit pouze dědici a nebude hrozit, že nepominutelný dědic bude ve všech těchto záležitostech využívat veškerých procesních prostředků, které má k dispozici a které řízení zkomplikují, ačkoliv se po skončení řízení o pozůstalosti ukáže, že mu právo na povinný díl vůbec nespovídá.

V analogickém uplatnění pravidel pro řešení sporu o dědické právo i na řešení sporu o vydědění nespatřuji žádnou závažnou překážku. Je jistě pravdou, že ustanovení § 168 až § 170 zákona o zvláštních řízeních soudních cílí na otázku dědického práva, tedy práva na pozůstalost či poměrný podíl z ní, přičemž právo na povinný díl je jiného charakteru než právo dědické. Za předchozích právních předpisů však nečinilo problém užít ustanovení § 175k odst. 1 či 2 občanského soudního řádu 1963 k vyřešení sporu o vypravení pohřbu¹³⁹, kde však jistě není pochyb o tom, že práva vypravitele pohřbu jsou dědickému právu o dost vzdálenější než práva nepominutelných dědiců, jež zákon speciálně ochraňuje jako nejbližší příbuzné zůstavitele, na které měl zůstavitel při dědění pamatovat, ač tak neučinil.

Tento výklad navíc dle mého názoru lépe koresponduje se zákonným zněním, když občanský zákoník 2012 hovoří v ustanovení § 1673 odst. 2 o tom, kdo má být odkázán k podání žaloby, dále zákon o zvláštních řízeních soudních např. v ustanovení § 185 odst. 3 písm. b) určuje, že v usnesení o pozůstalosti má dojít k vypořádání povinného dílu, bylo-li na něj nepominutelným dědicem uplatněno právo. Přístup modernější podporovaný Nejvyšším soudem sice zajišťuje práva nepominutelného dědice tím, že je s ním v řízení v záležitostech týkajících se jeho povinného dílu jednáno, nicméně v konečném rozhodnutí o pozůstalosti jeho právo vypořádáno být nemůže, když o něm ještě nebyl vyřešen spor, čímž se dostáváme do rozporu se zákonným ustanovením § 185 odst. 3 písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních.

Argumentace, že při sporu o právo na povinný díl by analogické uplatnění postupu pro spory o dědické právo způsobilo výrazné a nežádoucí prodloužení řízení o pozůstalosti

¹³⁹ K tomu viz DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 633.

dle mého názoru nemůže obstát. Samozřejmě v případě, kdy v situaci sporu o vydědění dojde k odkázání vyděděného či dědiců k podání žaloby, aby se o této otázce rozhodlo ve sporném řízení, bude tím ovlivněna délka řízení o pozůstalosti. Když si nicméně představíme postup, který navrhuje Martin Muzikář¹⁴⁰, přičemž vychází z přístupu druhého, tedy řekněme modernějšího, že řízení o pozůstalosti soudní komisař provede za účasti nepominutelného dědice zejména co do soupisu pozůstalosti a určení obvyklé ceny pozůstalosti s tím, že o sporném právu na povinný díl nerozhodne a nepominutelný dědic toto své právo následně uplatní ve sporném řízení žalobou proti dědicům na zaplacení povinného dílu, dojde dle mého názoru k následujícímu nežádoucímu stavu: Řízení o pozůstalosti bude celé složitější a komplikovanější, jelikož se v majetkové otázce v zásadě na všem budou muset dědici shodnout i se znesvářeným dědicem nepominutelným, což s vysokou pravděpodobností způsobí rozpory mezi účastníky ohledně obvyklých cen majetkových položek, dále vyvstanou potřeby znaleckých posudků ohledně těchto cen, dojde i k případným sporům o provedení započtení na povinný díl a nastanou další zkomplikování průběhu pozůstalostního řízení. Když se konečně toto řízení o pozůstalosti podaří ukončit, podá nepominutelný dědic žalobu na dědice o zaplacení povinného dílu. Řízení o pozůstalosti tedy skončilo, pro všechny jeho účastníky však začíná řízení další. Bude sice zjednodušené tím, že již bude jasná výše povinného dílu, kterou by dědici měli v případě úspěchu nepominutelného dědice na jeho povinný díl zaplatit, nicméně když dojde soud ve sporném řízení k rozhodnutí, že vydědění nepominutelného dědice je platné a že tedy právo na povinný díl nemá, byly veškeré nepřijemnosti pro dědice v řízení o pozůstalosti zcela zbytečné. Domnívám se tak, že takovýto postup nic neurychlí a jeví se mi jako vhodnější nejprve vyřešit, zda vůbec nepominutelnému dědici právo na povinný díl svědčí a až poté, co tato otázka bude postavena na jisto, zabývat se výší tohoto povinného dílu. Pravomocné určování obvyklé ceny majetku a jiných aktiv pozůstalosti, výše dluhů a dalších pasiv pozůstalosti a čisté hodnoty pozůstalosti za účasti nepominutelného dědice a tím tedy vyřešení výše povinného dílu, když zatím není jasno v tom, zda mu právo na povinný díl vůbec náleží, mi připadá nesmyslné a předčasné.

Uplatnění moderního přístupu, kdy nepominutelný dědic se má svého sporného práva na povinný díl domáhat žalobou na zaplacení povinného dílu, přičemž ale stále je účastníkem řízení o pozůstalosti dle ustanovení § 113 zákona o zvláštních řízeních soudních a zejména je vázán pro sporné řízení určením obvyklé ceny pozůstalosti, by dle mého názoru znamenalo

¹⁴⁰ MUZIKÁŘ, Martin. Spory o vydědění a postavení vyděděného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti. *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, 2020, č. 3, s. 46-49.

pouze zkomplikování řízení pro všechny zúčastněné. Rozdílně by na věc bylo nutno pohlížet, pokud by se i v našem právním řádu uplatnil přístup rakouský, kdy úkony týkající se rozsahu a hodnoty pozůstalosti nejsou pro nepominutelného dědice v následném řízení o zaplacení povinného dílu závazné, což bude rozebráno v navazující podkapitole věnující se rakouské právní úpravě.

Názor některých autorů¹⁴¹, že v případě zjištění sporu o právo na povinný díl by měl soudní komisař účast nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti ukončit, je, domnívám se, s ohledem na naši legislativu neuplatnitelný. Ze znění zákonných ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních lze dle mého soudu jednoznačně dovodit, že nepominutelný dědic je v řízení o pozůstalosti považován za účastníka řízení (i když v omezeném rozsahu). Pokud bychom nepominutelnému dědici jeho práva na účast v řízení o pozůstalosti odňali, porušili bychom tím závažně jeho procesní práva. Městský soud v Praze v této záležitosti uvádí: „Soud může podle § 7 odst. 2 z.ř.s. ukončit pouze účast toho, o jehož právech nebo povinnostech se v řízení nejedná. O právech vyděděného nepominutelného dědice, který uplatnil v řízení o pozůstalosti své právo na povinný díl a tvrdí, že byl vyděděn neplatně, se však v řízení o pozůstalosti jedná, jak je vysvětleno shora. Právo na povinný díl nemá jen ten potomek, který byl vyděděn platně. Popírá-li vyděděný potomek platnost vydědění, musel by být spor nejprve vyřešen v neprospěch nepominutelného dědice, aby mohl soud dojít k závěru, že se o jeho právech nejedná. K ukončení účasti nepominutelného dědice by proto mohl soud přistoupit jen na základě zjištění, že byl vyděděn platně. K takovému zjištění by však mohlo dojít jen po odpovídajícím řízení, ve kterém bude otázka platnosti vydědění (existence důvodů vydědění) pravomocně vyřešena.“¹⁴² I Nejvyšší soud v otázce účastenství nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti jednoznačně dochází k výkladu, že nepominutelný dědic, který uplatní své právo na povinný díl, je účastníkem řízení v otázce vypořádání tohoto jeho práva, a to i když je sporné.¹⁴³

Závěrem této podkapitoly si tedy dovoluji konstatovat, že ani jeden z přístupů není zcela ideální. Navíc není jistě žádoucí stav, když právní řád či judikatura neposkytuje jednoznačné řešení, jelikož se tím dostáváme do rozporu s požadavkem na předvídatelnost

¹⁴¹ K tomu viz TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta; PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, č. 1, s. 34.

¹⁴² K tomu viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-20].

¹⁴³ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

soudních rozhodnutí. U obou přístupů je tak vyžadována notná dávka výkladu, což vede k tomu, že navazují další procesní situace, jejichž řešení není jisté. Bylo by tak dle mého názoru vhodné provést legislativní úpravy dotčených právních předpisů, aby se musela praxe přiklonit pouze k jednomu přístupu. V otázce, který z přístupů by to měl být, bych se ze všech shora uvedených důvodů přikláněla k řešení řekněme konzervativnějšímu, nicméně poskytujícímu všem účastníkům vyšší dávku právní jistoty. Spory o vydědění bych tedy doporučovala řešit obdobně jako spory o dědické právo.

4.5 Srovnání s rakouskou právní úpravou

Vzhledem k tomu, že současná právní úprava postavení nepominutelného dědice a jeho práva na povinný díl se v lecčems podobá právní úpravě rakouské, je tato podkapitola věnována komparaci tuzemského řešení sporu o vydědění s řešením, které nabízí rakouský právní řád. Tamní právní úprava se na území Rakouské republiky aplikuje o mnoho déle nežli u nás, tudíž již došlo ke zformování jednotného přístupu při řešení této u nás dosud neustálené otázky.

Právní úpravě dědického práva se v Rakouské republice věnuje občanský zákoník Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, JGS Nr. 946/1811 (dále jen „ABGB“), který upravuje i práva nepominutelných dědiců. Přestože tento zákon v současném znění již neužívá původní termín *Noterbe*¹⁴⁴, který bylo v zásadě možno překládat jako nepominutelný či nutný dědic, stále se ABGB obdobným způsobem zabývá ochranou určité skupiny zůstavitelových příbuzných osob¹⁴⁵, přičemž tato ochrana spočívá v jejich právu na povinný díl. Tyto osoby ABGB nyní označuje jako *Pflichtteilsberechtigte*, což můžeme přeložit jako osoby oprávněné z povinného dílu. Vzhledem k tomu, že se však v podstatě jedná jen o jiné vyjádření termínu nepominutelný dědic, ve výkladu této kapitoly bude pro zjednodušení stále užíváno tohoto tradičního označení. Řízení o pozůstalosti v Rakouské republice upravuje procesní předpis o nesporných řízeních, a sice Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, BGBl. I Nr. 111/2003 (dále jen „Außerstreitgesetz“).

¹⁴⁴ Tento termín byl opuštěn novelou ABGB s účinností od 1. 1. 2017.

¹⁴⁵ V současné právní úpravě se jedná o potomky zůstavitele a jeho manžela či registrovaného partnera dle ustanovení § 757 ABGB.

Nepominutelný dědic je dle rakouské právní úpravy obdobně jako u nás osobou, jejíž ochrana spočívá v tom, že se jí musí z pozůstalosti dostat alespoň nějakého plnění. Nepominutelnému dědici náleží právo na povinný díl, v jehož rámci mu přísluší majetková účast na pozůstalosti (nikoliv však nutně v podobě přímého podílu na pozůstalostním majetku).¹⁴⁶ Pokud by se nepominutelnému dědici po smrti zůstavitele neměla žádná majetková hodnota dostat, má tato osoba právo žádat po dědicích zaplacení či doplnění svého povinného dílu. Tak jako u nás lze i v Rakousku nepominutelného dědice jeho zákonné ochrany zbavit vyděděním.¹⁴⁷ S tím se pojí fakt, že samozřejmě může dojít k situaci, kdy mezi účastníky řízení o pozůstalosti nepanuje shoda ohledně toho, zda nepominutelnému dědici jeho nárok na povinný díl náleží či nikoliv, tedy nepanuje shoda o tom, zda byl vyděděn po právu.

Rakouská právní úprava pojímá řešení tohoto sporu tak, že nároky nepominutelného dědice v zásadě nejsou předmětem řízení o pozůstalosti. Nepominutelný dědic svůj nárok na povinný díl uplatňuje ve sporném řízení.¹⁴⁸ Tedy v případě, že nepominutelný dědic požaduje zaplacení svého povinného dílu a dědici s tím nesouhlasí, je právním prostředkem řešení této situace žaloba na plnění – žaloba na zaplacení či doplnění povinného dílu¹⁴⁹ (před skončením řízení o pozůstalosti je na straně žalované pozůstalost, po skončení tohoto řízení jsou nepominutelným dědicem žalováni dědicové¹⁵⁰).

To však neznamená, že se nepominutelný dědic řízení o pozůstalosti vůbec neúčastní. Nepominutelný dědic je v Rakouské republice tak jako u nás účastníkem řízení o pozůstalosti v určitých jeho fázích, které se týkají jeho povinného dílu.¹⁵¹ Konkrétně se jedná o otázky

¹⁴⁶ BITTNER, Ludwig; HAWEL, Klaus Stephan. § 762. § 763. I. Allgemeines. B. Rechtsnatur des Pflichtteilsrechtes. In KLETEČKA, Andreas; SCHAUER, Martin a kol. *ABGB-ON: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, s. 1261.

¹⁴⁷ K tomu viz ustanovení § 756, § 758 odst. 1, § 763 a § 764 ABGB.

¹⁴⁸ ECCHER, Bernhard. *Bürgerliches Recht. Band VI. Erbrecht*. 4. aktualisierte Auflage. Wien: SpringerWienNewYork, 2010, s. 161. Shodně SPRUZINA, Claus. § 804. In KLETEČKA, Andreas; SCHAUER, Martin a kol. *ABGB-ON: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, s. 1328.

¹⁴⁹ FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*. 2., überarbeitete Auflage. Wien: LINDE VERLAG, 2013, s. 539. Shodně NEMETH, Kristin. § 764. B. Verfahren. In SCHWIMANN, Michael; KODEK, Georg a kol. *ABGB-Praxiskommentar. Band 3, §§ 531 - 858 ABGB: AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2013. Kommentar, s. 195. Dále např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. července 1995, sp. zn. 4 Ob 539/95. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

¹⁵⁰ KOZIOL, Helmut; WELSER, Rudolf a kol. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. 12., neubearbeitete Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2001. Manzsche Kurzlehrbuch - Reihe, s. 518.

¹⁵¹ Nepominutelný dědic je účastníkem řízení ve smyslu ustanovení § 2 Außerstreitgesetz. K tomu viz WELSER, Rudolf. Zu §§ 762 – 764. III. Stellung der Noterben im Verlassenschaftsverfahren. In RUMMEL, Peter;

sepsání a ocenění pozůstalosti, porřízení inventáře pozůstalosti a žádosti o odloučení pozůstalosti.¹⁵² Jednotná rakouská judikatura setrvává na názoru, že účast nepominutelného dědice je v řízení o pozůstalosti omezena pouze na shora uvedená práva.¹⁵³ Nepominutelný dědic se v tomto rozsahu řízení o pozůstalosti účastní, i když je vyděděn, avšak vydědění popírá a tvrdí, že mu povinný díl náleží, neboť pozůstalostní soud zkoumá pouze, zda dané osobě náleží postavení nepominutelného dědice, ale nikoliv již to, zda jeho pohledávka v podobě povinného dílu nezanikla vyděděním. Otázku platnosti vydědění rozhodne až soud ve sporném řízení.¹⁵⁴

Rakouská soudní praxe vychází z teze, že účast nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti je vyžadována proto, aby nepominutelný dědic dostal možnost vytvořit si základy pro výpočet svého povinného dílu, a tak již v tomto stadiu řízení předejít eventuálnímu krácení svých práv.¹⁵⁵ Lze tak zkonstatovat, že v otázce účastenství si je naše právní úprava s tou rakouskou velmi podobná.

Významnou odlišnost však můžeme spatřovat v tom, že v rakouském pozůstalostním řízení nemá ocenění pozůstalosti ani porřizený inventář pozůstalosti mimo toto řízení žádné účinky, tedy nejsou pro navazující spor o právo na povinný díl závazné, a to ani v případě, když nepominutelný dědic byl účasten oceňování pozůstalosti a k porřizení inventáře pozůstalosti došlo právě na jeho žádost.¹⁵⁶ V tomto pohledu se moderní rakouská judikatura postupně odchytila od původního historického názoru, že v rámci pozůstalostního řízení mělo

LUKAS, Meinhard a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531 – 824 ABGB (Erbrecht)*. 4. Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2014, s. 188. Dále NEMETH, Kristin. § 797. B. Parteistellung. I. Mögliche Parteien des Verlassenschaftsverfahrens. In SCHWIMANN, Michael; KODEK, Georg a kol. *ABGB-Praxiskommentar. Band 3, §§ 531 - 858 ABGB: AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2013. Kommentar, s. 263.

¹⁵² Jedná se o práva dle ustanovení § 778 (původně § 784), § 804 a § 812 ABGB.

¹⁵³ K tomu viz např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 24. září 2018, sp. zn. 2 Ob 166/17a. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

¹⁵⁴ K tomu např. viz rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. října 2003, sp. zn. 9 Ob 126/03z. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-06-21].

¹⁵⁵ K tomu viz např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. září 2016, sp. zn. 2 Ob 183/15y. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

¹⁵⁶ WELSER, Rudolf. Zu §§ 762 – 764. IV. Pflichtteilsklage. In RUMMEL, Peter; LUKAS, Meinhard a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531 – 824 ABGB (Erbrecht)*. 4. Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2014, s. 188. Dále FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*. 2., überarbeitete Auflage. Wien: LINDE VERLAG, 2013, s. 539. Shodně SPRUZINA, Claus. § 804. In KLETEČKA, Andreas; SCHAUER, Martin a kol. *ABGB-ON: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, s. 1328.

být s konečnou platností zjištěno, kolik připadá na povinný díl nepominutelného dědice a otázka výše povinného dílu pak ve sporném řízení již přezkoumávána být nemohla.¹⁵⁷

Rakouské řízení o pozůstalosti a sporné řízení o zaplacení povinného dílu mohou v zásadě probíhat nezávisle na sobě. Není ani nutné, aby řízení o pozůstalosti bylo případným sporem o povinný díl „zdržováno“ v tom smyslu, že by řízení o pozůstalosti muselo vyčkat konce sporu o povinný díl. Dědici lze proto odevzdat pozůstalost bez ohledu na probíhající spor o povinný díl.¹⁵⁸

Na základě uvedeného mohou konstatovat, že současný rakouský pohled na řešení sporů o vydědění se v otázce způsobu jeho rozhodnutí podobá spíše shora popsanému českému modernímu pojetí, které reprezentuje svým rozhodnutím Nejvyšší soud, tedy že spor o vydědění neboli spor o právo na povinný díl má být řešen mimo řízení o pozůstalosti na základě žaloby nepominutelného dědice, jíž se proti dědicům (případně odkazovníkům) domáhá zaplacení svého povinného dílu.

Je nutné si však uvědomit, že mezi naší a rakouskou úpravou je několik zásadních rozdílů, které ale v praxi budou mít závažný dopad na průběh řízení o pozůstalosti s tímto sporným prvkem. Rozdílným je zejména fakt, že rakouská právní úprava nepřiznává závaznost provedenému ocenění pozůstalosti a pořízenému inventáři pozůstalosti pro navazující sporné řízení o zaplacení povinného dílu – nepominutelný dědic tak sice má v řízení o pozůstalosti určitá práva, nicméně tato spíše slouží k tomu, aby se mohl v majetkové situaci zorientovat pro budoucí sporné řízení. Není tedy účelem pozůstalostního řízení o těchto otázkách ve vztahu k nepominutelnému dědici pravomocně rozhodnout a otázka výše povinného dílu se tak s konečnou platností řeší až ve sporném řízení vyvolaném žalobou na zaplacení povinného dílu. V tomto řízení může nepominutelný dědic zcela volně rozporovat zjištění vycházející z řízení o pozůstalosti ohledně pozůstalostního majetku a jeho ocenění, přestože se řízení o pozůstalosti účastnil. Tento přístup dle mého názoru správně

¹⁵⁷ K tomu srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (7678-8598) Františka Vážného pod č. 8528/28.

¹⁵⁸ K tomu viz např. rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. listopadu 2013, sp. zn. 7 Ob 158/13f. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07]. Dále rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07]. K tomu je nutno dodat, že odevzdání pozůstalosti bylo v případech nezletilých a chráněných nepominutelných dědiců podmíněno výkazem o povinném dílu. V současnosti však již na výkaz o povinném dílu netřeba čekat, jelikož je ochrana těchto osob zajištěna složením jistoty dle ustanovení § 176 odst. 2 a 3 Außerstreitgesetz ve spojení s ustanovením § 56 Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung), RGBl. Nr. 113/1895.

vede k tomu, že nepominutelný dědic považuje svou účast v řízení o pozůstalosti skutečně spíše za informativní, v důsledku čehož není nucen již v řízení o pozůstalosti v takovém rozsahu „bojovat“ s dědici v otázkách ocenění pozůstalosti a její skladby, když o tomto bude pro něj závazně rozhodnuto až v následném sporu, což přispěje k rychlejšímu a jednoduššímu průběhu pozůstalostního řízení.

Náš moderní přístup, kdy o právu na povinný díl bude v případě jeho spornosti rozhodováno až ve sporném řízení, nicméně určení obvyklé ceny pozůstalosti v řízení o pozůstalosti je pro nepominutelného dědice pro navazující sporné řízení závazné, dle mého názoru nepominutelného dědice nutí, aby již v řízení o pozůstalosti velmi silně využíval svých procesních možností ve smyslu např. odvolávání se proti usnesení o určení obvyklé ceny pozůstalosti apod. To však povede k prodloužení a zkomplikování řízení o pozůstalosti, a to navíc v okamžiku, kdy právo nepominutelného dědice zatím ani není jisté.

Dále je třeba upozornit na výrazný rozdíl naší a rakouské právní úpravy představovaný tím, že v rámci rakouského řízení o pozůstalosti pozůstalostní soud o vypořádání povinného dílu nerozhoduje ani tehdy, když nejsou o existenci práva na povinný díl neshody. V Rakousku je na nepominutelného dědice důsledněji nahlíženo jako na pouhého věřitele pozůstalosti, respektive dědiců¹⁵⁹, v důsledku čehož se dovozuje, že jako pouhý věřitel si má své nároky řešit mimo pozůstalostní řízení.¹⁶⁰ Außerstreitgesetz sice počítá s možností uzavření dohody o povinném dílu mezi dědici a nepominutelným dědicem¹⁶¹, která je zde pro případ, že se o této otázce chtějí účastníci řízení domluvit, nepředpokládá se však rozhodování pozůstalostního soudu o vypořádání povinného dílu tak, jak k němu u nás dochází v souladu s ustanovením § 185 odst. 3 písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních.

V tomto ohledu by tak sice bylo možno jako jistou výhodu naší právní úpravy spatřovat fakt, že nárok nepominutelného dědice lze rovnou vypořádat v řízení o pozůstalosti, pokud o existenci tohoto nároku nejsou v řízení o pozůstalosti spory (tedy nejsou spory o vydědění), a netřeba tím zatěžovat ještě soud ve sporném řízení, nicméně v této situaci

¹⁵⁹ NEMETH, Kristin. § 762. In SCHWIMANN, Michael; KODEK, Georg a kol. *ABGB-Praxiskommentar. Band 3, §§ 531 - 858 ABGB: AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2013. Kommentar, s. 190.

¹⁶⁰ K tomu viz rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

¹⁶¹ Ustanovení § 181 odst. 3 Außerstreitgesetz dává možnost nepominutelnému dědici uzavřít s dědici dohodu ohledně vypořádání povinného dílu. K tomu viz FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*. 2., überarbeitete Auflage. Wien: LINDE VERLAG, 2013, s. 576.

mohou v Rakousku dědici s nepominutelným dědicem uzavřít o vypořádání povinného dílu dohodu. Ke spornému řízení by tudíž ani nemuselo dojít, a pokud by k němu došlo, tak proto, že účastníci řízení pro jiné vzájemné neshody k uzavření dohody nedojdou. Povinnost soudu v řízení o pozůstalosti rozhodnout o vypořádání povinného dílu i přes tyto jiné neshody tak, jako je zavedena u nás, může řízení o pozůstalosti značně zkomplikovat. Kompletní vyloučení rozhodování o nároku nepominutelného dědice mimo pozůstalostní řízení tak v rakouské právní úpravě dává smysl, když nepominutelný dědic se v případě sporu obrátí na soud ve sporném řízení a v případě shody dojde k uzavření dohody o vypořádání povinného dílu již v rámci řízení o pozůstalosti.

Rakouský přístup je tak dle mého názoru konzistentnější, když v otázce nároků nepominutelného dědice jednoznačně vychází z toho, že v případě nejasností mezi účastníky řízení se tyto nároky řeší mimo řízení o pozůstalosti, od čehož se odvíjí i pohled na další navazující otázky, např. ona nezávažnost ocenění pozůstalosti či pořizování inventáře pozůstalosti.

Náš v předchozí podkapitole popsany moderní přístup má tedy v jistém smyslu hybridní povahu – nepominutelný dědic se řízení o pozůstalosti účastní, je pro něj závazné, ale v konečném rozhodnutí se v případě sporu o vydědění jeho povinný díl nevypořádá a musí se s nárokem obrátit na soud v nalézacím řízení sporném. Takové řešení není dle mého názoru dobré ze všech již shora rozebraných důvodů, a proto se domnívám, že pokud by se tento moderní přístup u nás měl nakonec v plném rozsahu prosadit, bylo by vhodné pozměnit ho v duchu rakouské právní úpravy, tedy zejména nevyvozovat závaznost úkonů provedených v řízení o pozůstalosti pro navazující sporné řízení, pokud není právo na povinný díl z důvodu sporu o vydědění jasně prokázáno, případně dokonce vyloučit z řízení o pozůstalosti veškeré rozhodování soudního komisaře o povinném dílu a jeho vypořádání přenechat buď dohodě dědiců s nepominutelným dědicem či soudu ve sporném řízení.

5 Spory o rozsah pozůstalosti

Jak vyplývá z první kapitoly této práce, řízení o pozůstalosti má vedle základní funkce legitimační také velmi významnou funkci majetkovou. Tato funkce spočívá v tom, že soudní komisař v rámci řízení o pozůstalosti kromě osob dědiců zjišťuje i aktiva a pasiva pozůstalosti (a případně i majetek a dluhy ve společném jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky).

Musíme však konstatovat, že tato majetková funkce řízení o pozůstalosti je oproti funkci legitimační poněkud slabší, jelikož usnesení o pozůstalosti nemusí představovat zcela kompletní řešení majetkových poměrů zůstavitele. I proto není usnesení o pozůstalosti v majetkových zjištěních závazné pro osoby, které nebyly účastníky řízení.¹⁶² Běžně totiž dochází k tomu, že dědici nemají ucelený přehled o aktivech a pasivech pozůstalosti, některý majetek či dluh mohou dědici i cíleně zatajit nebo může nastat situace, kdy se dědici mezi sebou neshodnou ohledně toho, zda nějaké aktivum či pasivum náleželo zůstaviteli či nikoliv.

Posledně jmenovanou situaci můžeme nazvat spory o aktiva a pasiva pozůstalosti či také spory o rozsah pozůstalosti s tím, že právě právní úpravě této problematiky se věnuje tato kapitola.

5.1 Sporná aktiva a pasiva pozůstalosti

I ve sporných otázkách majetkových¹⁶³, obdobně jako v případě sporů o účastenství, se projevuje přístup, že o sporných skutečnostech se nemá rozhodovat v nesporném řízení. Pravomoc autoritativně posoudit sporné skutkové otázky a rozhodovat o nich má pouze soud v nalézacím sporném řízení.¹⁶⁴ Z tohoto důvodu tak zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví mechanismus, jakým se soudní komisař má se spornými majetkovými otázkami v řízení o pozůstalosti vypořádat.

¹⁶² MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola IX. Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti. Obecný význam zjišťování aktiv a pasiv. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 526.

¹⁶³ Pro zjednodušení je v textu pojem majetkové otázky či majetkové položky používán pro aktiva pozůstalosti, pasiva pozůstalosti i pro společné jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky.

¹⁶⁴ MACKOVÁ, Alena. 8. Spory o dědické právo nebo o aktiva a pasiva. In WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges), s. 412.

Ze zákona o zvláštních řízeních soudních vyplývá, že v řízení o pozůstalosti je pro soudního komisaře zdrojem zjištění o aktivech pozůstalosti soupis pozůstalosti, seznam pozůstalostního majetku vypracovaný správcem pozůstalosti, společné prohlášení dědiců o pozůstalostním majetku nebo prosté údaje dědiců; pasiva pozůstalosti pak soudní komisař objasňuje taktéž z údajů dědiců.¹⁶⁵ Ze zákonných ustanovení je tak zřejmé, že soud v řízení o pozůstalosti zjišťuje rozsah pozůstalosti (tedy aktiva pozůstalosti, pasiva pozůstalosti a případně s tím související součástí společného jmění zůstavitele a jeho manželky) z údajů, které obdrží od dědiců, případně i prostřednictvím vlastních úkonů, přičemž však i k těmto zjištěním mají dědici možnost činit vyjádření a ovlivnit tak výrazně výsledný stav majetkových zjištění. Pokud se dědici, případně i s pozůstalou manželkou, neshodují ohledně toho, co vše patří do aktiv pozůstalosti, pasiv pozůstalosti, případně do společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky, nastává situace, kterou můžeme označit jako spor o rozsah pozůstalosti.

Zákon o zvláštních řízeních soudních pro řešení sporných majetkových situací nastavuje postup takový, že v případě, když se účastníci řízení o pozůstalosti nemohou shodnout na rozhodných skutečnostech o tom, co vše patří do aktiv pozůstalosti, pasiv pozůstalosti, případně do společného jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky, ke sporným položkám nebude přihlédnuto.¹⁶⁶ V případě sporných aktiv a pasiv pozůstalosti, případně majetku náležejícího do společného jmění zůstavitele a jeho manželky, se tak soudní komisař omezuje jen na zjištění jejich spornosti, nesmí však provádět další dokazování, které by směřovalo k odstranění této spornosti (a to i pokud by účastníci další dokazování navrhovali) a které by mohlo sloužit jako skutkový základ právního posouzení, zda předmětné sporné majetkové hodnoty skutečně náležely zůstaviteli.¹⁶⁷ Takovým konáním by soudní komisař překračoval své pravomoci v nesporném řízení.

Z textu zákona i z názorů právní teorie a praxe je jasné, že v tomto smyslu se postupuje pouze v případě majetkových sporů skutkových. Pokud se jedná o tvrzení, jehož skutkový základ je mezi účastníky nesporný, přičemž účastníci pouze situaci rozdílně právně hodnotí, rozhodne v této otázce soudní komisař v souladu s přístupem, že spor o právní posouzení má být vyřešen v rámci řízení nesporného.

¹⁶⁵ Viz ustanovení § 172 a § 173 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁶⁶ Viz ustanovení § 162 odst. 2, § 172 odst. 2 a § 173 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁶⁷ K tomu viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2007, sp. zn. 21 Cdo 2138/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Jako příklad sporu o právní posouzení si lze představit situaci, kdy vypravitel pohřbu uplatnil do pasiv pozůstalosti své výdaje, které měl s pohřbem zůstavitele. Jeden z dědiců popírá, že by se mělo jednat o pasivum pozůstalosti, druhý dědic tvrdí, že se o pasivum pozůstalosti jedná. V této situaci soudní komisař skutkově nespornou situaci posoudí a rozhodne o zařazení pohledávky vypravitele pohřbu do pasiv pozůstalosti. Obdobně se nejedná o skutkový spor v situaci, kdy se dědic a pozůstalá manželka nemohou shodnout o majetku, zda tento náleží do společného jmění zůstavitele a jeho manželky či zda se jedná o výlučné vlastnictví zůstavitele, přičemž existence tohoto majetku a způsob jeho nabytí nejsou mezi účastníky spornými. Soudní komisař tak posoudí situaci v souladu s příslušnými zákonnými ustanoveními o manželském majetkovém právu a rozhodne o majetkovém režimu této sporné položky.

V případě majetkového sporu o právní posouzení při současném shodném tvrzení ohledně skutkových okolností soudní komisař nepřihlíží k majetku či dluhu pouze tehdy, když po provedeném právním posouzení dospěje k závěru, že se nejedná o položku, jejíž zařazení do aktiv či pasiv pozůstalosti, případně do společného jmění manželů, by bylo v souladu se zákonem.¹⁶⁸

Lze tak uzavřít, že k aplikaci pravidel zákona o zvláštních řízeních soudních o nepřihlédnutí ke sporné majetkové položce dochází pouze v situaci vyjádřené v usnesení Městského soudu v Praze: „*O spornost aktiv či pasiv dědictví ve smyslu § 175k odst. 3 OSŘ jde jen tehdy, uvedou-li účastníci odchylné skutkové verze o majetku (dluhu), přičemž verze alespoň jednoho účastníka odůvodňuje zařazení a verze jiného účastníka nezařazení majetku či dluhu do aktiv či pasiv dědictví. Pouhá rozdílná tvrzení účastníků, bez jejich odlišného skutkového zdůvodnění, nelze ještě považovat za spor ve smyslu § 175k odst. 3 OSŘ.*“¹⁶⁹ Toto rozhodnutí je bezpochyby použitelné i za účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních s ohledem na obdobnou úpravu sporů o rozsah pozůstalosti. Soudní komisař tedy musí pečlivě zkoumat, zda na první pohled rozdílná tvrzení nepředstavují ve své podstatě v otázce skutkových okolností shodu. Pro závěr o spornosti majetkové položky je rozhodný rozdílný názor účastníků na to, zda se má jednat o aktivum pozůstalosti, pasivum pozůstalosti, předmět společného jmění manželů či nikoliv z důvodu sporného pohledu na skutkové okolnosti.

¹⁶⁸ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 172. Zjištění aktiv. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 392.

¹⁶⁹ Viz usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2002, sp. zn. 24 Co 127/2002. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-26].

5.2 Řešení sporů o rozsah pozůstalosti

Řešení sporu o rozsah pozůstalosti v podobě nepřihlédnutí ke sporné majetkové položce vyjadřuje přístup zákonodárce, že i když nejsou objasněna kompletně všechna aktiva a pasiva pozůstalosti, nebrání to řízení o pozůstalosti v dalším postupu, ani v možnosti vydat konečné usnesení ve věci. V tomto spatřuji výrazný rozdíl oproti sporům o dědické právo, u nichž bez jednoznačné znalosti dědiců zůstavitele není možné bezvadně v řízení o pozůstalosti postupovat dále, což je zapříčiněno tím, že spor o dědické právo způsobuje nejistotu v okruhu účastníků řízení o pozůstalosti.

Z toho vyplývá, že pokud nastane v řízení o pozůstalosti spor o aktivum či pasivum pozůstalosti, popř. o položku náležející do společného jmění manželů, v jehož důsledku je konstatována spornost této položky a následně nepřihlédnutí k ní, není nutno do vyřešení této záležitosti řízení o pozůstalosti přerušovat. V řízení o pozůstalosti lze bez problému pokračovat dál a konečné usnesení o pozůstalosti se tak bude zabývat pouze aktivy a pasivy pozůstalosti, která nejsou mezi účastníky sporná.¹⁷⁰

Přestože spor o rozsah pozůstalosti nezpůsobuje nemožnost ukončení řízení o pozůstalosti, zákon samozřejmě počítá s tím, že majetkový spor musí být nějakým způsobem odstraněn. Řešení představuje ustanovení § 189 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních, které stanoví: *„Nepřihlíží-li se v řízení a při rozhodování o pozůstalosti k majetku nebo dluhům zůstavitele v důsledku postupu podle § 162 odst. 2 věty druhé, § 172 odst. 2 věty druhé nebo § 173 věty druhé, mohou se účastníci domáhat svých práv žalobou.“* Toto ustanovení tedy vyjadřuje, že pokud se soudní komisař omezil v řízení o pozůstalosti na zjištění spornosti položky, a proto tato položka nebude zahrnuta do konečného usnesení o pozůstalosti, může se dědic, který požadoval její zařazení do aktiv či pasiv pozůstalosti, domáhat žalobou ve sporném řízení ochrany svých práv. Takovouto žalobu je dědic oprávněn podat jak v průběhu řízení o pozůstalosti (což jak je uvedeno shora nezpůsobuje nutnost řízení o pozůstalosti přerušit), tak i po jeho pravomocném skončení. Obdobně jako v případě sporů o dědické právo je nutné, aby se řízení o žalobě účastnili všichni účastníci řízení o pozůstalosti, jinak by byl dán nedostatek věcné legitimace.¹⁷¹ K řízení o této žalobě je stejně

¹⁷⁰ K tomu srov. usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. prosince 1996, sp. zn. 18 Co 402/95. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-26].

¹⁷¹ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 172. Zjištění aktiv. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HRMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha:

jako při sporech o dědické právo věcně příslušný soud okresní a místně příslušný soud, u něhož probíhá řízení o pozůstalosti [ustanovení § 9 odst. 1 a § 88 písm. c) občanského soudního řádu 1963].

5.3 Odstranění spornosti a dodatečné projednání pozůstalosti

Je nepochybné, že dědic, který s nezařazením sporné majetkové položky do seznamu aktiv a pasiv pozůstalosti nesouhlasí, může své právo uplatnit žalobou ve sporném řízení. Ohledně způsobu uplatnění tohoto práva však v současnosti nepanuje v právní praxi úplná shoda.

Za účinnosti předchozích právních předpisů se vycházelo z toho, že dědic, který se hodlal soudně domáhat odstranění spornosti majetkové položky, měl v zásadě dvě varianty postupu. Domáhat se svých práv mohl buď prostřednictvím žaloby na plnění nebo i prostřednictvím žaloby určovací. Nejvyšší soud se v této záležitosti vyjádřil následovně: *„Postupem podle § 175y odst. 1 o. s. ř.¹⁷² může být soudním rozhodnutím odstraněna spornost aktiv nebo pasiv dědictví (§ 175k odst. 3 o. s. ř.) nebo spornost skutečnosti významné pro vypořádání společného jmění manželů (§ 175l o. s. ř.) na základě žaloby o určení podle § 80 písm. c) o. s. ř. nebo může být vztah mezi dědici (mezi dědici a pozůstalým manželem) vyřešen na základě žaloby na plnění podle § 80 písm. b) o. s. ř., kdy otázky sporných aktiv nebo pasiv dědictví nebo skutečností významných pro vypořádání společného jmění manželů, budou řešeny jako otázky předběžné.“¹⁷³* Za účinnosti předchozích předpisů tak bylo bezesporu možné žalovat na určení, že zůstavitel byl ke dni svého úmrtí vlastníkem sporného majetku, případně že se jednalo o majetek náležející do společného jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky. Pokud soud rozhodl v tom smyslu, že vlastnictví zůstavitele ke spornému majetku potvrdil, vyústilo to v zahájení dodatečného projednání dědictví, kde se tento majetek dodatečně vypořádal. Užití určovací žaloby, jejímž prostřednictvím se určovalo vlastnické právo zůstavitele ke spornému majetku k datu úmrtí, vycházelo z toho, že pokud měl zůstavitel více dědiců, dědictví ohledně sporného majetku nemohlo být logicky před odstraněním spornosti vypořádáno. Dědici se tak nemohli

C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 392. Dále rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2020, sp. zn. 24 Cdo 311/2020. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁷² Ustanovení § 175y odst. 1 občanského soudního řádu 1963 (ve znění účinném do 31. 12. 2013) upravovalo možnost uplatnění práva žalobou obdobně jako dnes ustanovení § 189 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁷³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2007, sp. zn. 21 Cdo 2138/2006. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

bez dalšího domáhat určení, že oni jsou (spolu)vlastníky dané věci, ať již movité či nemovité, jelikož ještě nebylo jasné, jak si majetek hodlají rozdělit.¹⁷⁴

Na druhou stranu však v praxi nebylo ani vyloučeno, aby se dědic domáhal rovnou konečného vyřešení majetkového sporu prostřednictvím žaloby na plnění, pokud to bylo v daném případě možné – zde si lze představit např. situaci, kdy se dědic rovnou po druhém dědici domáhá zaplacení poloviny peněžních prostředků, k jejichž darování došlo ještě za života zůstavitele, avšak žalující dědic tvrdí, že darování ve prospěch druhého dědice bylo neplatné pro zůstavitelovu duševní poruchu. V rámci tohoto řízení tak došlo k odstranění spornosti majetku a rovnou i k vypořádání vztahů mezi dědici. Otázka, zda sporný majetek náležel zůstaviteli, tak v takovémto řízení byla řešena jako otázka předběžná.

Přestože je současná právní úprava sporů o rozsah pozůstalosti téměř shodná s právní úpravou předchozí, lze v ní spatřovat jednu odlišnost, která vnáší do relativně jednoznačně fungující praxe určitou nejasnost. Zákon o zvláštních řízeních soudních totiž v ustanovení § 193 odst. 1, které se věnuje dodatečnému projednání pozůstalosti, stanoví, že pokud se po právní moci usnesení o dědictví objeví majetek tvořící aktivum pozůstalosti, popř. pokud se objeví i nějaké pasivum pozůstalosti, soud o tato aktiva a pasiva doplní soupis nebo seznam vyhotovený v dosavadním řízení. Tento postup se však dle tohoto ustanovení neuplatní, jedná-li se o aktiva a pasiva (nebo majetek ve společném jmění zůstavitele a jeho pozůstalé manželky), k nimž se s ohledem na jejich spornost nepřihlíží. O praktických důsledcích tohoto relativně drobného doplnění právní úpravy dodatečného projednání pozůstalosti týkajícího se sporných položek nalezneme hned několik názorů. V důvodové zprávě není o záměrech zákonodárce v této otázce nikterak pojednáno.

Ladislav Muzikář v komentáři k zákonu o zvláštních řízeních soudních ohledně této části ustanovení § 193 odst. 1 pouze konstatuje, že k doplnění soupisu či seznamu nedojde, pokud se k nově objevenému aktivu, pasivu či položce společného jmění manželů z důvodu jejich spornosti nepřihlíží, což podle něj lze zjistit, jen pokud dojde k dodatečnému projednání pozůstalosti na žádost.¹⁷⁵ Tento autor tak ze znění tohoto ustanovení nedovozuje nemožnost dodatečného projednání pozůstalosti ohledně majetku, který byl v původním řízení sporný.

¹⁷⁴ K tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2000, sp. zn. 20 Cdo 1897/98. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2007, sp. zn. 29 Odo 208/2005. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁷⁵ MUZIKÁŘ, Ladislav. § 193 Dodatečné projednání po rozhodnutí o pozůstalosti. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 359.

Dále uvádí, že rozhodování o sporném majetku se bude mimo řízení o pozůstalosti dít vesměs na základě žaloby na určení, že zůstavitel byl ke dni úmrtí vlastníkem nějaké věci či nositelem nějakého práva.¹⁷⁶ Použití žaloby na určení vlastnického práva zůstavitele je dle mého názoru v podstatě předzvěstí dodatečného projednání pozůstalosti ohledně tohoto majetku. V jiné publikaci se též autor k této otázce vyjadřuje v tom smyslu, že pokud byla ve sporném nalézacím řízení spornost majetkové položky odstraněna tak, že vlastnické právo zůstavitele bylo prokázáno, nic nebrání provedení dodatečného projednání pozůstalosti o této položce.¹⁷⁷

I další názory objevující se v odborné literatuře nepovažují provedení dodatečného projednání pozůstalosti ohledně majetku, k němuž nebylo v původním řízení v důsledku jeho spornosti přihlédnuto, za nikterak problematické.¹⁷⁸ Předpokládám, že tyto názory vychází z pohledu, že i za současné praxe se budou majetkové spory řešit zejména prostřednictvím žaloby na určení vlastnického práva zůstavitele k datu úmrtí, jejíž úspěšné uplatnění následně odůvodní zahájení dodatečného projednání pozůstalosti ohledně majetku, jehož spornost byla v soudním řízení odstraněna. V dodatečném projednání se dědici ohledně již nesporného majetku vypořádají dle svých zákonných možností.¹⁷⁹

Aktuálně se však v soudní praxi vyskytuje i přístup značně odlišný, který vyjadřuje rozhodnutí Krajského soudu v Praze. Tento soud ve svém rozhodnutí dochází k závěru, že za současných právních předpisů již není možné žalovat na určení, že zůstavitel byl k datu úmrtí vlastníkem sporného majetku, nýbrž dědici se mají v takovéto situaci domáhat svých práv žalobou na plnění, konkrétně žalobou na vydání věci, vyklizení věci či vydání bezdůvodného obohacení. Případně sice žaloba může znít i na určení vlastnického (či spoluvlastnického) práva, nicméně vlastnického práva dědice, a to pokud se jedná

¹⁷⁶ MUZIKÁŘ, Ladislav. § 189 Uplatňování práv žalobou. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 354.

¹⁷⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola I. Řízení o pozůstalosti a jeho funkce. Majetková funkce. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 361.

¹⁷⁸ K tomu viz např. HAMULÁKOVÁ, Klára; PETROV KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 193. Dodatečné projednání po rozhodnutí o pozůstalosti. I. Dodatečně objevený majetek. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 359. Dále TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 172. Zjištění aktiv. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jirí; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 393.

¹⁷⁹ Pro úplnost je potřeba doplnit, že v této situaci nemusí k dodatečnému projednání pozůstalosti obligatorně dojít s ohledem na přístup zákona o zvláštních řízeních soudních, kdy se nově objevený majetek dodatečně projedná, pokud o to alespoň jeden dědic požádá (k tomu viz ustanovení § 193 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních). Toto nicméně nemění nic na závěru, že dodatečné projednání pozůstalosti po odstranění spornosti majetkové položky je možné.

o nemovitost zapisovanou do katastru nemovitostí. Krajský soud v Praze ve svém rozhodnutí vyjadřuje názor, že s ohledem na změnu legislativy, a to zejména v podobě ustanovení § 193 odst. 1 část věty za středníkem zákona o zvláštních řízeních soudních, již není možné žalovat na určení vlastnického práva zůstavitele ke spornému majetku, jelikož žalující dědici na takovém určení nemají naléhavý právní zájem. Své ochrany totiž dosáhnou prostřednictvím žaloby na plnění (případně na určení vlastnického práva dědice, pokud se jedná o nemovitosti zapisované do veřejného seznamu), kde mají ohledně velikosti svého nároku vycházet z vydaného usnesení o pozůstalosti. Dle Krajského soudu v Praze totiž zákon již nepředpokládá provedení dodatečného projednání pozůstalosti ohledně majetku, jehož spornost byla odstraněna.¹⁸⁰ K tomuto výkladu se zřejmě kloní i Martin Šešina v komentáři k občanskému zákoníku 2012, nicméně pouze konstatuje, že o původně sporných majetkových položkách se již dodatečné projednání pozůstalosti nepovede, přičemž tyto úvahy a jejich důsledky dále nikterak nerozvádí.¹⁸¹

Se závěry Krajského soudu v Praze si dovolím nesouhlasit. Domnívám se, že zákonodárce doplnil ustanovení o nemožnosti dodatečně projednat sporný majetek z toho důvodu, aby jednoznačně vyloučil možnost opakovaného rozhodování o sporném majetku, pokud v mezidobí nebyla ve sporném řízení odstraněna jeho spornost. S touto situací se musel mimo jiné vypořádat Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí, v němž konstatoval, že není možné vést dodatečné řízení o majetku, k němuž nebylo v původním řízení přihlédnuto z důvodu jeho spornosti, i když soudní komisař původně učinil tento závěr o spornosti v rozporu se zákonem. V této věci totiž po skončení řízení o dědictví následně došlo k podání návrhu na dodatečné projednání, při němž soudní komisař o sporném majetku rozhodoval znovu a jinak, aniž by však došlo v rámci sporného řízení k odstranění spornosti toho majetku a k jednoznačnému určení, že majetek náležel do aktiv dědictví.¹⁸² Proti tomuto postupu se Nejvyšší soud v daném rozhodnutí vymezuje a tento postup dle mého názoru vylučuje i předmětná část ustanovení § 193 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních o nemožnosti dodatečně projednat sporné položky, případně o ně doplňovat soupis či seznam aktiv pozůstalosti. Samozřejmě toto ustanovení bude dopadat i na sporné majetkové položky vyloženě nově objevené.

¹⁸⁰ K tomu viz Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 17. září 2019, sp. zn. 22 Co 84/2018. Dostupný z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-27].

¹⁸¹ ŠEŠINA, Martin. Řízení o pozůstalosti. Sporná aktiva a pasiva pozůstalosti. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 653-654.

¹⁸² K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2012, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Nemyslím si však, že by zákonodárce chtěl naznačit, že již nadále není možné odstranit spornost majetku prostřednictvím žaloby na určení vlastnického práva zůstavitele, na kterou by navazovalo dodatečné projednání pozůstalosti, jak dovozuje Krajský soud v Praze ve shora uvedeném rozhodnutí. Bylo by dle mého názoru nesprávné stanovit, že jakmile se jednou dědici v řízení o pozůstalosti ohledně majetku vypořádají, budou pro ně tyto podíly závazné i pro ostatní majetek, byť původně sporný. V řízení o pozůstalosti se může lehce stát, že dědici se původně v řízení dohodnou tak, že veškerý majetek nabude jen jeden z nich s tím, že druhý ničeho nepožaduje, jelikož se např. jedná jen o nějaký drobný majetek nízké hodnoty, zatímco velká majetková položka v podobě nemovitosti je mezi těmito dědici sporná. Znamenal by výklad Krajského soudu v Praze, že by se dědic, který původně v řízení nenabyl žádný majetek, nemohl soudně domáhat určení, že je spoluvlastníkem nemovitosti, jelikož v původním řízení byl jeho podíl na majetku nulový? Nebo co kdyby se dědici ohledně majetku, jehož spornost byla odstraněna, chtěli vypořádat nějak úplně odlišně, např. tak, že nemovitost nabude jeden a druhému bude zřízeno věčné břemeno? Myslím si, že výklad Krajského soudu v Praze, dle něž již není nadále možné žalovat na určení vlastnického práva zůstavitele a následně provést dodatečné projednání pozůstalosti se všemi zákonnými možnostmi vypořádání, je zjednodušující a způsobil by zamezení možnosti dědiců dohodnout se na vypořádání majetku, jehož spornost byla odstraněna, čímž by nedůvodně krátil jejich práva.

Dědic, který se domáhá určení, že zůstavitel k datu úmrtí byl vlastníkem nějaké majetkové položky, má dle mého názoru na takovémto určení naléhavý právní zájem. V souladu s ustálenou judikaturou lze určovací žalobu užít tam, kde by se právní postavení žalobce bez tohoto určení stalo nejistým. Zpravidla by sice neměla mít místo tam, kde lze žalovat na plnění, nicméně toto nelze chápat všeobecně. Prokáže-li žalobce, že má naléhavý právní zájem na určení, přestože může žalovat i na plnění, nelze mu určovací žalobu odeprít. Určovací žaloba je považována za nedovolenou pouze tam, kde by její užití nesloužilo potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Pokud však v důsledku určovací žaloby dojde k vytvoření pevného právního základu pro právní vztahy účastníků sporu, čímž se předejde žalobě o plnění, je žaloba o určení přípustná.¹⁸³ Užití určovací žaloby, jejímž prostřednictvím dojde k určení vlastnického práva zůstavitele k datu úmrtí, je dle mého soudu i za účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních dovolená,

¹⁸³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96. Dostupný z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-27].

pokud je jejím účelem odstranění spornosti předmětné majtkové položky. V takovéto situaci totiž žaloba na plnění nebude dalším krokem, jelikož se vztahy mezi dědici ohledně tohoto původně sporného majetku vypořádají právě v dodatečném projednání pozůstalosti.

Pokud by dědici o další řízení v podobě dodatečného projednání dědictví nejevili zájem, současná právní úprava předvídá i možnost, že dědici o dodatečné projednání nepožádají, čímž nastane předpoklad, že i nový majetek nabyli v podílech dle původního usnesení.¹⁸⁴ Nicméně nevyužití dodatečného projednání tak nastane z důvodu srozumění dědiců s majetkovým vypořádáním podle výsledku původního řízení, ne proto, že by jim zákonodárce možnost dohodnout se jinak odňal.

Nejvyšší soud se k otázce výkladu předmětného ustanovení dosud přímo nevyjádřil, nicméně ve svém rozsudku, který se týkal domáhání se původně sporného aktiva již za účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních mimo jiné uvedl: „*Na základě žaloby podané podle ustanovení § 189 odst. 2 z.ř.s. pak může být – v závislosti na obsahu žaloby a žalobním petitu – soudním rozhodnutím nejen odstraněna spornost aktiv (nebo pasiv) dědictví (především na základě žaloby na určení podle ustanovení § 80 o.s.ř.), ale může dojít také ke konečnému řešení vztahu mezi dědici na základě žaloby na plnění, při níž vyřešení otázky sporných aktiv (nebo pasiv) dědictví bude představovat posouzení předběžné otázky.*“¹⁸⁵

Z tohoto vyjádření lze tak dle mého názoru dovodit, že se Nejvyšší soud přiklání k možnosti i nadále pro odstranění spornosti využívat kromě žalob na plnění také žaloby na určení vlastnického práva zůstavitele k datu úmrtí. Pokud by totiž Nejvyšší soud měl na mysli žalobu na určení vlastnického práva dědice pro případ nemovitostí zapsaných v katastru nemovitostí, nejednalo by se pouze o rozhodnutí odstraňující spornost tak, jak o něm Nejvyšší soud v tomto smyslu hovoří.

5.4 Majetkové spory dědiců se třetími osobami

Konečné usnesení vydané v řízení o pozůstalosti nemůže zakládat práva a povinnosti třetích osob, které se tohoto řízení neúčastnily. Tento fakt se promítá v řízení o pozůstalosti tím způsobem, že pokud je jako aktivum pozůstalosti pojat nějaký majetek,

¹⁸⁴ Viz ustanovení § 193 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních.

¹⁸⁵ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2020, sp. zn. 24 Cdo 311/2020. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

o němž dědici tvrdí, že náleží zůstaviteli, nezakládá to nenapadnutelný doklad o zůstavitelově, resp. dědicově vlastnictví tohoto majetku. Osoba, která se domnívá, že je skutečným vlastníkem, se může v soudním řízení domáhat určení, že je vlastníkem tohoto majetku, případně může dědice žalovat na vydání této věci.

Pokud je do aktiv pozůstalosti pojata dědicem tvrzená pohledávka zůstavitele za třetí osobou, nezakládá to povinnost této třetí osoby plnit dědici a usnesení o pozůstalosti, které potvrzuje, že dědic nabyt tuto zůstavitelovu pohledávku, není možné považovat za exekuční titul způsobilý k vymožení této pohledávky zůstavitele za jeho dlužníkem. Zůstavitelův dlužník nebyl a ani nemohl být účastníkem řízení o pozůstalosti, proto pro něj usnesení o pozůstalosti nemůže být závazné.¹⁸⁶

Obdobně je nutno na věc pohlížet i co se týče pohledávek věřitele, které nebyly zařazeny do pasiv pozůstalosti. Pokud nějaký dluh nebyl do pasiv pozůstalosti zařazen (např. proto, že se dědici shodli na tom, že jej neuznávají co do důvodu a výše, nebo i proto, že se k němu jako spornému mezi dědici nepřihlédlo), není tím nikterak vyloučena možnost věřitele, který zároveň může být i jedním z dědiců, aby se po dědicích ve sporném řízení domáhal zaplacení své pohledávky.¹⁸⁷

Naopak zařazení dluhu do pasiv pozůstalosti nemá povahu uznání tohoto dluhu, nezakládá povinnost dědiců tento dluh plnit, ani jim neodebírá možnost uplatňovat proti věřiteli námitky, např. promlčení.¹⁸⁸

Pokud by se dědici shodně domnívali, že zůstaviteli k datu úmrtí náležel nějaký majetek, jelikož ho např. za života převedl na třetí osobu darovací smlouvou, o jejíž platnosti dědici pochybují, mohou se domáhat určení, že zůstavitel byl k datu úmrtí vlastníkem daného majetku.¹⁸⁹ Lze předpokládat, že zejména v případě velkých majetkových hodnot, jako jsou nemovité věci či členská práva a povinnosti v bytovém družstvu, budou chtít dědici mít nejprve zůstavitelovo vlastnictví postaveno na jisto, než si nechají tento majetek v řízení

¹⁸⁶ K tomu viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 1997, sp. zn. 2 Cdon 1110/96. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2021-03-29]. ASPI ID JUD9621CZ.

¹⁸⁷ MUZIKÁŘ, Ladislav. § 189 Uplatňování práv žalobou. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 354.

¹⁸⁸ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola IX. Zjišťování aktiv a pasiv pozůstalosti. Nezávaznost majetkových zjištění pro třetí osoby. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 570.

¹⁸⁹ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2007, sp. zn. 29 Odo 208/2005. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

o pozůstalosti projednat. Tuto cestu by zřejmě volili mimo jiné z toho důvodu, že se při uplatnění výhrady soupisu pozůstalosti odvíjí odpovědnost za pasiva pozůstalosti od výše ceny nabytého dědictví či že výše odměny notáře se v řízení o pozůstalosti počítá z obvyklé ceny pozůstalosti.

6 Ostatní spory z řízení o pozůstalosti

Aby tato rigorózní práce představovala co možná nejkompexnější pojednání o všemožných sporech vyvstávajících z řízení o pozůstalosti, věnuje se poslední kapitola této práce ještě několika dalším typům sporů, které s řízením o pozůstalosti souvisí. Některé z nich sice v praxi nejsou tolik časté, nicméně je nutno s jejich existencí počítat. Tato kapitola proto pojednává o názoru zákonodárce na jejich řešení, případně o pohledu právní teorie či soudní praxe v těchto otázkách. Vzhledem k tomu, že se u některých z těchto sporů skutečně nejedná o časté situace, není jim věnováno v odborné literatuře mnoho pozornosti. Tato kapitola je tak doplněna úvahami o možných způsobech postupu tam, kde právní úprava chybí a právní doktrína se doposud nevyjádřila.

6.1 Spory o započtení

Jako nejklassičtější a zřejmě i nejčastější z této kategorie „ostatních“ sporů můžeme zmínit spory o započtení na dědický podíl či povinný díl. Započtení neboli *kolace* je tradiční dědickoprávní institut, jehož účelem je „*sloužit spravedlivému rozvržení majetkového přínosu pocházejícího od zůstavitele do majetku dědiců, cílem je odstranit, resp. snížit majetkové disproporce mezi dědici, pokud mají původ v majetkových zdrojích plynoucích od zůstavitele, tak, aby bylo dosaženo alespoň částečného srovnání hodnoty majetku nabytého jednotlivými dědici jak dědictvím, tak i bezplatným nabytím za života zůstavitele.*“¹⁹⁰ Právní úpravu započtení přináší občanský zákoník 2012, který určuje, v jakých případech je možné za účelem spravedlivějšího uspořádání majetkových vztahů mezi dědici modifikovat výši dědického podílu dědice či povinného dílu nepominutelného dědice.¹⁹¹

K započtení na dědický podíl se přistupuje v situaci, kdy dědici v souvislosti s jejich odlišným pohledem na věc neuzavřou dohodu o výši dědických podílů či dohodu o rozdělení pozůstalosti, tudíž soudnímu komisaři nezbyde než dědicům potvrdit nabytí dědictví dle jejich dědických podílů. V těchto případech zpravidla mezi dědici v různých směrech existují neshody a může se snadno stát, že rozpor nastane i v otázce, zda je v souladu s právem požadavek jednoho z dědiců, aby se na dědický podíl jiného dědice započtetlo nějaké bezúplatné plnění, které tento dědic za života zůstavitele od něj obdržel.

¹⁹⁰ Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2020, sp. zn. 24 Cdo 222/2019. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

¹⁹¹ Viz ustanovení § 1658 až § 1664 občanského zákoníku 2012.

Takovéto spory o započtení na dědický podíl mohou mít povahu jak sporu o právní posouzení, tak i sporu o skutkové okolnosti případu. Za zajímavé lze označit, že i pokud jsou spory mezi dědici ohledně započtení na sporném skutkovém základu, rozhodnout v této otázce musí pouze soud v řízení o pozůstalosti. Není přípustné spor o započtení na dědický podíl uplatňovat žalobou v občanském soudním řízení.¹⁹² Vychází se totiž z myšlenky, že sporná otázka o započtení na dědický podíl nepředstavuje spornou otázku dědického práva, nýbrž představuje pouze spor o velikost dědického podílu dědice, jehož dědické právo je nesporné.¹⁹³ Je proto nutné, aby se spor o započtení vyřešil pouze v rámci řízení o pozůstalosti, k podání žaloby za účelem vyřešení sporu mimo pozůstalostní řízení se neodkazuje. O tom, zda provede započtení na dědický podíl, soudní komisař nerozhoduje samostatným výrokem, jako je tomu např. v otázce vypořádání povinného dílu. Započtení se projeví ve výroku, v němž soud rozhodne o potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů, konkrétně se případné započtení projeví v jejich výši.¹⁹⁴

Takovéto řešení, dle něhož se veškeré spory o započtení, tedy i spory se sporným skutkovým základem, rozhodují v řízení o pozůstalosti, můžeme považovat za tradiční, jelikož se uplatňovalo jak za nedávné úpravy řízení o dědictví občanským soudním řádem 1963 a úpravy započtení občanským zákoníkem 1964, tak dokonce již judikatura k nespornému patentu a obecnému zákoníku občanskému se vyjadřovala v tom smyslu, že sporná otázka započtení je předmětem nesporného řízení.¹⁹⁵ Přestože řešení je tradiční, můžeme na něj nahlížet i jako na trochu nekoncepční, když svěřuje rozhodování sporných skutkových okolností řízení nespornému. Je ovšem pravdou, že v rámci započtení na dědický podíl jde často o darování velkých majetkových položek, např. nemovitostí, proto prokazování těchto skutečností nemusí být nutně tolik náročné a kolikrát ani ke sporu o skutkové stránce věci dojít nemusí. Spor o započtení na dědický podíl tak často může být představován pouze sporem o právní posouzení, např. stanovení ceny daru¹⁹⁶, zda bylo darování obvyklé či zda je možné při skutkově nesporném případě přistoupit s ohledem

¹⁹² DRÁPAL, Ljubomír. § 1693 [Dohoda o dědických podílech, právo na vypořádání]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 552.

¹⁹³ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel. § 1664 [Započtení provedené soudem]. Rozhodnutí soudního komisaře. In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 419.

¹⁹⁴ Viz ustanovení § 1692 odst. 2 občanského zákoníku 2012.

¹⁹⁵ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>. Dále rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 14.552.

¹⁹⁶ K tomu srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-31].

na časovou limitaci k započtení na dědický podíl tak, aby jeho neprovedením nedošlo k neodůvodněnému znevýhodnění potomka zůstavitele.¹⁹⁷

Tato podkapitola dosud pojednávala zejména o institutu započtení na dědický podíl, nicméně v souvislosti s novou koncepcí nepominutelného dědice a jeho ochrany spočívající v právu na povinný díl, obsahuje současná právní úprava i pravidla pro započtení na povinný díl. Základní rozdíl mezi započtením na povinný díl a započtením na dědický podíl můžeme spatřovat zejména v tom, že k započtení na dědický podíl soud přistupuje pouze, pokud to nařídí zůstavitel, případně pokud by byl neprovedením zápočtu neodůvodněně znevýhodněn nepominutelný dědic; započtení na povinný díl se provádí, i pokud tak zůstavitel nepřikázal.¹⁹⁸

Za další rozdíl z procesního hlediska můžeme označit fakt, že spory o započtení na povinný díl se nebudou na rozdíl od sporů o započtení na dědický podíl vždy rozhodovat v rámci řízení o pozůstalosti. Pokud nepominutelný dědic právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti uplatní, bude se v tomto řízení jeho právo vypořádávat a v rámci toho se soudní komisař musí zabývat i tím, zda se bude na povinný díl nepominutelnému dědici něčeho započítávat [lze upozornit na to, že pokud by v důsledku započtení na povinný díl nemělo být na povinný díl vyplaceno ničeho, soudní komisař o tom musí v konečném usnesení i tak rozhodnout dle ustanovení § 185 odst. 3 písm. b) zákona o zvláštních řízeních soudních, aby se mohl proti tomuto rozhodnutí o povinném dílu nepominutelný dědic bránit odvoláním¹⁹⁹]. Pokud v otázce provedení zápočtu dojde ke sporu mezi účastníky řízení, musí se tento spor stejně jako spor o započtení na dědický podíl rozhodnout v řízení o pozůstalosti, a to i když tento spor bude založen na sporných skutkových okolnostech.

Pokud však nepominutelný dědic své právo na povinný díl v řízení o pozůstalosti uplatňovat nebude, avšak k požadování vyplacení povinného dílu po dědicích přistoupí až po skončení řízení o pozůstalosti prostřednictvím žaloby na zaplacení povinného dílu, bude se v tomto řízení vyvolaném žalobou nepominutelného dědice muset soud vypořádat i s výší povinného dílu, a tedy i případnými zápočty, jelikož obvyklá cena pozůstalosti určená v řízení

¹⁹⁷ K tomu srov. ustanovení § 1664 ve spojení s ustanovením § 1662 a ustanovením § 1660 odst. 2 občanského zákoníku 2012; dále související usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. 10 Co 219/2017. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-31].

¹⁹⁸ SVOBODA, Jiří. § 1664 [Započtení soudem]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 455.

¹⁹⁹ ŠEŠINA, Martin; WAWERKA, Karel. § 1660 [Započtení na povinný díl vůči nepominutelnému dědici]. Rozhodnutí soudního komisaře. In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 415.

o pozůstalosti pro tohoto nepominutelného dědice nebude závazná, když se jejího určení neúčastnil. Lze srovnat, že za účinnosti obecného zákoníku občanského a nesporného patentu byla otázka provedení zápočtu na povinný díl vždy předmětem pozůstalostního řízení. Dobová judikatura se vyjadřovala v tom smyslu, že „*spor mezi účastníky o tom, jak se má vypočísti povinný díl (započtení položek), jest rozhodnouti v nesporném řízení*“.²⁰⁰

Pokud by nastala situace sporného práva na povinný díl při současném uplatnění tohoto práva nepominutelným dědicem v řízení o pozůstalosti, přesný postup v otázce rozhodování sporů o započtení na povinný díl není úplně jasný, jelikož není ani jednoznačné, jakým způsobem má dojít k rozhodnutí sporu o právo na povinný díl, čemuž je věnována Kapitola čtvrtá nazvaná Spory o vydědění. Pokud by se uplatnil přístup v této kapitole označený jako konzervativní, který předpokládá nejprve vyřešení sporu o vydědění pomocí mechanismu k odstranění sporu o dědické právo, sporné otázky započtení na povinný díl by se řešily bezpochyby v rámci řízení o pozůstalosti, jelikož by v této fázi řízení bylo právo na povinný díl již jednoznačně zjištěné. Pokud by se však v praxi prosadil přístup moderní, není dle mého názoru úplně jasné, kdo by rozhodoval v otázce započtení na povinný díl, čímž tento přístup vnáší do soudní praxe další nejasnosti.

Pokud by rozhodnutí sporu o započtení na povinný díl bylo svěřeno řízení o pozůstalosti, spatřuji jako problematické, jakým způsobem by o provedení zápočtu soudní komisař rozhodl, jestliže by nastala situace sporného práva na povinný díl, tedy sporu o vydědění. V tomto případě totiž soudní komisař s ohledem na spornost práva na povinný díl v konečném usnesení tento povinný díl nevypořádává a nemůže se tedy v jeho výši projevit případné započtení. Logičtější se mi tudíž zdá přenechat rozhodnutí o sporném započtení soudu ve sporném řízení v rámci řízení o žalobě na zaplacení povinného dílu, kde se soud ve sporném řízení mimo otázku samotné existence práva na povinný díl bude zabývat i případným započtením na tento povinný díl. Pokud by soud v tomto řízení dospěl k názoru, že nepominutelný dědic právo na povinný díl má, rozhodl by o povinnosti dědiců nepominutelnému dědici zaplatit částku představující povinný díl, v níž by již bylo případné započtení zohledněno. Ohledně výše povinného dílu by se vycházelo z již pravomocně určené obvyklé ceny pozůstalosti, k jejímuž určení došlo v řízení o pozůstalosti za účasti nepominutelného dědice. Případné započtení by výslednou částku připadající na povinný díl mohlo modifikovat. Dle mého soudu tak v případě sporného práva na povinný díl nemá

²⁰⁰ Viz rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 14.552.

soudní komisař prostor přímo v řízení o pozůstalosti rozhodnout o započtení na povinný díl, když z důvodu spornosti práva na povinný díl nemůže o povinném dílu jako takovém vůbec rozhodnout. Domnívám se tedy, že v případě sporu o povinný díl při uplatnění moderního přístupu by i o započtení na tento povinný díl měl rozhodnout soud ve sporném řízení. To, jakým způsobem o započtení rozhodl, by se projevilo ve výši povinného dílu, který by byli dědici nepominutelnému dědici povinni zaplatit.

V případě sporu o započtení na povinný díl se tudíž domnívám, že o započtení na povinný díl by měl rozhodovat ten, kdo v konečném důsledku rozhodne o vypořádání povinného dílu (tzn. o jeho konečné výši) tak, aby případně v rámci přezkumu vypořádání povinného dílu rovnou mohlo dojít i k přezkumu provedeného započtení. Pokud je právo na povinný díl nesporné, bude rozhodovat o jeho vypořádání soudní komisař; pokud je toto právo sporné, rozhodne soud ve sporném řízení.

6.2 Spory o vypořádání dle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012

Občanský zákoník 2012 nově přináší další možnost modifikace dědických podílů tím, že stanoví: *„Dědí-li se podle zákonné dědické posloupnosti, má dědic právo požadovat po ostatních dědicích vypořádání, pokud se staral o zůstavitele delší dobu nebo přispěl značnou měrou k udržení či zvětšení zůstavitelova majetku prací, peněžitou podporou nebo podobným způsobem, aniž byl za to odměňován. Vypořádání se poskytne ve výši přiměřené trvání a rozsahu toho, co plnil, a hodnotě pozůstalosti; o tuto výši se zvětší jeho dědický podíl. To platí i v případě, že dědic, který není pozůstalým manželem, plnil vůči zůstaviteli vyživovací nebo obdobnou povinnost.“*²⁰¹ Toto ustanovení v podstatě přináší další možnost spravedlivějšího vypořádání mezi dědici a můžeme tak konstatovat, že se jedná o jistou formu započtení.

V praxi si lze aplikaci daného ustanovení o modifikaci dědického podílu představit tak, že v řízení o pozůstalosti některý z dědiců navrhne zvýšení svého dědického podílu z důvodu, že se např. na rozdíl od ostatních dědiců po delší dobu staral o nemohoucího zůstavitele. Soud v řízení o pozůstalosti pak provede za tímto účelem dokazování, a pokud dospěje k tomu, že onen dědic má na navrhované zvýšení svého dědického podílu nárok,

²⁰¹ Viz ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012.

rozhodne o tom tak, jak předpokládá ustanovení § 185 odst. 3 písm. a) zákona o zvláštních řízeních soudních. Ljubomír Drápal dovozuje, že by rozhodnutí v této věci mělo vypadat tak, že pozůstalostní soud v usnesení o dědictví v samostatném výroku stanoví částku, v níž se oprávněnému dědici poskytne jím požadované plnění, případně soud v řízení o pozůstalosti tímto výrokem rozhodne o tom, že se mu právo na vypořádání nepřiznává. Pokud je dědici požadované vypořádání přiznáno, nemá však nárok na výplatu stanovené částky od ostatních dědiců. Tato částka je použita jako základ pro provedení modifikace dědických podílů započtením tak, že dědici, jemuž bylo právo na vypořádání dle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012 přiznáno, se jeho dědický podíl navýší, ostatním dědicům se jejich dědický podíl poměrně sníží.²⁰² Z tohoto způsobu rozhodnutí o právu na vypořádání vychází i Nejvyšší soud.²⁰³ Tyto názory, předpokládám, vychází zejména z doslovného znění ustanovení § 185 odst. 3 písm. a) zákona o zvláštních řízeních soudních, které stanoví, že v rozhodnutí o dědictví soud dále rozhodne o návrhu dědice ze zákonné dědické posloupnosti na vypořádání podle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012. Domnívám se však, že i pokud by soudní komisař v daném usnesení o dědictví rozhodl o potvrzení nabytí dědictví dle dědických podílů, jejichž výše by již reflektovala provedenou modifikaci s tím, že výše dané částky, která byla pro tuto modifikaci použita, by vyplývala z odůvodnění rozhodnutí, nejednal by v rozporu s předmětným ustanovením. Soudím tak proto, že výrok o výši dané částky je úzce provázán s rozhodnutím o výši dědických podílů a v případě zrušení či změny jednoho musí dojít ke zrušení či změně i druhého. Soudím, že dané ustanovení vyjadřuje spíše povinnost soudního komisaře rozhodnout o nároku dědice v konečném rozhodnutí, pokud dědic právo na vypořádání uplatní, a nemuselo by nutně znamenat rozpor se zněním zákona, pokud by tak soudní komisař neučinil v samostatném výroku.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku 2012 uvádí, že daná možnost vypořádání byla do nového občanského zákoníku zavedena proto, že tradiční rodina již zpravidla nežije společně a v případě dlouhodobé nemoci, bezmocnosti či jiného závažného důvodu se o člena rodiny nezřídka stará jen některý z jeho potenciálních dědiců. Tento dědic by posléze měl mít možnost domáhat se úpravy svého dědického podílu v neprospěch těch, kteří byli v péči

²⁰² DRÁPAL, Ljubomír. § 1693 [Dohoda o dědických podílech, právo na vypořádání]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 553.

²⁰³ K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

o zůstavitele nečinní.²⁰⁴ Důvodové zprávě nelze než přisvědčit v tom, že takováto možnost významně odpovídá požadavkům dědiců v praxi. Přímo uplatnění tohoto nároku na vypořádání je sice v řízení o pozůstalosti relativně vzácné, nicméně velmi často nejsou zákonní dědici spokojeni s tím, že mají dědit rovným dílem, když se o zůstavitele staral jen jeden z nich. Lze tedy předpokládat, že se dané ustanovení bude v praxi uplatňovat postupně ve větší a větší míře. Je potřeba mít však na paměti, že v souladu s judikaturou by mělo docházet k přiznání tohoto vypořádání v případech výjimečných, kdy je z okolností případu zcela zjevné a nepochybné, že se některý z dědiců o zůstavitele staral sám, přičemž ostatní dědici se na péči o něj nepodíleli.²⁰⁵

Pokud bude mezi dědici panovat ohledně vzájemných nároků shoda, zpravidla k uplatnění nároku na vypořádání podle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012 přistupováno nebude, jelikož dědici své požadavky vypořádají v rámci dohody o rozdělení pozůstalosti či dohody o výši dědických podílů. Lze tak předpokládat, že pokud dědic svůj nárok na vypořádání podle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012 v řízení o pozůstalosti uplatní, bude se jednat o nárok mezi dědici sporný. Právní teorie i soudní praxe má v otázce, kde má být takovýto spor rozhodnut, zcela jasno. Jelikož se tak jako v případě sporu o započtení na dědický podíl jedná pouze o spor o výši dědického podílu, nikoli o spor o dědické právo jako takové, mělo by být o tomto nároku rozhodnuto výlučně v řízení o pozůstalosti²⁰⁶, a to i v případě, že spornými budou skutkové okolnosti celé záležitosti, což v tomto případě může nastat zcela běžně.

V otázce rozhodování skutkových sporů o vypořádání podle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012 a celkově u všech skutkových sporů o započtení nelze očekávat změnu v přístupu soudní praxe, jelikož stojí na jasné tradici a názory jsou v této otázce jednoznačné. Přesto však je možné učinit úvahu nad tím, zda by ze strany zákonodárce nebylo vhodné zvážit možnost řešení těchto skutkových sporů před soudem ve sporném řízení,

²⁰⁴ ELIÁŠ, Karel. Důvodová zpráva k § 1693. In ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012, s. 692.

²⁰⁵ K tomu srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 3893/2018. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

²⁰⁶ K tomu viz např. TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 185. Rozhodnutí o dědictví. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 433. Dále DRÁPAL, Ljubomír. § 1693 [Dohoda o dědických podílech, právo na vypořádání]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 553. Dále ŠEŠINA, Martin. § 1693 [Dohoda o výši dědických podílů]. Rozhodování pozůstalostního soudu. In ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 537.

tak jak je tomu pravidlem v ostatních případech skutkových sporů z řízení o pozůstalosti. Postup by byl takový, že pokud by nějaký dědic navrhl započtení na dědický podíl jiného dědice či uplatnil právo na vypořádání dle ustanovení § 1693 odst. 3 občanského zákoníku 2012, pokusil by se soudní komisař o vyřešení sporu dohodou mezi účastníky. Pokud by však k takové dohodě nedošlo a k rozhodnutí daného sporu by bylo nutné objasnit sporné skutkové okolnosti případu, zákon by obdobně jako v případě sporů o dědické právo určil, že dědic má být odkázán k uplatnění svého nároku ve sporném řízení. Soud ve sporném řízení by pak v dané věci po provedení dokazování rozhodl a tímto rozhodnutím by byl soud v řízení o pozůstalosti vázán. Pokud by účastník žalobu nepodal, tato byla odmítnuta či řízení o ní zastaveno, vycházelo by se v řízení o pozůstalosti z toho, že k jím tvrzeným nárokům nebude přihlédnuto.

Takovéto řešení by sice bylo zcela jiné, než jaké se nyní v otázce sporů o započtení v širším smyslu uplatňuje, nicméně nebylo by dle mého názoru nutně špatné. Myslím si, že takovéto řešení by dědice více motivovalo k nalezení smírného řešení, jelikož neshody před soudním komisařem jsou pro mnoho účastníků schůdnější a méně odstrašující než zahájení sporného řízení žalobou jednoho z nich. A pokud by již k zahájení sporného řízení skutečně došlo, bylo by to zejména proto, že spor mezi účastníky je těžko řešitelný, bude pravděpodobně vyžadovat rozsáhlé dokazování a půjde tak dle mého názoru lépe rozhodnout prostředky sporného řízení než v rámci řízení nesporného, které k tomu není v takové míře zařízeno.

6.3 Spory o vypravitele pohřbu

V případě, že zůstavitel nezanechá majetek žádný nebo sice nějaký majetek zanechá, avšak jedná se o majetek bez hodnoty či nepatrné hodnoty, zákonodárce dle mého názoru zcela správně nepovažuje za účelné, aby se provádělo klasické projednání pozůstalosti s rozsáhlým zjišťováním dědiců zůstavitele, když pozůstalost nepředstavuje v zásadě žádnou majetkovou hodnotu. V takovýchto případech se tak v souladu s požadavkem na procesní ekonomii řízení o pozůstalosti zastaví. Zákon o zvláštních řízeních soudních stanoví, že v případě, že je řízení o pozůstalosti zastaveno, je jeho účastníkem ten, kdo se postaral o pohřeb zůstavitele, neboli vypravitel pohřbu.²⁰⁷

²⁰⁷ Viz ustanovení § 110, § 153 a § 154 zákona o zvláštních řízeních soudních.

Přestože se v praxi bude jednat o zcela ojedinělou situaci, nelze vyloučit, že se postavení vypravitele pohřbu bude domáhat více osob. Vzhledem k tomu, že vypravitel pohřbu má v řízení o pozůstalosti, při němž se zjistí nepatrný majetek či majetek bez hodnoty, relativně významné právo se tohoto majetku²⁰⁸ ujmout, může nastat situace, že o sobě bude více osob tvrdit, že to jsou právě ony, kdo zůstavitelův pohřeb vypravily.

Za předchozí právní úpravy nebyl výslovně zákonem tento typ sporu upraven, avšak právní doktrínou bylo dovozováno, že jeho řešením by bylo analogické použití ustanovení § 175k odst. 1 či 2 občanského soudního řádu 1963 určené k řešení sporů o dědické právo.²⁰⁹

Současná právní úprava přinesla oproti té předchozí změnu v podobě výslovného zakotvení pravidla, že v případě, kdy je sporné, kdo se postaral o zůstavitelův pohřeb, použijí se přiměřeně k odstranění tohoto sporu ustanovení upravující spor o dědické právo.²¹⁰ Vzhledem k této úpravě tak bude postup při odstraňování sporu o to, kdo vypravil zůstavitelův pohřeb, odvislý od toho, zda se bude jednat o spor o rozhodných skutečnostech či spor o právní posouzení skutečností nesporných.

Pokud se jedná o spor o vypravitele pohřbu tkvící pouze v neshodě o právním posouzení skutkově nesporných okolností, můžeme si představit např. následující situaci. Někdo o sobě tvrdí, že je vypravitelem pohřbu s nárokem na vydání nepatrného majetku, což odůvodňuje tím, že ho o vypravení pohřbu zůstavitel před svou smrtí písemně požádal. Pohřeb však nakonec vypravil a uhradil někdo jiný, což není nikým rozporováno. V tomto případě tedy předpokládám, že by si soudní komisař věc sám posoudil a vydal usnesení o účastenství, tedy o tom, kdo je dle jeho názoru vypravitelem pohřbu, a tedy účastníkem řízení, a čí účast se v řízení ukončuje. Po právní moci tohoto usnesení by soudní komisař v řízení pokračoval už pouze s jediným vypravitelem pohřbu.

Jinak je tomu v případě sporu o skutkové okolnosti případu. Pod tímto si lze představit např. situaci, kdy soudnímu komisaři předloží dva domnělí vypravitelé pohřbu navzájem se vylučující potvrzení od pohřební služby o tom, že objednali a uhradili pohřeb, přičemž

²⁰⁸ Obvyklá cena tohoto majetku může být sice nízká, nicméně z emocionálního hlediska může být pro rodinné příslušníky tento majetek považován za významný.

²⁰⁹ DRÁPAL, Ljubomír. § 175k [Vyšetření dědického práva a spor o aktiva a pasiva dědictví]. In BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. Beckova edice komentované zákony, s. 633.

²¹⁰ Viz ustanovení § 154 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních.

oba tvrdí, že potvrzení toho druhého je zfalšované. V takovém případě soudnímu komisaři po marném pokusu o smírné odstranění sporu nezbyde než toho, jehož tvrzení se po zvážení všech okolností bude jevit jako slabší, odkázat k podání žaloby na určení, že je vypravitelem pohřbu zůstavitele. Po skončení soudního sporu pak soudní komisař bude z jeho výsledků v řízení o pozůstalosti dále vycházet. Z uvedeného je zřejmé, že zejména v případě sporů o skutkové okolnosti vypravení pohřbu, se postup jeví jako složitý a pro domnělého vypravitele pohřbu i nákladný, což ve výsledku může přispět k větší snaze účastníků o odstranění sporu mimo sporné řízení, než kdyby i rozhodnutí takového sporu bylo svěřeno soudnímu komisaři.

Přestože by výslovné zakotvení právní úpravy sporů o vypravení pohřbu mohlo být s ohledem na jejich výjimečnost považováno za nadbytečné, případně může být zákonný postup pro jejich odstranění vycházející z postupu stanoveného pro významné spory o dědické právo označován za neúměrný, jak se někteří autoři v tomto smyslu vyjadřují²¹¹, považují tuto právní úpravu za vhodně zvolenou. Existenci takovýchto sporů nelze vyloučit, proto vítám stanovení jasných pravidel pro jejich řešení. Užití analogie bez zákonného odkazu by jistě bylo velkou částí právní teorie kritizováno, což by ale jasný způsob řešení tohoto sporu nepřineslo. Odkaz k užití úpravy pro spory o dědické právo nepřinesl žádné výrazné a neúčelné rozšiřování zákonné úpravy, a i když by případný spor o skutkové okolnosti vypravení pohřbu způsobil vyvolání sporného řízení, přičemž hodnota sporu nebude nikterak vysoká, nelze s ohledem na vzácnost takového sporu očekávat zatížení justice. I přes nízkou hodnotu případného sporu by se však mělo vypraviteli pohřbu dostat ochrany jeho práv.

6.4 Spory o odkaz

Občanský zákoník 2012 vrátil do našeho právního řádu institut odkazu. Odkaz představuje možnost zůstavitele založit v pořízení pro případ smrti určité osobě právo na nabytí určité věci z pozůstalostního majetku, aniž by tato osoba musela podstoupit soudní

²¹¹ Viz např. MUŽIKÁŘ, Ladislav. § 154 Pozůstalost s majetkem bez hodnoty nebo nepatrné hodnoty. In MACKOVÁ, Alena; MUŽIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 290.

proces směřující k nabytí dědictví a aniž by tato osoba přímo vstoupila do majetkových práv a především povinností zůstavitele.²¹²

Uvedené již naznačuje, že odkazovník není zákonem o zvláštních řízeních soudních považován za účastníka řízení.²¹³ Jeho práva tak nejsou v řízení o pozůstalosti vypořádávána. Neznamená to však, že by se soudní komisař v řízení o pozůstalosti odkazy, které zůstavitel zřídil, vůbec nezabýval. Soudní komisař je povinen dohlédnout na splnění povinností dědiců vůči odkazovníkům předtím, než přistoupí k vydání rozhodnutí o dědictví.²¹⁴ Těmito povinnostmi je myšleno podání zprávy odkazovníkům o odkazu, splnění splatných odkazů osobám v zákoně uvedeným, příp. zajištění nesplatných odkazů ve prospěch těchto osob, a zajištění splnění odkazů neznámým a nepřítomným osobám.²¹⁵ V řízení o pozůstalosti tak jsou práva odkazovníků chráněna tím, že soudní komisař přistoupí k ukončení řízení o pozůstalosti až poté, co má ze strany osoby spravující pozůstalost prokázáno, že odkazovníci byli o odkazu zpraveni, a v případě osob, které jsou zákonem chráněny ve vyšší míře, dokonce až po té, co odkazy v jejich prospěch byly splněny či zajištěny.

Odkazovníkovo právo na odkaz není právem na pozůstalost či podíl z ní, jeho právo na vydání odkazu představuje pohledávku vůči dědicům na vydání předmětu odkazu.²¹⁶ Nelze sice říci, že odkazovník má postavení shodné s běžným věřitelem, jelikož zákon k jeho ochraně zavedl určité nástroje, jak je uvedeno shora, nicméně v otázce vymáhání svých nároků se odkazovník postavení běžného věřitele skutečně přibližuje. Z tohoto důvodu jsou tak v případě sporu o odkaz mezi dědicem a odkazovníkem veškeré nároky řešeny ve sporném řízení mimo řízení o pozůstalosti, a to prostřednictvím žaloby odkazovníka na plnění (např. na vydání předmětu odkazu). V řízení vyvolaném touto žalobou je jako předběžná otázka řešena např. i tvrzená neplatnost pořízení pro případ smrti, a tedy i neplatnost odkazu, jak uvádí judikatura k obecnému zákoníku občanskému²¹⁷, kterou lze s ohledem na podobnost právní úpravy odkazů bezpochyby použít i dnes.

²¹² BÍLEK, Petr. § 1594 [Pravidla zřízení odkazu]. In FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015, s. 310.

²¹³ K tomu viz ustanovení § 110 až § 116 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁴ K tomu viz ustanovení § 184 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²¹⁵ K tomu viz ustanovení § 1691 občanského zákoníku 2012.

²¹⁶ TLÁŠKOVÁ, Šárka. § 110. Dědic, vypravitel pohřbu a stát. In SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020. Beckova edice komentované zákony, s. 258.

²¹⁷ K tomu viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. prosince 1929, sp. zn. Rv II 264/29. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech

Za účinnosti obecného zákoníku občanského bylo dovozováno, že pokud dědici popírali platnost odkazu, nezbavovalo je to povinnosti splnit či zajistit odkazy pro skupinu osob, které zákon obzvláště chránil.²¹⁸ Takovýto výklad bych považovala za přiléhavý i dnes, navíc bych předpokládala, že by bylo vhodné dovést povinnost dědiců, kteří popírají platnost odkazu, odkazovníky o odkazu v každém případě vyrozumět (resp. vyžadovat splnění této povinnosti od osoby spravující pozůstalost i v případě dědiců popírajících platnost odkazu). Soudní komisař totiž s odkazovníky v řízení o pozůstalosti nejedná a tito nemají jinou možnost, jak se o odkazu dozvědět, pokud o něm nemají povědomí již v okamžik zůstavitelova úmrtí. Je už pak na odkazovnicích, zda se budou svého sporného práva na vydání předmětu odkazu v soudním řízení domáhat, nicméně pokud by popření odkazu dědici stačilo k vyvázání se z povinnosti podat odkazovníkovi o odkazu zprávu, bylo by pro dědice velmi snadné se z povinnosti vydat předmět odkazu vymanit, když by odkazovník o svém nároku nevěděl. Takovýto postup dědice by však dle mého názoru neměl být soudním komisařem posvěcen.

Řešení sporů o odkaz mimo řízení o pozůstalosti považuji za správně nastavený mechanismus, jelikož existence takového sporu nemá vliv na účastenství v řízení o pozůstalosti a nevidím tak důvod, proč by mělo být řízení o pozůstalosti řešením takovýchto sporů zatěžováno. Pokud bude odkazovník o svém nároku ze strany osoby spravující pozůstalost řádně vyrozuměn, je domáhání se jeho práva zcela správně již pouze na něm.

6.5 Spory z likvidace pozůstalosti

Likvidace pozůstalosti je zvláštním postupem pro řešení situace, když je pozůstalost předložena. V takovém případě totiž ustupuje funkce legitimační a do popředí se dostává jednak funkce majetková, jednak zejména funkce uhrazovací, která představuje hlavní cíl řízení o likvidaci pozůstalosti.²¹⁹ U předložené pozůstalosti totiž již nejde o to zjistit dědice a určit, jak mezi ně bude zůstavitelův majetek rozvržen, nýbrž účelem je zůstavitelův majetek

občanských (8599-9502) Františka Vážného pod č. 9468/29. Dále rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger Neue Folge (1898-1915) pod č. 807.

²¹⁸ K tomu viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 14. října 1932, sp. zn. Rv I 571/32. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (11303-12252) Františka Vážného pod č. 11979/32. V této věci lze spatřovat paralelu k ustanovení § 1691 odst. 1 písm. b) občanského zákoníku 2012.

²¹⁹ MUZIKÁŘ, Ladislav. B. Procesní část (řízení o pozůstalosti). Kapitola XI. Předložena pozůstalost a likvidace pozůstalosti. Funkce řízení o likvidaci. In ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges), s. 602-603.

co nejpřesněji zjistit, následně ho zpeněžit a výtěžek rozvrhnout mezi věřitele zjištěných pohledávek podle zákonných pravidel tak, aby bylo co nejvíce z těchto věřitelů alespoň částečně uspokojeno.

Jiný účel řízení se projevuje i v jiném okruhu účastníků řízení o pozůstalosti, pokud je nařízena likvidace pozůstalosti. Účastníky řízení při likvidaci pozůstalosti jsou tak přihlášení věřitelé, případně věřitelé mající právo na uspokojení své pohledávky, i když ji nepřihlásili, a likvidační správce.²²⁰ Standardním účastníkům řízení o pozůstalosti jejich účast zaniká právní mocí usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti.²²¹ Ani v případě likvidace pozůstalosti nelze vyloučit, že mezi účastníky řízení či třetími osobami nastanou nějaké sporné situace, které tato podkapitola stručně představí.

Majetek likvidační podstaty zjišťuje v řízení o likvidaci pozůstalosti likvidační správce či notář. V rámci likvidace pozůstalosti se již neuplatňuje zásada, že ke spornému majetku se nepřihlíží. Mělo by totiž dojít k co nejkomplexnějšímu zjištění o zůstavitelově majetku, jelikož v rámci likvidace pozůstalosti má dojít ke zpeněžení veškerého majetku zůstavitele.²²² Likvidační správce či notář je tak povinen učinit potřebná šetření k tomu, aby došlo k objasnění, zda do likvidační podstaty náleží majetek, který byl při projednání pozůstalosti sporný, a proto se k němu nepřihlíželo. Může se však stát, že je do likvidační podstaty zařazen majetek, k němuž někdo uplatňuje právo, které nepřipouští, aby tento majetek do likvidační podstaty patřil. Dále může dojít k tomu, že likvidační správce má za to, že do likvidační podstaty náleží majetek, který by dle informací v seznamu či systému, v němž je tento majetek evidován, neměl do likvidační podstaty náležet. Likvidační správce je povinen toto oznámit soudnímu komisaři, který mu udělí pokyn, zda má tento majetek nadále pokládat za majetek náležející do likvidační podstaty či nikoliv.²²³ Pokud bude v důsledku pokynu soudního komisaře tento sporný majetek i nadále náležet do likvidační podstaty, nastává zde povinnost vyrozumět o tom dotčené osoby, aby měly možnost uplatnit svá práva žalobou, jejímž prostřednictvím se budou domáhat vyloučení daného majetku z likvidační podstaty. Jedná se zde o obdobu vylučovací žaloby užívané v insolvenčním řízení.²²⁴ Opět

²²⁰ NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. Právo pro každého (Grada), s. 142.

²²¹ K tomu viz ustanovení § 117 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²²² MUZIKÁŘ, Ladislav. § 214 Zjišťování skutečností o majetku. In MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. Komentátor, s. 393.

²²³ Viz ustanovení § 214 a § 216 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²²⁴ K tomu srov. ustanovení § 225 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

se zde uplatní pravidlo, které stanoví neúspěch osoby, jež přes výzvu žalobu nepodala, žaloba byla odmítnuta či řízení o ní bylo zastaveno.²²⁵

V rámci likvidace pozůstalosti samozřejmě může dojít kromě sporů o majetek likvidační podstaty i ke sporu ohledně pohledávek zařazených do seznamu pohledávek. Při jednání, jehož účelem je přezkoumání pohledávek, může nastat situace, že některý z věřitelů popře pohledávku jiného věřitele (případně jeho právo na uspokojení pohledávky ze zajištění). Pokud soudní komisař setrvá na svém závěru, že lze pohledávku pokládat za prokázanou, vyzve popírajícího věřitele, aby se vyjádřil, zda požaduje, aby jím popřená pohledávka byla uplatněna žalobou. Pokud věřitel uplatnění pohledávky žalobou požaduje, je mu usnesením uložena povinnost složení jistoty, která slouží k případné náhradě nákladů řízení o žalobě a náhradě škody či jiné újmy vzniklé v důsledku nedůvodného popření pohledávky.²²⁶ Povinnost složení jistoty v tomto případě považuji za zcela vhodný způsob, jak eliminovat nedůvodné popírání pohledávek, když z povahy likvidace pozůstalosti vyplývá, že zájmem každého z věřitelů je, aby uspokojovaných pohledávek bylo co nejméně.

V rámci přezkumu pohledávek může dojít i k tomu, že soudní komisař dojde k závěru, že pohledávku nelze mít zcela či zčásti za prokázanou. Věřitel, jehož pohledávka je popřena či není považována za prokázanou, je soudním komisařem vyzván k podání žaloby na určení, že mu pohledávka náleží a v jaké výši. Žalobu podává věřitel proti likvidačnímu správci i proti popírajícímu věřiteli. Opět zde dochází k přístupu, že pokud nebude žaloba podána vůbec či včas, nebude pohledávka považována za zjištěnou a nebude tedy uspokojena. Rozhodnutí soudu o žalobě je závazné pro všechny účastníky řízení při likvidaci pozůstalosti.²²⁷

Po tomto exkurzu do řízení o likvidaci pozůstalosti lze závěrem konstatovat, že i v rámci tohoto relativně odlišného procesu se vychází z principu, že sporné otázky mají být vyloučeny k rozhodnutí mimo řízení o pozůstalosti, což považuji za zcela správné řešení.

²²⁵ Viz ustanovení § 222, § 224 a § 225 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²²⁶ Viz ustanovení § 256 a § 257 zákona o zvláštních řízeních soudních.

²²⁷ Viz ustanovení § 260, § 262 a § 265 zákona o zvláštních řízeních soudních. Dále ŠEŠINA, Martin. Řízení o pozůstalosti. Výzva věřiteli k podání žaloby. In ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV. 2.* vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 670.

Závěr

Za cíl své rigorózní práce jsem si stanovila předložení uceleného přehledu o právní úpravě řešení sporů, k nimž může dojít v průběhu řízení o pozůstalosti, případně i po jeho skončení. Za nejvýznamnější z nich považuji spory o dědické právo a spory o vydědění, proto se na ně tato práce zaměřuje detailněji a pojímá je i v historickém kontextu, spory o vydědění pak i v kontextu zahraničním. Dalším cílem této práce bylo zhodnotit právní úpravu sporů z řízení o pozůstalosti, seznámit čtenáře s výkladově nejasnými otázkami, v těchto nejasných otázkách představit nabízející se varianty výkladu, případně doporučit možné úpravy *de lege ferenda*, které by mohly přispět k odstranění aplikačních a interpretačních problémů a k lepšímu naplňování požadavku na předvídatelnost soudního rozhodování. V souladu s těmito cíli si závěrem dovoluji předložit následující úvahy.

Současná právní úprava tradičních sporů o dědické právo není příliš odlišná od právních úprav předchozích. Právní předpisy stále setrvávají na názoru, že spory o dědické právo založené na rozdílném právním hodnocení skutečností mezi účastníky nesporných by měly být vyřešeny v rámci řízení o pozůstalosti, zatímco spory, jejichž základ tkví v rozdílném tvrzení o rozhodných skutkových okolnostech, musí být posouzeny v řízení sporném. To vše vychází ze základních zásad sporného a nesporného řízení. Domnívám se, že na současném znění zákona v otázce řešení sporů o dědické právo není *de lege ferenda* ničeho potřeba měnit. Jistě by nebylo vhodné na soudního komisaře přenést rozsáhlé dokazování, k němuž musí docházet při prokazování sporných skutečností, zároveň by nebylo ani účelné zatěžovat sporné soudy rozhodováním sporů, jejichž rozhodnutí závisí pouze na právním posouzení dané věci.

V právní úpravě sporů o dědické právo došlo dále k několika zpřesněním či zákonnému zakotvení judikatorních výkladů, což považuji za přínosné, jelikož se pro znesvářené dědice jedná o relativně významné otázky. Příkladem lze uvést fikci neúspěchu ve věci pro určeného žalobce při nepodání žaloby, při jejím odmítnutí či zastavení řízení o této žalobě. Tato konstrukce dědice vede k nutnému zvážení možných přínosů a nevýhod zahájení sporného řízení, když nyní zákon již nestanoví, že pokud nebude sporné řízení zahájeno, bude spor rozhodnut v rámci řízení o pozůstalosti (na rozdíl od notářského řádu 1963). Řešení notářského řádu 1963 bylo pro dědice jistě jednodušší než účast ve sporném soudním řízení, proto se nemuseli zdráhat činit sporná skutková tvrzení i třeba na nereálném základu vedení pouhou záští založenou nedobrymi rodinnými vztahy.

Rigorózní práce se mimo jiné zabývá současnou právní úpravou ochrany oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti, když přijetím občanského zákoníku 2012 a zákona o zvláštních řízeních soudních v této otázce došlo k výraznému odklonu od tradičního přístupu, z nějž vycházely veškeré moderní kodexy občanského práva dosud platné na našem území. Ochranu oprávněného dědice tak již nadále neupravuje právo hmotné, nýbrž možnost pravého dědice domáhat se ochrany svého dědického práva po skončení řízení o pozůstalosti předvídá zákon o zvláštních řízeních soudních. Pouhé jediné a stručné ustanovení tohoto zákona, které stanoví, že *právní moc rozhodnutí o pozůstalosti nebrání tomu, kdo v době vydání rozhodnutí nebyl jako dědic účastníkem řízení o pozůstalosti, aby se svého práva domáhal žalobou*, způsobuje v právní teorii mnoho debat o nejasné povaze současné ochrany oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti. Má se pravý dědic domáhat svých práv žalobou reivindikační, žalobou na vydání bezdůvodného obohacení, žalobou na vydání dědictví ve smyslu klasické hereditatis petitio či snad dokonce žalobou na obnovu řízení?

Po zvážení všech kladů a záporů nabízených přístupů, s nimiž v předmětné podkapitole čtenáře seznamuji, jsem dospěla k závěru, že nejvhodnějším řešením se mi jeví setrvat na tradici a ochranu, o níž tak stručně hovoří analyzované ustanovení § 189 odst. 2 zákona o zvláštních řízeních soudních, vykládat ve smyslu klasické žaloby hereditatis petitio. Tato žaloba by nicméně dle mého názoru neměla být pojímána pouze jako žaloba na vydání dědictví, jejímž účelem je získání pozůstalostního majetku, nýbrž i jako komplexní prostředek ochrany oprávněného dědice, v jehož důsledku dojde k vyřešení i ostatních aspektů dědění nepravým dědicem. Domnívám se, že na základě této žaloby by tak mělo dojít k rozhodnutí soudu, v němž bude jednak určeno, že dědicem po zůstaviteli je onen oprávněný dědic, jednak by toto rozhodnutí dědici nepravému uložilo povinnost vydat majetek, který nabyt usnesením v řízení o pozůstalosti (popř. povinnost peněžité náhrady).

K dosažení spravedlivého uspořádání vztahů mezi dědicem pravým a nepravým by tak jako za předchozí právní úpravy bylo vhodné vycházet ze zásad uplatňujících se při vydání bezdůvodného obohacení. Jelikož by právo oprávněného dědice na vydání dědictví s ohledem na jeho četná specifika nemělo být dle mého soudu posuzováno jako nepromlčitelné vlastnické právo, předpokládám, že k promlčení možnosti domáhat se této ochrany dochází v subjektivní lhůtě tří let a objektivní lhůtě deseti let.

De lege ferenda se domnívám, že by bylo jistě vhodné, aby zákon zakotvil konkrétnější úpravu shora uvedených otázek souvisejících s ochranou oprávněného dědice

po skončení řízení o pozůstalosti tak, aby právní normy poskytovaly pro pravého dědice jasné a jednoznačné řešení.

Další nejasnou otázkou, na jejíž řešení jsem se při psaní této rigorózní práce zaměřila, jsou spory o vydědění čili spory o právo na povinný díl. Současná právní teorie prezentuje dva hlavní přístupy, které jsou však velmi odlišné, jak zřetelně vyplývá z příslušné kapitoly. Po zvážení všech pozitiv a negativ těchto dvou pohledů na řešení sporů o vydědění se přikláním k názoru, že by tyto spory měly být řešeny analogicky jako spory o dědické právo. Za tímto účelem bych navrhovala provedení zákonné úpravy, která by do textu zákona o zvláštních řízeních soudních vtělila ustanovení, jež by stanovilo (obdobně jako v případě sporů o vypravitele pohřbu) možnost využít pro spory o vydědění stejný mechanismus, jaký se užívá pro řešení sporů o dědické právo.

Toto řešení považuji za vhodné hned z několika důvodů. Vzhledem k tomu, že právní úprava sporů o dědické právo na našem území bezproblémově a bez velkých změn funguje již dlouhá léta, nenastávaly by ani v řešení sporů o vydědění nejasné momenty, kterých se v případě druhého přístupu nabízí celá řada. Dále toto řešení plně respektuje princip právní jistoty, když v rámci řízení o pozůstalosti v nejbližší možný moment dochází k odklizení sporu o vydědění, na rozdíl od druhého přístupu, který prosazuje v zásadě nejprve provedení řízení o pozůstalosti za účasti nepominutelného dědice s plným respektem k jeho právům zaručujícím mu řádné zjištění výše povinného dílu, přestože v tento okamžik vůbec není jasné, zda mu právo na povinný díl náleží.

Nemyslím si, že by řešení sporů o vydědění shodně se spory o dědické právo mělo způsobit výrazné prodloužení řízení o pozůstalosti oproti variantě druhé, kde může nepominutelný dědic jako účastník řízení vykonávat procesní úkony obstrukčního charakteru relativně velmi snadno, a to navíc i ve chvíli, kdy jeho právo na povinný díl vůbec není jisté.

Uvědomuji si však, že řešení sporů o právo na povinný díl prostřednictvím žaloby na plnění zcela mimo řízení o pozůstalosti, které považuji za méně vhodné, podporuje Nejvyšší soud, tudíž je zde vyšší pravděpodobnost, že se nakonec praxe i teorie přikloní k této variantě. V takovém případě bych však doporučovala inspirovat se rakouskou právní úpravou, která zaručuje dobré fungování tohoto řešení, zejména tím, že v případě sporu o právo na povinný díl nebude dovozována závaznost úkonů provedených v řízení o pozůstalosti pro následné sporné řízení, aby tak jako v Rakouské republice řízení o pozůstalosti

pro nepominutelného dědice sloužilo spíše jako možnost zorientovat se v majetkových otázkách pozůstalostního řízení a nenutilo ho tak již v řízení o pozůstalosti brojit všemi možnými prostředky, aby dosáhl co nejvýhodnější pozice pro následné sporné řízení o zaplacení povinného dílu.

V situaci, kdy by se u nás prosadil moderní přístup, při němž je o povinném dílu rozhodováno v případě sporu mimo řízení o pozůstalosti, bych dále zvažovala větší změnu koncepce ještě další inspirací v rakouském systému v tom smyslu, že by o povinném dílu v řízení o pozůstalosti nebylo nerozhodováno nikdy. Pokud by byl povinný díl sporný, řešilo by se toto právo výlučně ve sporném řízení, a pokud by spor o povinný díl mezi účastníky řízení nebyl, mohli by uzavřít o vypořádání povinného dílu dohodu. Řízení o pozůstalosti by tak nebylo zatěžováno nároky nepominutelného dědice, jehož postavení se skutečně blíží věřiteli – v případě shody mezi účastníky by jim nic nebránilo se na zaplacení povinného dílu jakkoliv dohodnout a v případě sporu o právo na povinný díl či jeho výši by měl nepominutelný dědic k dispozici právní prostředek ochrany v podobě žaloby na zaplacení povinného dílu.

V případě majetkových sporů, tedy sporů o rozsah pozůstalosti neboli sporů o aktiva pozůstalosti, pasiva pozůstalosti či společné jmění zůstavitele a pozůstalé manželky, vychází naše právní úprava převážně z té předchozí a navazuje na dobře fungující praxi, kdy se spory o skutkové okolnosti těchto otázek opět rozhodují mimo řízení o pozůstalosti, tedy mimo řízení nesporné. Podle mého názoru je takovéto řešení správné, zcela funkční a není na něm potřeba ničeho měnit.

Nejasným výkladem je však v současnosti zatížena otázka postupu po odstranění spornosti majetkové položky a následného dodatečného projednání pozůstalosti ohledně této již nesporné majetkové položky. Současná právní úprava totiž zařadila do zákona o zvláštních řízeních soudních mezi ustanovení o dodatečném projednání pozůstalosti část ustanovení, které stanoví, že postup pro dodatečné projednání pozůstalosti neplatí, pokud se jedná o sporné majetkové položky. Z tohoto ustanovení tak jak právní teorie, tak i soudní praxe dovozují různé důsledky, které jsou v této rigorózní práci detailně rozebrány. Jedna část názorů žádné větší praktické dopady této změny nepředpokládá, další část názorů však v této změně vidí nutnost odchýlit se od ustálené soudní praxe, a tedy spornost položek ve sporném řízení odstraňovat pouze na základě žalob na plnění, případně na určení vlastnického práva dědice, což sporný vztah mezi účastníky vyřeší s konečnou platností a nebude tak nutně

navazovat dodatečné projednání pozůstalosti. V otázce majetkového vypořádání ohledně této původně sporné položky se má dle těchto názorů vycházet z podílů nastavených v původním usnesení o pozůstalosti. Tento názor tak vylučuje žalobní petit znějící na určení vlastnického práva zůstavitele k datu úmrtí, který byl za účinnosti předchozích předpisů zcela běžně užíván.

S tímto názorem se však neztotožňuji, přičemž vycházím z toho, že zákonodárce zařazením tohoto ustanovení pomýšlel pouze na upravení dodatečného projednání pozůstalosti ohledně sporných majetkových položek, tedy buď majetku, který se v budoucnu objeví, avšak je mezi dědici sporný, nebo majetku, k němuž se v původním řízení z důvodu jeho spornosti nepřihlíželo a k odstranění jeho spornosti nedošlo. Domnívám se proto, že je v praxi stále možné žalovat jak na plnění, tak i na určení vlastnického práva zůstavitele. V případě úspěchu žaloby na určení vlastnického práva zůstavitele k datu úmrtí, když soud ve sporném řízení pravomocně deklaruje zůstavitelovo vlastnictví ke sporné položce, bude navazovat dodatečné projednání pozůstalosti o této již nesporné položce. V dodatečném projednání pozůstalosti se dědici budou moci domluvit na rozdělení tohoto majetku dle svých zákonných možností, v čemž spatřuji velkou výhodu tohoto přístupu. Oproti tomu druhý názorový proud totiž vychází z toho, že jakmile se jednou dědici ohledně majetku vypořádají, budou muset z těchto podílů vycházet i do budoucna. Nemožnost dohody způsobená vyloučením možnosti dodatečného projednání pozůstalosti o majetkové položce, jejíž spornost byla odstraněna, by v mnoha případech zapříčinila další problémy v podobě např. spoluvlastnictví o neprakticky rozvrstvených podílech, což by mohlo vést k dalším soudním rozepřím. Navíc se může stát, že zůstavitel pořídí komplikovanou závěť, která majetkové vypořádání pojme velmi složitě. Mohla by soudní praxe chtít po dědici, aby předtím, než bude žalovat na plnění, vykládal vůli zůstavitele v této komplikované závěti ohledně jeho představy o rozdělení např. peněžních prostředků, které jsou mezi dědici sporné? A měl by takovýto výklad pořízení pro případ smrti provádět soud ve sporném řízení, aby rozhodl o tom, zda požadavek žalujícího dědice je po právu či nikoliv? Domnívám se, že pokud se tento dosud nejistý výklad zákonného ustanovení v budoucnu ustálí tak, že dodatečné projednání pozůstalosti o původně sporných položkách, jejichž spornost byla odstraněna, bude i nadále možné, bude tím nastolen stav, který bude pro všechny vyhovující a bude lépe odpovídat praktickým potřebám dědiců.

V poslední kapitole se v rámci řešení sporů o započtení v širším smyslu zabývám myšlenkou, zda by i v případě sporů o skutkových okolnostech významných pro započtení nemohl být zvolen postup, kdy by o sporných skutečnostech rozhodoval soud ve sporném řízení, v kontrastu k současnému přístupu, který jednoznačně vychází z toho, že v otázce těchto sporů by se mělo rozhodovat výlučně v řízení o pozůstalosti, i když jde o spory ohledně skutkových okolností. Odůvodněním je to, že se jedná o spory o výši dědického podílu, nikoli o samotnou existenci dědického práva. Tomuto tradičnímu řešení lze přisvědčit v tom, že zákon o zvláštních řízeních soudních výslovný mechanismus pro řešení sporů odkazem ke spornému řízení stanovuje pouze pro spory o dědické právo. Řešení spočívající v přesunutí sporných skutkových otázek započtení do sporného řízení by však také mělo svá pozitiva. Ta spatřuji zejména v tom, že by o sporných skutkových otázkách bylo rozhodováno v řízení, které je k tomu více uzpůsobeno. Navíc si myslím, že hrozba sporného řízení kolikrát lépe motivuje účastníky k nalezení shody tam, kde to dle jejich vystupování v řízení o pozůstalosti vypadá beznadějně. Takovouto změnu koncepce bych tedy nezavrhovala, přestože právní teorie ani soudní praxe o ní vůbec neuvažují. Jsem toho názoru, že by do řešení sporných otázek započtení mohla přinést i řadu kladných dopadů. Navíc řešení sporných skutkových otázek mimo řízení o pozůstalosti není užíváno pouze pro spory o dědické právo, nýbrž i pro spory majetkové a další, jak vyplývá z pojednání v této rigorózní práci.

Na základě poznatků, k nimž jsem dospěla při psaní této práce, si závěrem dovoluji konstatovat, že současnou právní úpravu sporů z řízení o pozůstalosti pokládám, až na shora uvedené výjimky vyžadující dle mého názoru drobné změny v přístupu či sjednocení výkladu, za vhodně nastavenou a v praxi dobře fungující.

Použité prameny a literatura

Monografie a komentáře

BÍLEK, Petr; DRÁPAL, Ljubomír; JINDŘICH, Miloslav; WAWERKA, Karel. *Notářský řád a řízení o dědictví: komentář*. 3., doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H. Beck, 2005. 871 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-717-9865-7.

BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001. 507 s. ISBN 80-717-9590-9.

DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1600 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-107-9.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vydání. Ostrava: Sagit, 2012. 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Roman. *Přehled judikatury ve věcech dědických*. 1. vydání. Praha: ASPI, 2006, 494 s. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 80-7357-182-X.

FIALA, Roman; DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. 648 s. ISBN 978-80-7400-570-1.

HARTMANN, Antonín. *Nesporné řízení*. 2. vydání. Praha: Československý Kompas, 1931. 1535 s.

HARTMANN, Antonín. *Zákonná dědická posloupnost a projednání pozůstalosti v zemích české a moravskoslezské*. 1. vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1937. 200 s.

HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1957. 380 s.

KABÁT, Jozef; ONDŘEJ, Josef; ČEŠKA, Zdeněk; ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník: komentář. Díl II.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1987. 819 s. Zákony - komentáře.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 1012 s. ISBN 978-80-7478-869-7.

MACKOVÁ, Alena; MUZIKÁŘ, Ladislav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář s důvodovou zprávou a judikaturou.* 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 864 s. Komentátor. ISBN 978-80-7502-122-9.

MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo.* 1. vydání. Praha: Panorama, 1981. 213 s.

MIKEŠ, Jiří a kol. *Notářský řád: komentář.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1969. 544 s.

MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* 1. vydání. Praha: Leges, 2011. 432 s. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-79-0.

NOVOTNÝ, Petr; NOVOTNÁ, Monika. *Nový občanský zákoník. Dědické právo.* 2. aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2017. 160 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-271-0432-1.

ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír a kruh spolupracovníků. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí (§§ 531 až 858).* 1. vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart v Praze, 1936. 680 s.

RUBEŠ, Josef a kol. *Komentář k občanskému soudnímu řádu. Díl druhý.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1959. 773 s.

RUBEŠ, Josef. *Občanský soudní řád, notářský řád a předpisy související.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1975. 458 s.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014, 408 s. Právní praxe. ISBN 978-80-7400-266-3.

SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2020, 1156 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-788-0.

ŠEŠINA, Martin; MUZIKÁŘ, Ladislav; DOBIÁŠ, Petr. *Dědické právo: kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního, procesního a mezinárodního: praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2019. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-345-2.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. 732 s. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-412-8.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník II. § 460 až 880. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2009. 1114 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-108-6.

TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I*. Reprint původního vydání z roku 1905. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014. 157 s. ISBN 978-80-7478-713-3.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018, 648 s. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-298-1.

ZOULÍK, František. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Academia, nakladatelství Československé akademie věd, 1969, 166 s. Studie ČSAV.

Zahraniční monografie a komentáře

ECCHER, Bernhard. *Bürgerliches Recht. Band VI. Erbrecht*. 4. aktualisierte Auflage. Wien: SpringerWienNewYork, 2010, 178 s. ISBN 978-3-211-99438-2.

FEIL, Erich. *Außerstreitgesetz. Kurzkommentar für die Praxis*. 2., überarbeitete Auflage. Wien: LINDE VERLAG, 2013, 656 s. ISBN 978-3-7073-2130-2.

KLETEČKA, Andreas; SCHAUER, Martin a kol. *ABGB-ON: Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2010, 4299 s. ISBN 978-3-214-09080-7.

KOZIOL, Helmut; WELSER, Rudolf a kol. *Grundriss des bürgerlichen Rechts. Band II, Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. 12., neubearbeitete Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2001, 578 s. Manzsche Kurzlehrbuch - Reihe. ISBN 3-214-14707-2.

RUMMEL, Peter; LUKAS, Meinhard a kol. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch mit wichtigen Nebengesetzen und EU-Verordnungen. Teilband §§ 531 – 824 ABGB (Erbrecht)*. 4. Auflage. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2014, 317 s. ISBN 978-3-214-16444-7.

SCHWIMANN, Michael; KODEK, Georg a kol. *ABGB-Praxiskommentar. Band 3, §§ 531 - 858 ABGB: AnerbG, Kärntner ErbhöfeG, Tiroler HöfeG*. 4. Auflage. Wien: LexisNexis, 2013, 660 s. Kommentar. ISBN 978-3-7007-5280-6.

Odborné články

DRÁPAL, Ljubomír; ŠEŠINA, Martin. Povinný díl a jeho vypořádání. *Ad Notam*, 2016, **22**(6), s. 15-20. ISSN 1211-0558.

HORÁK, Ondřej. Tzv. nepominutelný dědic v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, **22**(11), s. 381-386. ISSN 1210-6410.

MUZIKÁŘ, Martin. Spory o vydědění a postavení vyděděného nepominutelného dědice v řízení o pozůstalosti. *Zpravodaj Jednoty českých právníků*, 2020, **30**(3), s. 41-51. ISSN 2464-5982.

PLAŠIL, Filip. Zamyšlení nad odkázáním nepominutelného dědice na pořad práva. *Ad Notam*, 2016, **22**(3), s. 14-19. ISSN 1211-0558.

TALANDA, Adam; TALANDOVÁ, Iveta; PLAŠIL, Filip. Postavení nepominutelného dědice. *Ad Notam*, 2019, **25**(1), s. 27-41. ISSN 1211-0558.

Internetové zdroje

FIALA, Roman. Spory o dědické právo. *Právní prostor*. [Online]. 2019. [cit. 2021-03-15]. ISSN 2336-4114. Dostupné z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/spory-o-dedicke-pravo>.

PLAŠIL, Filip; TALANDOVÁ, Iveta; TALANDA, Adam. Žaloba oprávněného dědice. *Advokátní deník*. [Online]. 2020. [cit. 2021-03-18]. ISSN 2571-3558. Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2020/03/03/zaloba-opravneneho-dedice/>.

Použité právní předpisy²²⁸

císařský patent č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech

císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský

zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních

zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím

²²⁸ Není-li uvedeno jinak, jedná se v textu práce o právní předpisy ve znění pozdějších předpisů.

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví

zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

Zahraniční právní předpisy

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, JGS Nr. 946/1811

Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, BGBl. I Nr. 111/2003

Gesetz vom 1. August 1895, über das gerichtliche Verfahren in bürgerlichen Rechtsstreitigkeiten (Zivilprozessordnung), RGBl. Nr. 113/1895

Soudní rozhodnutí

Rozhodnutí Ústavního soudu

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. března 2018, sp. zn. IV. ÚS 1404/17. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

Nález Ústavního soudu ze dne 9. května 2005, sp. zn. I. ÚS 467/04. Dostupný z <http://nalus.usoud.cz/>.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 665/04. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. prosince 2004, sp. zn. II. ÚS 623/04. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 10. srpna 1998, sp. zn. I. ÚS 230/98. Dostupné z <http://nalus.usoud.cz/>.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2020, sp. zn. 24 Cdo 311/2020. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2020, sp. zn. 24 Cdo 222/2019. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. října 2019, sp. zn. 24 Cdo 717/2019. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. května 2019, sp. zn. 24 Cdo 3893/2018. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. března 2019, sp. zn. 24 Cdo 2619/2018. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. července 2018, sp. zn. 21 Cdo 4392/2017. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. února 2017, sp. zn. 21 Cdo 275/2016. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. listopadu 2016, sp. zn. 21 Cdo 3081/2016.
Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2012, sp. zn. 21 Cdo 1221/2011.
Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2012, sp. zn. 21 Cdo 4774/2009. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 3099/2010.
Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. února 2010, sp. zn. 21 Cdo 1797/2008. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. října 2007, sp. zn. 21 Cdo 2138/2006. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. března 2007, sp. zn. 29 Odo 208/2005. Dostupné
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. února 2007, sp. zn. 21 Cdo 1207/2006. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. října 2006, sp. zn. 21 Cdo 2203/2006. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. dubna 2005, sp. zn. 30 Cdo 940/2004. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. února 2004, sp. zn. 30 Cdo 2537/2003. Dostupný
z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. června 2003, sp. zn. 30 Cdo 889/2002. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. dubna 2001, sp. zn. 28 Cdo 458/2000. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. března 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. prosince 2000, sp. zn. 20 Cdo 1897/98. Dostupný z <http://www.nsoud.cz/>.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. listopadu 1998, sp. zn. 21 Cdo 586/98. Dostupné z <http://www.nsoud.cz/>.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96. Dostupný z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-27].

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. března 1997, sp. zn. 2 Cdon 1110/96. Dostupné z ASPI [právní informační systém]. [cit. 2021-03-29]. ASPI ID JUD9621CZ.

Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 29. prosince 1984, sp. zn. Cpj 51/84. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 45/1986.

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 30. března 1984, sp. zn. 4 Cz 24/84. Uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 19/1986.

Stanovisko Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 4. dubna 1979, sp. zn. Cpj 169/78. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 21/1979.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky ze dne 9. července 1965, sp. zn. 4 Cz 94/65. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 61/1965.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 28. května 1954, sp. zn. Cz 153/54. Uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 107/1954.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 14. října 1932, sp. zn. Rv I 571/32. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (11303-12252) Františka Vážného pod č. 11979/32.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 2. května 1931, sp. zn. Rv II 211/30. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (10424-11302) Františka Vážného pod č. 10755/31.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. prosince 1929, sp. zn. Rv II 264/29. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (8599-9502) Františka Vážného pod č. 9468/29.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 15. listopadu 1929, sp. zn. R I 776/29. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (8599-9502) Františka Vážného pod č. 9370/29.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 5. prosince 1928, sp. zn. R II 383/28. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (7678-8598) Františka Vážného pod č. 8528/28.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 17. května 1922, sp. zn. R I 434/22. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (1394-2135) Františka Vážného pod č. 1672/22.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 6. května 1919, sp. zn. Rv I 221/19. Uveřejněné ve sbírce Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských (1-353) Františka Vážného pod č. 169/19.

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger Neue Folge (1898-1915) pod. č. 807.

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 14.552.

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 10.168.

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora uveřejněné ve Sbírce civilněprávních rozhodnutí Glaser-Unger (1859-1897) pod. č. 9508.

Rozhodnutí ostatních soudů

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. října 2017, sp. zn. 24 Co 92/2017. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-20].

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 2003, sp. zn. 24 Co 31/2003. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15].

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. června 2002, sp. zn. 24 Co 127/2002. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-26].

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 3. září 1998, sp. zn. 24 Co 201/98. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-31].

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 30. prosince 1997, sp. zn. 24 Co 369/97. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15].

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. února 1997, sp. zn. 24 Co 39/97. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-12].

Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 17. září 2019, sp. zn. 22 Co 84/2018. Dostupný z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-27].

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 24. dubna 1998, sp. zn. 18 Co 66/98. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-15].

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 2. prosince 1996, sp. zn. 18 Co 402/95. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-26].

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. prosince 2017, sp. zn. 10 Co 219/2017. Dostupné z Beck-online [právní informační systém]. [cit. 2021-03-31].

Rozhodnutí zahraničních soudů

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 24. září 2018, sp. zn. 2 Ob 166/17a. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 29. září 2016, sp. zn. 2 Ob 183/15y. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 13. listopadu 2013, sp. zn. 7 Ob 158/13f. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 22. října 2003, sp. zn. 9 Ob 126/03z. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-06-21].

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 11. července 1995, sp. zn. 4 Ob 539/95. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

Rozhodnutí rakouského Nejvyššího soudního dvora ze dne 9. května 1985, sp. zn. 7 Ob 547/84. Dostupné z <https://rdb.manz.at/> [právní informační systém]. [cit. 2021-04-07].

Seznam zkratek

nesporný patent	císařský patent č. 208/1854 ř. z., kterým se zavádí nový zákon o soudním řízení v nesporných právních věcech
obecný zákoník občanský	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
občanský soudní řád 1950	zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních
občanský zákoník 1950	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
notářský řád 1963	zákon č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím
občanský soudní řád 1963	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
občanský zákoník 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
zákon o zvláštních řízeních soudních	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

občanský zákoník 2012

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ABGB

Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie, JGS Nr. 946/1811

Außerstreitgesetz

Bundesgesetz über das gerichtliche Verfahren in Rechtsangelegenheiten außer Streitsachen, BGBl. I Nr. 111/2003

pozůstalostní soud

soud v řízení o pozůstalosti

Ústavní soud

Ústavní soud České republiky

Nejvyšší soud

Nejvyšší soud České republiky

Abstrakt

Spory z řízení o pozůstalosti

Tato rigorózní práce se věnuje různým sporům, které se mohou objevit jak v průběhu řízení o pozůstalosti, tak i po jeho skončení. Blíže se zaměřuje na spory o dědické právo a spory o vydědění, pojednává ale i o jiných typech sporů. V práci jsou rozebírány i nejasné otázky výkladu, který se týká řešení některých nastalých sporů, přičemž autorka v práci navrhuje jak možné varianty tohoto výkladu, tak i změny de lege ferenda, které by mohly přispět k nalezení jednoznačného řešení.

Rigorózní práce sestává ze šesti kapitol, které jsou dále pro přehlednost členěny na podkapitoly. Kapitola první se zabývá povahou řízení o pozůstalosti jakožto řízení nesporného, jeho základními zásadami a přehledem různých typů sporů. Kapitola druhá se věnuje historickému přehledu sporů o dědické právo, sporů o vydědění a ochraně oprávněného dědice po skončení řízení o pozůstalosti. V kapitole třetí je pojednáno o sporech o dědické právo tak, jak je jejich řešení předpokládáno platnou a účinnou právní úpravou. Tato kapitola se věnuje i současné ochraně oprávněného dědice. Kapitola čtvrtá seznamuje čtenáře s právní úpravou sporů o vydědění neboli sporů o povinný díl a s nejasnou koncepcí jejich řešení. K rozšíření pohledu na věc popisuje i přístup k této otázce z pohledu právní úpravy rakouské. Kapitola pátá se věnuje sporům o rozsah pozůstalosti, tedy sporům o aktiva či pasiva pozůstalosti a sporům o rozsah společného jmění zůstavitele a pozůstalé manželky. V poslední šesté kapitole se pro úplnost pojednává o několika dalších typech sporů, kterými jsou spory o započtení v širším smyslu, spory o vypravitele pohřbu, spory o odkaz a spory z likvidace pozůstalosti.

Cílem práce je poskytnutí uceleného přehledu právní úpravy sporů vznikajících při řízení o pozůstalosti, hodnocení této právní úpravy, upozornění na výkladové problémy a navržení možných řešení vedoucích k odstranění praktických problémů.

Klíčová slova: Spory o dědické právo – Spory o vydědění – Spory o povinný díl

Abstract

Disputes Arising from Inheritance Proceedings

The *rigorosum* thesis deals with disputes that may arise during the inheritance proceedings and after the end of the proceedings. It takes a closer look at the right of inheritance disputes and the right of disinheritance disputes, and it deals with other types of disputes, too. The thesis also focuses on unclear interpretation concerning disputes resolution. The author proposes possible alternative interpretations and comes up with *de lege ferenda* changes, that might contribute to finding an unambiguous resolution.

The *rigorosum* thesis consists of six chapters divided into subheads for the sake of clarity. The first chapter deals with the nature of the inheritance proceedings as a non-contentious suit, its main principles, and an overview of various types of disputes. The second chapter deals with a historical overview of the disputes on the right of inheritance, the disinheritance disputes, and the protection of qualified heir after the end of the inheritance proceedings. The third chapter discusses the right of inheritance disputes as provided for by effective legal regulation in force. The chapter also deals with the present protection of qualified heir. The fourth chapter introduces readers to legal regulation of the disinheritance disputes or the forced share disputes and the unclear concept of their resolution. To expand the view on it, the author adds a description of relevant Austrian legislation. The fifth chapter discusses disputes concerning the scope of estate, that is, disputes related to the assets or liabilities of the estate and disputes on the scope of the community property of decedent and his/her surviving spouse. For the sake of completeness, the sixth chapter deals with several other types of disputes, like collation disputes in a broader sense, disputes on person in charge of funeral, disputes on legacy and disputes on liquidation of decedent's estate.

The objective of the thesis is to provide a comprehensive overview of legal regulation of inheritance proceedings disputes, evaluate relevant legislation, point out to interpretation issues, and propose solutions in order to eliminate practical problems.

Keywords: Right of inheritance disputes – Disinheritance disputes – Forced share disputes